

תוכן העניינים

- א. תוכן עניינים 1
ב. דבר השלוחה 3

מאמרי אנשי הצוות

- ג. הרב גרשון שחור שליט"א - ראש השלוחה / זוהתה חומרה חדשה!!! 6
ד. הרב אמיר שרון / ארמי אובד אבי 10
ה. הרב ניר כפרי / מצה ומרור על שום מה? 17
ו. הרב דניאל אלול / "ויהי הדם בכל ארץ מצרים" 21
ז. ר' אופיר אזרד / החברה הטובים 31
ח. עידן מוגרבי - מדריך / למה אתה מלכלך? 34

מאמרי אברכים

- ט. ר' יצחק אנג'ל / וכי דיינו לעמוד סתם מול הר סיני? 37
י. ר' אהרן חזי / מה העבודה הזאת לכם? 41
יא. ר' יניב יעקב / פסח - חג הפה 45
יב. ר' ישראל בן ססי / מיהו החופשי האמיתי? 48
יג. ר' יאיר אביטל / "בנפול אויבך אל תשמח" - היתכן? 53

מאמרי שיעור ה' ומעלה

- יד. משה זכריה / סימנים בדרך 57
טו. חיים פוגל / הרי אני כבן שבעים שנה 61
טז. שמואל (שמוליק) ליבנה / כנגד חמש עשרה מעלות 64
יז. אביעד זילברמן / די דיינו! 66

מאמרי שיעור ד'

- יח. שם משולם / בני חורין 71
יט. יהלל א-ל בר תמים ריצ'מן / חירות אמיתית 74
כ. דניאל מזרחי / טיפים למהלך הסדר 77
כא. אמיתי בן שלמה / להעפיל, אבל בשלבים 82
כב. אבישי לטין / ההתמודדות האמיתית 86
כג. נתנאל טובול / למה דוקא מצוה? 89
כד. מתניה שוורץ / תפקיד החרוסת בליל הסדר 91

- 94 כה. **עודד עמרן** / פרעה והבחירה החופשית.....
- 98 כו. **ניסים טושינסקי** / פסח, גאולה כללית וגאולה פרטית.....
- 103 כז. **אמיר דהאן** / קמחא דפסחא.....

מאמרי שיעורים ב' - ג'

- 107 כח. **יוסף ברזילי** / זמן חירותינו.....
- 109 כט. **מאור כהן גדול** / ליל הסדר.....
- 111 ל. **גלעד חיימי** / תרדמת ההרגל.....
- 114 לא. **אסף מרינבך** / למה עשר ולא אחת?.....
- 117 לב. **שייקה כהן** / מצוות הסיפור ביציאת מצרים.....
- 119 לג. **אברהם טויטו** / הבן החמישי.....

מאמרי שיעור א'

- 123 לד. **אבי הורביץ** / ארבעת הבנים.....
- 127 לה. **מאיר לוי** / כנגד ארבעה בנים.....
- 131 לו. **אבישי גזי** / עניין ארבעת הכוסות.....
- 134 לז. **אהרן מיכאלוב** / פסח - אמונה או ידיעה?.....
- 137 לח. **אור נחום** / עיקרון הזיכרון.....
- 140 לט. **משה הלל שבח** / אמור מעט ועשה הרבה.....
- 144 מ. **מאור עטייה** / "חד גדיא".....
- 148 מא. **טל (סנטיו) טרקין** / ליל הסדר - בסדר?!.....
- 151 מב. **לידור צ'רקובסקי** / צומת מסובים.....
- 153 מג. **אלישיב קמחי** / האם בני ישראל באמת רצו לחזור למצרים?.....
- 156 מד. **רון מעודד** / ברית הדמים.....
- 159 מה. **מתן טושינסקי** / מכות מצרים, למה?.....
- 161 מו. **נועם הריס** / הסיבה למצה ולאיסור חמץ.....
- 163 מז. **יהודה קפלן** / "אין אדם שליט ברוח".....

נספחים

- 166 מח. **הקדשות** /.....

דבר השלוחה

כמה קל לומר שהיהדות שייכת לכולם, אף אחד לא ממודר מהקב"ה. הרי אפילו בליל הסדר אנו אומרים כנגד ארבעה בנים דיברה התורה. כולם יושבים יחדיו על שולחן הסדר, ולכל אחד נותנים את התשובה המתאימה לו.

אבל כשיורדים לעולם המעשה, לא כל כך פשוט ליישם את האמירות הגורפות שהוזכרו לעיל. את החכם ואת ה"שאינו יודע לשאול" קל מאד לקבל, התם, שהוא החילוני השקט שעדיין לא למד, קשה לנו להיכנס לשולחן הסדר, אולם, בכל זאת רוב המשפחות יסכימו להכניסו. אבל מה עושים עם הרשע. לא מדובר ברשע שלא אכפת לו מכלום והוא מתעלם מהחיים הדתיים. אלא, מדובר ברשע שמגיע לליל הסדר, יושב ומדבר, מקשה ומתריס, ומחכה ליחס מאיתנו. האם אנו באמת נותנים יחס לרשע, או שאנו חיים בבועה שלנו, וכועסים כל הזמן על הרשעים, על כך שהם הורסים כל חלקה טובה, ובכך אנו מסיימים את תפקידנו מול הרשעים.

אין לי תשובות ברורות כיצד ניתן להתעורר ולתת לרשע את התשובה המתאימה לו. אולם, חשוב מאד לשנות את הגישה, אנו צריכים לדעת שחלק בלתי נפרד מעבודת ה', צריך להיות חיזוקו של החלש. איני אומר שכולם צריכים להתמודד עם החילוניים של רחוב שיינקין בתל אביב, אבל כל אחד צריך להיות פתוח וסובלן ברגע שהוא חש שיש כאן זיכוי הרבים.

בבית המדרש שלנו בשלוחה אנו מנסים להחדיר את המסר הזה, ישנם יהודים שצריכים חיזוק לעולמם הרוחני, חובה עלינו לעזור להם. אלו אינן מילים בעלמא, חייבים לשלם מחיר בכדי לענות תשובות לרשע, הרי החיים במחיצתו אינם חיים של תורה. כמובן, שאלת המחיר צריכה דיון נפרד,

אבל באופן כללי חייב להיות מחיר, ומי שלא מכיר בכך, שלא ידבר על קירוב, וזיכוי הרבים.

תודה לכם תלמידים יקרים שאתם מזכים אותנו, בכך, שאתם נותנים בנו את אמונכם ומאפשרים לנו לעמוד לצדכם בבניית עתידכם.

בני שיעור א' היקר, המשיכו להתעלות, ב"ה אנו רואים כיצד התורה משפיעה עליכם לטובה. הן במצוות שבין אדם למקום, והן במצוות שבין אדם לחברו.

אנו מברכים את שיעור ב' שהתגייס השבוע, ומאחלים להם שיקדשו שם שמיים בצבא ויחזרו לשלוחה שלמים ברוחם ובגופם.

לכם בני שיעור ג' אנו כבר מתגעגעים אליכם, ומצפים לשובכם לשלוחה בזמן אלול הקרוב.

בני שיעור ד', תודה לכם על האחריות "והראש הגדול" בקידומה של השלוחה. שבת זכור היתה מיוחדת במינה.

בני שיעור ה', עוד מעט מסיימים, אנו תקווה שמי שזקוק לכך ימצא את זיווגו במהרה, ושתקדשו שם שמיים בכל אשר תפנו. ותזכו להיות בבחינת "גדולים בתורה".

בברכת פסח כשר ושמח
צוות השלוחה.

נ.ב.

כתיבת המאמרים מפתחת ומרחיבה את ידיעותיהם של התלמידים, ומעשירה את יכולת הכתיבה והניסוח שלהם. אנו שמחים לראות מאמרים ערוכים בצורה נאותה, המביעים רעיונות מתוקים ויקרים, לצד מאמרים עמוקים. אלו גם אלו מביעים את רחשי הלב של אלו שכתבו אותם.

עצם כתיבת המאמר מקשרת את הכותב לנושא שכתב עליו ומוסיפה לו יראת שמים ואהבת תורה. שמחתנו גוברת כאשר רואים כיצד המאמרים ערוכים ברמה מרשימה, המשתבחת והולכת כל הזמן. יכולת הכתיבה חשובה, וחשוב מאוד להמשיך ולטפח אותה, בין אם זה במסגרת החוברת הזו ובין אם זה במסגרות אחרות.

בהצלחה לכולנו.

זוהתה חומרה חדשה!!!

הרב גרשון שחור שליט"א - ראש השלוחה

בכל שנה לקראת הפסח אנו שומעים על חומרות כאלו ואחרות שצצות ועולות כפטריות לאחר הגשם, במאמר זה אנסה להביע עמדה בעניין, האם חומרה זה דבר טוב או רע?

לקראת הפסח אציג לטובת הציבור רשימת חומרות נבחרות.

א. שרויה: כידוע, קמח שהפך לבצק והוכנס לתנור לפני שעברו עליו שמונה עשרה דקות, אינו מחמיץ יותר, גם אם יבוא לאחר מכן במגע עם מים. אולם, יש החוששים לכך שלא כל הקמח נילוש טוב עם המים, וישנו קמח בתוך המצה. גם אם אפו אותו הוא עדיין יכול להחמיץ, שהרי גם קמח שנאפה, אם הוא יבוא, לאחר מכן, במגע עם מים הוא יחמיץ. לכן יש מחמירים לא להרטיב (=לשרות, "שרוייה") את המצה גם לאחר שנאפתה.

ב. אם חוששים לשרויה, יכול להיות שהמצה תבוא במגע עם הרוק שבפה ואז תחמיץ. לכן, יש האוכלים מצה בפסח כמה שפחות, וגם את מה שחייבים לאכול בליל הסדר, אוכלים מעל שקית ניילון, שכל הפירורים יפלו לתוך השקית, ומיד לאחר שסיימו את המצה, זורקים את השקית מיד לפח, על מנת שלא יהיו פירורי מצה על השולחן.

ג. ישנה חובה לאכול בליל הסדר כורך, היינו מצה עם חסה. בכדי לנקות את החסה חייבים לשטוף אותה, השטיפה היא במים, ואז שוב יש חשש שמא המצה תירטב. לכן, יש המנקים את החסה לפני החג, ואז תולים את עלי החסה לייבוש על חבלי הכביסה, על מנת שלא תישאר עליהם רטיבות כלל.

ד. יש הנוהגים בפסח לא לאכול שום ירק או פרי שלא ניתן לקלפו כגון עגבניות או פלפלים. החשש הוא שמא מישהו שעל ידיו חמץ נגע בירק.

ה. חז"ל קבעו שחמץ בפסח לא בטל אפילו במשהו. לכן יש המחמירים לא לשתות בפסח מים שנשאבו מהכינרת. הרי בטוח ישנו דייג ליד הכינרת, ששם פיתיון חמץ על החכה שלו, ובכך הוא אסר את כל המים בכינרת, וכן את כל המים המחוברים לכינרת עד הברז בבית שלך, שהרי חמץ בפסח אוסר בכל שהוא.

אפשר להרחיב את הרשימה עוד ועוד, אבל השאלה הנשאלת, החומרות הללו, זה טוב או לא?

הצד החיובי שבחומרות

אם אדם החייב למס הכנסה 2000 ₪, יגיע לפקיד השומה ויאמר שמרוב אהבתו למדינת ישראל, הוא מעוניין להדר ולשלם 3000 ₪, ודאי יראו אותו כמשוגע. לעומת זאת, יהודי, היכול לקנות סט ארבע מינים ב50 ₪ ולבסוף קנה ב200 ₪, נחשב לצדיק. ההבדל נעוץ בעובדה, שמס הכנסה היא המטרה, לכן אין כל צורך להוסיף. אין מטרה שתשלם מס הכנסה ומתוך כך תגיע לפטריוטיות עצומה. לעומת זאת המצוות הם כלי להתקרב לקב"ה, הן אינן מטרה כשלעצמן. לכן, ככל שתקיים את המצוות בהידור גדול יותר, כך ההתקרבות שלך לבורא תגדל, והרי זו המטרה המרכזית. זה דומה מאד למתנה שאדם קונה לחבר קרוב. ככל שהרגשת הקרבה גדולה יותר כך ההשקעה בקניית המתנה תגדל. אם תשאל אותו, מדוע אתה קונה בושם אמיתי ב300 ₪ ולא חיקוי ב30 ₪, הוא יענה, שזה ממש מעליב לקנות דבר כזה לחבר קרוב, דבר פשוט כל כך.

הצד השלילי שבחומרות

עצבנות היא מידה מגונה מאד, ואם העצבנות מגובה ביראת שמיים היא מסוכנת שבעתיים. הרי אם האדם עצבני, אז הוא מבין שאינו נוהג כשורה, אולם אם הוא עצבני לשם שמים, אי אפשר להסביר לו את הבעיה, הרי הכל לשם שמים. האדם צריך לעבוד את הקב"ה בשמחה, אם השמחה נעדרת מעבודת ה' שלו, הוא לא בכיוון הנכון. ישנו פסק הלכתי שאסור שחומרא תוביל לקולא גדולה יותר. הכוונה אם אדם מחמיר מאד בדבר מסוים, והדבר גורם לבעיות בשלום בית, הילדים שלו אינם מצליחים להבין ולקבל את ההתנהגות של אבי המשפחה, והדבר גורם מריבות בבית, ולתגובות של כעס מצד האבא, זו חומרא שהביאה קולא, החמירו בדבר אחד והקלו בשלום בית, ובשנאת הבריות, שהם דברים חמורים הרבה יותר.

סיכום

אם החומרה נובעת מאהבת ה' אמיתית ולא משום גורם אחר, כגון, לחץ חברתי, פוזה, עצבנות טבעית של האדם, יש לה מקום גדול וחשוב, שעל ידה האדם מגיע לתכלית האמיתית של קיום המצוות והיא התקרבות לבורא. אולם אם החומרה מביאה לידי קולא ההפסד הנובע ממנה גדול על הרווח שהיא משיגה, ובחשבון פשוט נגיע למסקנה, שהחומרה הזו מיותרת.

ונסיים במעשה על הרב הקדוש בעל "האוהב ישראל" מאפטה המתאר הנהגה נכונה בחומרות.

מעשה באיש אחד שבא אחר ימי הפסח לגרש את אשתו, בבית דינו של הרב הקדוש רבי אברהם יהושע מאפטא. שאל אותו הרב, למה אתה מעוניין לגרש את אשתך? השיב לו הבעל, האשה הזו האכילה אותי בפסח מצה שרויה (מצה שנפלה למים, שיש מחמירים שלא לאכלה), בניגוד למסורת

אבותיי. ציוה הרב לקרוא לאשתו הרבנית, וכשבאה, שאל אותה הגידי נא לי, באמת, איזה מצות הנחת לפני בליל הסדר? הרבנית החרישה כי יראה לספר. אמר לה הרב, אל תיראי, הגידי לי את האמת. ענתה הרבנית, שמתני לפניך מצות פשוטות, לא שמורות, ומעשה שהיה כך היה, את המצה השמורה שנאפתה בערב פסח לשם מצוה הנחתי במפה מיוחדת בארון שבחדר, בהיותי טרודה בהכנת הסדר, בא איש עני אחד, ואמר שאין לו מצה שמורה לליל הסדר, אחד מבני הבית שלא ידע שהמצה הזו הוכנה עבור רבנו לליל הסדר, נטל את המצה ונתן אותה לעני, ובבואי לקחת אותה מן הארון, נדהמתי לראות שנלקחה מן הארון, ולא ידעתי מה לעשות. פחדתי לספר לבעלי הרב, נמלכתי ולקחתי מצה פשוטה והנחתיה בתוך מפה, ועשיתי עצמי כלא יודעת דבר מכל הנעשה, והרב הקדוש ערך את הסדר על מצה פשוטה זו.

אז אמר הרב לזה שבא לגרש את אשתו, ראה בני, אני אכלתי מצה פשוטה בליל הסדר, ועשיתי עצמי כלא יודע ולא מרגיש, למען לא אבא לידי כעס והקפדה, והכל למען השלום, ואתה בא לגרש את אשתך בשביל מנהג של מצה שרויה שאינו מן הדין כלל. עשה הרב פשרה ביניהם, ונתפייסו, והלכו לביתם לשלום.

ארמי אובד אבי

הרב אמיר שרון

אם היינו נדרשים לקבוע את נוסח ההגדה, כיצד לנסח ו כיצד ניתן לצאת ידי חובה בצורה המהודרת במצוות "והגדת לבנך", קרוב לוודאי, שהיינו מצטטים פסוקים מספר שמות, מפרשיות וארא, בא ובשלח, בהן התורה מספרת, בפירוט רב, על השעבוד, על גלות מצרים והגאולה. פסוקים אלו היו משמשים כעיקר ההגדה, וכשלב המרכזי, עליו בנוי סיפור יציאת ממצרים.

בעל ההגדה, דרך אחרת לו. את עיקר ה"מגיד" הוא בונה על ארבעה פסוקים בפרשת "כי תבוא", מספר דברים. פרשה שאינה עוסקת כלל בסיפור יציאת מצרים, אלא במצוות ביכורים. במהלך הבאת הביכורים, כאשר סל הפירות לפניו, על המביא לומר נוסח, בו הוא מגולל בקצרה את כל מאורעות עם ישראל, מתקופת האבות עד הכניסה לארץ. דווקא פרשה קטנה זו, בה מוזכרת יציאת מצרים, רק בדרך אגב, ועיקר עניינה הוא מצוות הביכורים, היא זו שנבחרה לככב כעיקר ההגדה של פסח.

יתרה מזאת, הרמב"ם בבואו להדגיש את חשיבות סיפור יציאת מצרים כותב: "והוא שידרוש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח".

עלינו לתת את הדעת, מה ייחודה של פרשה קטנה זו, ומדוע היא מהווה את עיקר ההגדה?

המהר"ל [גבורות ה' נ"ד] שופך אור ומבאר את הנושא. בתחילת דבריו הוא שואל, כיצד מאשימים את לבן הארמי בהאשמה כל כך חמורה שרצה לעקור את הכל, בשום מקום בתורה לא מוזכר עניין זה?

בנוסף לכך איזו סיבה יש לו להרע ליעקב אבינו? להפך, יעקב רק היטיב עמו, ובזכות יעקב לבן גדל והעשיר, ואפילו הוא עצמו מודה בכך. לעומת זאת התורה כותבת במפורש שעשו תכנן להרוג את יעקב ואילו על כך אין שום התייחסות בהגדה.

יתרה מזאת, בעל ההגדה כותב בצורה קיצונית, שלבן גרוע מפרעה, פרעה גזר רק על הזכרים ולבן ביקש לעקור את הכל. הרי פרעה הצר והרע לעם ישראל בפועל, הרבה יותר מלבן.

מסביר המהר"ל, שיש כאן יסוד עמוק, והוא שהתנגדותו של לבן ליעקב היא התנגדות בעצם, התנגדות מהשורש ללא שום סיבה. הרי היה ללבן את כל הסיבות לאהוב את יעקב, על כל העבודה שעבד עבורו, נשותיו של יעקב הן בנותיו של לבן, בניו של יעקב הם נכדיו. למרות הכל התנגד לבן ליעקב התנגדות עצמית ושורשית.

כאשר רודף לבן אחרי יעקב, נגלה אליו הקב"ה בחלום הלילה ומזהיר אותו לבל ירע ויזיק ליעקב. לולי זאת, היה לבן הורג את יעקב ומשפחתו. גם הרדיפה הבהולה אחר יעקב תוכיח זאת, שהספיק לנסוע ביום אחד מה שיעקב נסע בשבעה ימים, אין לכך שום הסבר המניח את הדעת.

מבין מכך המהר"ל, שיעקב ולבן, ישראל וארם, מנוגדים זה לזה בתכלית הניגוד. ישראל מייצגים את ההיפך הגמור ממה שמייצג ארם בעולם. אפילו מצרים, שהם אומה שפלה ונמשלו לחמורים, קרובים יותר לעם ישראל מאשר ארם, שהוא מרוחק בתכלית הריחוק ממהות עם ישראל. לכן כתב בעל ההגדה, שלבן גרוע מפרעה, פרעה גזר רק על זכרים, ולבן ביקש לעקור את הכל.

אמנם, יש שוויון כל שהוא בין לבן לפרעה, שניהם שונאים את עם ישראל ללא סיבה, בניגוד לעשיו, שמבחינתו הייתה סיבה מוצדקת לשנאתו - גניבת

הבכורה והברכות. פרעה שונא את עם ישראל ללא שום טעם. אדרבא יוסף הרי הציל את מצרים כולה, ועל זה היה לו להחזיק טובה ליוסף ולעמו.

ממשיך המהר"ל ואומר, זו הסיבה שאברהם אבינו נולד בארם. לפני כל התחלה יבוא העדר ותוהו, לפני שעולה אור ראשון בעלות השחר, הלילה חשוך במיוחד, יותר מאשר בשאר הלילה, זרע לפני שנובט וצומח כמעט מרקיב לגמרי. לכן, היה צורך שאברהם ראש המאמינים יולד דווקא במקום המנוגד ביותר לאמונה ותורה.

בעל ההגדה בחר להדגיש פרשה זו, כדי שנדע שלבן ופרעה בעצה אחת היו, שנאתם היא תהומית לעם ישראל. בבואנו להודות לקב"ה בלילה זה, על הניסים והנפלאות, מעמיד אותנו בעל ההגדה מול העובדה, שפרעה אינו הראשון שזמם לכלות את עם ישראל, לבן קדמו, ויש קשר רב בין שתי דמויות אלה.

לפי מהלך זה מובנים דברי הגר"א [פירוש על תיקוני זהר חדש פרק ג] המסביר, שכל השהות של יעקב בבית לבן היא בבחינת מעשה אבות סימן לבנים, והיא רומזת לגלות ישראל במצרים. יעקב גולה חרנה אל בית לבן ועם ישראל גולה למצרים. מצרים לקו ע"י המקל - מטה - של משה, ולבן לקה ברכושו ע"י מקל ליבנה לח ולוז שפיצל יעקב. בני ישראל ניצלו את מצרים ויצאו ברכוש גדול, וגם יעקב העשיר מצאנו של לבן. יעקב בורח מלבן, ועם ישראל בורחים ממצרים. לבן רודף אחר יעקב ומשיג אותו ביום השביעי, גם פרעה רודף אחרי בני ישראל ומשיג אותם ביום השביעי. לבן ויעקב מקימים גלעד שהוא מעין מחיצה שמפרידה ביניהם לצמיתות, שנאמר "עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה" [בראשית לא, נב], וגם בקריעת ים סוף הייתה הפרדה וניתוק מוחלט בין ישראל למצרים, כמו שנאמר "כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו

לראותם עוד עד עולם" [שמות יד, יג]. וכן על זה הדרך, ישנם הרבה קווי דמיון בין לבן ויעקב למצרים וישראל. ממילא מובן הקשר הפנימי בין לבן ופרעה, שאותו צריך להדגיש בלילה זה ואף לייסד את עיקר ההודאה על כך.

ננסה ללכת בכיוונים נוספים.

המלבי"ם בפירושו על הפסוקים הללו בפרשת כי תבוא, כותב שההלכה אומרת שבמצוות סיפור יציאת מצרים יש להתחיל בגנות ולסיים בשבח כפי שאומרת המשנה במסכת פסחים פרק י'. לכן בעל ההגדה מבסס את עיקר ההגדה על פסוקים אלו, שאינם מספרים רק על גלות מצרים והיציאה ממנה, אלה מתחילים בגנות הראשונה שהיא תחילת הגלות בעצם.

הקב"ה גילה לאברהם בברית בין הבתרים את התכנית האלוקית להוריד את ישראל למצרים, ואמר לו "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה". שנים אלו מתחילות מלידת יצחק, למרות שאברהם ויצחק היו גרים בארץ פלשתים, הרי נתקבלו שם בכבוד גדול וגירות זו אין בה שום גנות. אולם, בגירות של יעקב בבית לבן ישנה גנות, הרי הגיע לשם בעירום ובחוסר כל לאחר שאליו שדד את רכושו. לכן, סיפור ההגדה מתחיל בדמות הראשונית ביותר, שהיא גירות יעקב בבית לבן.

נמצא לפי דברי המלבי"ם חידוש נוסף על פני הגר"א, שהרי הגר"א כתב שגירות יעקב בבית לבן היא רק בבחינת מעשה אבות סימן לבנים, אך לפי המלבי"ם תחילת קיום הגזירה בפועל של "גר יהיה זרעך ועבדום..." התחילה להתקיים כבר בימי יעקב. נמצא איפה, שאותה גזירה שהסתיימה בפועל רק ביציאת מצרים, מתחילה כבר בימי יעקב בבית לבן. אם כן דין הוא שנשבח ונודה לקב"ה על המהלך כולו מתחילתו ועד סופו.

נשתדל לבאר נקודה זו. לכאורה מה החשיבות בהצגת הגנות שהייתה בתחילה ולאחר מכן השבח שהגיע בסוף, מדוע לא מספיק לומר שה' גאל אותנו ממצרים ולהודות לו על כך?

אלא, כאשר רואים את התהליך כולו, בפרספקטיבה רחבה, מבינים במקצת את סיבת הגזירה הזו. מבינים מדוע הוריד אותנו הקב"ה למצרים, הגלה אותנו מארצנו, למקום הנמוך והשפל ביותר מבחינה רוחנית שהיה אז בעולם, לאומה שפלה ושטופה בזימה. לאחר שכמעט נטמענו שם, הוציא אותנו משם כמו רועה ששומט עובר ממעי בהמה, כדברי הפסוק "גוי מקרב גוי".

אנו מודים לקב"ה בחג הפסח, לא רק על הגאולה אלא גם על הגלות. אילו היינו נשארים בארץ ישראל ולא יורדים למצרים לא היינו מחוזקים ומרוממים כפי שהיינו לאחר שעברנו את תהליך השעבוד ממצרים והיציאה ממנה. מי שהתנסה בניסיונות וגבר עליהם, יוצא מחוזק ומחוסן הרבה יותר מאדם מפונק שלא התמודד עם התנסויות בחיים.

"השפת אמת" מסביר על פי זה את מצוות אכילת מצה ומרור בליל הסדר. באכילת מצה אנו מודים לקב"ה על הגאולה והחירות, ובאכילת המרור אנו מודים לקב"ה על עצם השעבוד.

רק מי שטעם טעם של עבדות יוכל להבין חירות מה היא.

כאשר מוסיפים לכך את ראשית דרכו של ישראל סבא בבית לבן, מבינים איך גם מהגלות הזו יצאנו מחוזקים, איך הצרות והקשיים שעבר יעקב גרמו לכך שהוכתר בתואר "בחיר האבות", דמותו חקוקה תחת כיסא הכבוד. הוא זכה להיות המיזוג המושלם בין אברהם ויצחק.

יוצא איפה, שעלינו להודות גם על עצם הגלות בבית לבן ועל גלות מצרים וכמובן גם על היציאה משם.

אדם העומד עם סל הביכורים בבית המקדש, וקורא מקרא ביכורים הוא אדם שהגיע לארץ ישראל, נחל נחלת שדה וכרם בארץ הקודש וזוכה להביא מפירותיו לבית המקדש. אין לך סגירת מעגל גדולה מזו. לאחר שהוא מכיר הכרת הטוב על כל מה שעבר על אבותינו מימות יעקב בבית לבן, דרך הירידה למצרים והיציאה ממנה, מתן תורה, ארבעים שנה במדבר, כניסה לארץ, כיבוש ונחלה, עד הגמר הסופי של העלאה מפירות הארץ לבית המקדש, זו הרי הסתכלות רחבת מימדים שצופה מגבוה על כל התהליך מתחילתו ועד סופו.

אך בנוסף לזה, האדם מבין את עומק המהלך ואת סיבת הגלות והגאולה. הודאה שכזו שבאה מתוך הבנת הדברים בצורה הרחבה והעמוקה שלהם היא הודאה גדולה שבעתיים, מאשר ציטוט בפסוקים מתחילת ספר שמות, בהם מתארת התורה תהליך חלקי בלבד ולא מושלם.

"בעל ההגדה", לאחר שמסיים את כל דרשות חז"ל על פסוקים אלו בפרשת כי תבוא, מסדר מיד לאחר מכן, את הפיוט "דיינו", בו יודעים אנו להודות לה' על כל שלב וצעד בתהליך הגאולה. בסופו אנו אומרים "על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו שהוציאנו ממצרים... והכניסנו לארץ ישראל ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו". כלומר, מודים ומשבחים על התהליך בכללותו, מתחילתו ועד בניין בית המקדש.

נמצא, שאין פרשה מתאימה להודאה בלילה זה יותר מפרשת מקרא ביכורים.

מטבע הדברים, כאשר אדם נמצא במצב של חיסרון ומגרעות עצמיות, קל לו יותר להודות, שכן יודע הוא את מיעוט ערכו. אך אדם שמרגיש את עצמו

שלם ומוכתר בכל המעלות, קשה עליו להודות ולשבח. לכן, בדרך כלל תפילה באה ממעמקי הלב כאשר אדם נמצא בצרה וזקוק למשהו. כאשר אדם שרוי בטובה ובעושר, יש חשש של "וישמך ישורון ויבעט". סכנה גדולה אורבת לאדם שכזה שכן עלול הוא ליפול בפח הגאווה, ולא להכיר טובה לבוראו. כבר ניסח זאת אחד הראשונים בביטוי קצר וקולע "אם ישבע ירשע".

אדם שהגיע אל המנוחה ואל הנחלה ויושב תחת גפנו ותחת תאנתו, שליו ושאנו ומביא מפירותיו אל בית המקדש ועם כל זה לא שוכח את עברו, מי הביאו עד לכאן, ויודע להכיר טובה על כל התהליך שהוליכו הקב"ה עד המצב השלם והאופטימלי הזה, הרי הודאה זו עמוקה שבעתיים מהודאה שמגיעה מאדם השרוי בצרה.

לכן בחר בעל ההגדה פרשה זו שבא מביא הביכורים מגיע כביכול ממצב של עליונות, כח ושלמות ולמרות זאת מודה ומשתחוה, אדם זה מבין שלא הוא עשה את כל החיל הזה, והחיל והחוסן לחי העולמים. זו הודאה מושלמת.

לבן ביקש לעקור את הכל, לעקור זה לנתק מהשורש אך הוא לא הצליח, פרעה ביקש לעקור וכמעט הצליח כדברי הרמב"ם: "וכמעט קט היה, והעיקר ששתל אברהם נעקר וחזרו בני יעקב לטעות העמים ותעייתם" [הלכות ע"ז פרק א].

אך אז ריחם ה' עלינו ומשמרו את השבועה שנשבע לאבותינו גאלנו ממצרים.

יושבים אנו סביב לשולחן הסדר ומודיעים קבל עם ועולם, כל מי שניסה לעקור לא הצליח, ואנו נוטעים כנגד עקירתם. אנו נוטעים עצים ומביאים מהם ביכורים, אנו נוטעים אמונה בליבנו ומתחברים לצור מחצבתנו אמן כן יהי רצון.

מצה ומרור על שום מה?

הרב ניר כפרי

בסדר ההגדה אנו קוראים תחילה את עניינה של המצה, וכך כותב לנו בעל ההגדה:

"מִצָּה זוֹ שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצַקֶּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגֵאֲלָם. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חִמֵץ כִּי גֵרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם".

זאת אומרת שהמצה מרמזת לנו את ענין הגאולה שהיתה בחיפזון ולא היה זמן לבצק לתפוח. רוצים אנו להבליט בזאת עד כמה ה' היה חפץ לגאול אותנו שאפילו זמן להכנת לחם לא היה.

לאחר מכן צריך עורך הסדר לאחוז את המרור בידו ולהראות אותו למסובין, וכך הוא ממשיך ואומר:

"מְרוֹר זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁמָּרְרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה בְּחֶמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עַבְדָּה בַשָּׂדֶה אֶת כָּל עַבְדֹתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ".

מרירותו של המרור צריכה להזכיר לנו את הקושי של השיעבוד ואת המרירות שחווי ישראל במצרים.

ישנה שאלה מפורסמת שרבים שואלים אותה, למה אוכלים מרור אחרי המצה?

זאת אומרת לפי הבנתנו עניינה של המצה היא הגאולה, ואילו עניינו של המרור הוא השיעבוד. לפי הסדר הנכון צריך היה להביא את המרור לפני המצה, שהרי השיעבוד קודם לגאולה?

ננסה להסביר זאת בעזרת משל בשם רבי בונים מפשיסחא זי"ע, משל למלך שהיה לו בן יחיד והיה אוהב אותו מאוד, והיה אותו הבן מפונק מאוד ככל בן יחיד ואף יותר. פעם אחת חטא הבן למלך והגלהו המלך למדינה רחוקה והיה נע ונד בחוסר כל. פעם אחת עלה בדעת המלך לחפש מה עלה בגורלו של בנו יחידו ושלח שר אחד לבקשו. הלך וחיפש אחריו בכל מקומות ממשלתו, ומצאו בכפר אחד בין החקלאים בבית המרזח משתכר ומרקד כאחד האיכרים והולך יחף ובלא מלבוש. ניגש אליו השר וסיפר לו על המלך ששלח אותו לשאול בשלומו ולראות מה חסר לו, והשיב לו שאילו היה לו רק גרביים חמות ומלבוש חם לא היה חסר לו כלום, ואם ינתנו לו דברים אלו הוא ירגיש הכי מאושר בעולם. ומחמת שנתגשם כל כך לא היה מרגיש שום דבר למרות העבודה הקשה והחסרון הגדול שהיה לו. אותו הבן הוא המשל לעם ישראל בגלות.

אם נתבונן במשל בהקבלה בין הקב"ה למלך, לעומת הבן הגולה שהם ישראל נראה שהקב"ה מאוד רוצה לגאול אותנו ממצרים על אף שחטאנו, אלא שישנה בעיה שאנו מחמת הרגילות שלנו בגלות אנו תופסים את הגלות כדבר טבעי וכדרכו של עולם. ומציאות הריחוק מהמלך, במקום שתבוא לסיומה, גורמת לנו לשקוע עוד במצולות היאוש, עד שהבן האהוב משתכר ומאבד את זהותו האמיתית, אז נצרך המלך לשלוח לו שליח לספר לו ולהזכיר לו שהוא בן של מלך ולהחזיר לו את הזהות האמיתית שלו. "אתה בן של מלך", "ישראל בני מלכים" [שבת סז].

ועל זה אמר הרב הקדוש הרי"ם זצ"ל מגור, שאפשר שזה היה לטובה שמסתמא נתעורר בלב המלך מזה רחמנות יותר על בנו שאפילו אינו מרגיש את הקושי שלו והריחוק שלו מהמלך.

ובזה מתורצת קושיית העולם למה בפסח אוכלים מצה זכר לחירות ואחר כך מרור זכר לעבדות? אלא שמבואר לפי דברנו שגם המרור הוא התחלת הגאולה, שברגע שעם ישראל התחילו להרגיש את הקושי והמרירות של הגלות זה גורם להם להתחיל לצעוק לה' על גאולתם, ואם כן מובן שאוכלים מצה קודם, שזה הוא יסוד הגאולה, שגם המרור הוא חלק בלתי נפרד מהגאולה.

גלות - גאולה

כּוֹרֵךְ - יקח כזית מן המצה השלישית וכזית מרור עמה ויאכל שתיהן ביחד בהסיבה ובלא ברכה, ולפני שיאכל יאמר:

"זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלָּל. כִּן עָשָׂה הַלֵּל. בְּזִמְן שְׁבִיַת הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח מִצָּה וּמְרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד לְקַיָּם מֵה שְׁנַאֲמַר עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ".

הלל הזקן היה כורך את המצה והמרור עם הפסח ואוכלן ביחד. אפשר לומר שהלל הזקן הוא בבחינת "זקן - זה שקנה חכמה", המבין ששורש הגלות והגאולה נובעים מאותו שורש, אלא שהגאולה יתרה על הגלות באות א', בסוד "אלופו של עולם", שהקב"ה גם בזמן הגלות משגיח ושומר על עם ישראל שלא יאבדו את הדרך הביתה. וכמו שבגאולה קרבת ה' כל כך מצויה וזמינה ורואים את השגחת ומציאות ה' עין בעין, ואין שום פקפוק או שאלה על ה' והנהגתו כשמש בצהרים, כך הדרך לצאת מן הגלות היא לגלות את ה' בתוך ההסתר פנים שמסובב אותנו.

הלל הזקן היה כורכן ואוכלן בבת אחת להראות לנו שבסופו של תהליך, הגלות והגאולה תלויים בשאלה של ההתייחסות למציאות, שגם בגלות אנו יכולים להיות עם הרגשה של השגחה אלוקית שסובבת אותנו וחודרת אלינו פנימה, והיא הנותנת לנו את הכח לצעוק לה' שיגאל את בניו שיצאו לגולה - לגלות את ה'.

כשננסה להבין את סוד הגלות - נצליח לקרב את הגאולה.

"ויהי הדם בכל ארץ מצרים"

הרב דניאל אלול

הקדמה:

הזכרנו פעמים רבות את חשיבות מצוות "והגדת לבנך", ואת המעלות הגדולות הכלולות בקיום מצוה זו, ודוקא בסיפור הדברים כפי שאירעו במצרים, ולא דוקא בפלפול כזה או אחר. די אם נזכיר את דברי הזוהר הקדוש, שלעניות דעתי השפעתם גדולה יותר כאשר קוראים אותם בלשונו הטהורה, אך לצערנו נסתפק רק בתרגומם, מצד ההתחשבות בקורא הממוצע. וזו לשון הזוהר [רעיא מהימנא פרשת בא דף מ עמוד ב]: "לספר בשבח של יציאת מצרים - שהוא חיוב על אדם לספר באותו השבח לעולמים. כך העמדנו: כל אדם שמספר ביציאת מצרים, ובאותו סיפור שמח בחדוה, מזומן הוא לשמוח בשכינה לעולם הבא, שהוא שמח מכולם... והקב"ה שמח באותו סיפור. באותה שעה מכנס הקב"ה לכל פמלייא שלו ואמר להם לכו ושמעו סיפור של שבח שלי שמספרים בני ושמחים בגאולתי. אז כולם מתכנסים ובאים ומתחברים בהם בישראל ושומעים את הסיפור של השבח ששמחים בגאולת בוראם. אז באים ומודים לו לקדוש ברוך הוא על כל הניסים והגבורות, ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ, ששמחים בגאולתו. אז נוסף לו כביכול חיל וגבורה למעלה, וישראל באותו סיפור נותנים חיל לאדוניהם כמלך שנוסף לו חיל וגבורה כאשר משבחים את גבורותיו... וכולם יראים מפניו ומתעלה כבודו על כולם. בשל זאת יש לשבח ולספר בסיפור זה כמו שאמרנו".

הצהרנו בעבר, שצריך לאגור חומר על כל פרטי השעבוד והגאולה של ישראל ממצרים, כדי שבבוא העת נוכל לספר אותו לילדינו. כעת הגיע הזמן לפרוע

את השטר. לכלול במאמר אחד את כל הפרטים אין זה שייך, אז "אֶתְנַהֲלָה לְאֶטִי לְרֶגֶל הַמְּלֶאכָה אֲשֶׁר לְפָנַי וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים", ונעסוק כעת במכת דם.

מכה זו הינה המכה הראשונה מסדרת עשרת המכות שנחתו על ראשם של המצרים ושל העומד בראשם. **התיאור הצבעוני ביותר על התנהלות המכה - על נזקיה למצריים, לכלכלת מצרים ולתדמיתו של פרעה - יהיה חיוורים ביחס למה שבאמת אירע שם.** לנו אין דרך תיעודית להביא צילומים אותנטיים מהאירוע ולכן נסתפק בתיאורים המובאים בספרות חז"ל וגדולי ישראל לדורותיהם. אדם בעל חוש דמיון מפותח יצליח ל"הכנס" לתמונה דרך מקורות אלו, וירגיש חוויה רוחנית נהדרת. **כמובן שגם כלפי הילדים יש להעביר את הדברים לא כמידע יבש וקר אלא כסיפור חי ותוסס, ואשרי ילוד אשה שיעשה מזה "הצגה" של ממש.** בליקוט החומר נעזרתי במאגרי המידע הממוחשבים ובספר הנפלא "תורה שלמה".

תיאור כללי:

נחלקו רבותינו רבי יהודה ורבי נחמיה בענין הזמן ששימשה המכה; אחד מהם אומר כ"ד ימים היה מתרה בהם עד שלא באה המכה ושבעה ימים המכה משמשת בהם, ואחד מהם אומר ז' ימים מתרה בהם וכ"ד ימים היתה המכה משמשת בהם [שמות רבה ט, יב].

מעבר לחומרנה של מכת דם בפני עצמה, הרי שהיתה לה תוספת מרובה בכך שיחד עמה הגיעה מכת דָּבָר, שכן אמר ר' יהושע בן לוי כל מכה ומכה שהיתה באה על המצריים במצרים הָדָבָר ממשמש ובאה עמה [שמות רבה י, ב].

למה הביא עליהם מכת דם?

כמו כל המכות, מכת דם באה למצריים בדין "מידה כנגד מידה", לפי שלא היו מניחין בנות ישראל לטבול מטומאתן כדי שלא יהו פרין ורבין, לפיכך לקו המים בדם [שמות רבה ט, י]. ראו את ישראל שהן טובלין ממיטותיהן, ואת בנות ישראל שהן טובלות מן הנידה ומן המיטה, אחזו עליהן את המים כדי שלא יטבלו ויבואו זה על זה ויפרו וירבו [אליהו רבה פרשה ח]. ועוד, חשבו שיהיו ישראל שואבין מימיהן לפיכך ויהפך יאוריהם לדם [תנחומא בא סימן ד]. ולא זו בלבד אלא מפני שהשליכו את ילדי ישראל לים שנאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. לפיכך דן את המים אשר ביאור [משנת רבי אליעזר פי"ט]. ולפי ששפכו דמם של ישראל כמים נהפכו לדם יאוריהם ונוזליהם בל ישתיון [לקח טוב].

כיון שלא שמע פרעה לדרישת משה לשלח את העם, הביא עליו מכות. בתחילה על המים, וכן היה לו ונעשה ז' ימים, כנידה, שנאמר "וימלא שבעת ימים" [מדרש מכתב יד הגניזה]. ולמה שבעת ימים? לפי שמכת הדם היא טומאת האשה הנידה, מה טומאת הנידה שבעת ימים אף מכת מצרים בדם שבעת ימים.

והיה בדם שתי פורעניות עליהן, אחת שנהפך לדם ולא יכלו לשתות, ואחת שהיו ישראל גובלים ממנו טיט, וכעת בטלו מן הלבנים [מדרש מכתב יד הגניזה וכן מדרש רבי אליעזר פי"ט].

ולמה בחר ה' לפתוח דוקא במכת דם? ומדוע לקה היאור תחילה? "מפני שפרעה והמצריים היו עובדים ליאור. אמר הקב"ה אכה אלוה שלהם תחילה, ואח"כ אכה את עמו. משל הדיוט אומר: הכה את האלוהים ויפחדו הכומרים [שמות רבה ט, ט].

פירוט תהליך הכאת היאור:

תניא רבי אליעזר אומר בחמישי נהפכו מי מצרים לדם [פרקי דרבי אליעזר פ"ט]. כשם שגזרתי על המים, שבתחילה אמרתי ישרצו המים ועשו ציווי כן היאור יעשה גזירתי [שמות רבה י, ב]. והיה זה ביום החמישי לבריאה.

היאור לוקה ע"י מטהו של אהרן ומידו של אהרן הכהן, ולא על ידי משה. ולמה לא לקו המים ע"י משה אלא ע"י אהרן? אמר לו הקב"ה המים ששמרוך כשהושלכת ליאור אינו דין שילקו על ידך. חייך לא ילקו אלא ע"י אהרן [שמות רבה ט, י]. ומה הוא שכתוב "ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם"? משל לעבד שהיה לוקה לפני רבו, מה שהיה לוקה על מעיו היה הופך על עצמו ולוקה על גופו, כך היה היאור מהפך עצמו כדי שלא תשלוט בו המכה ולא היה מועיל שכולו נהפך לדם [שמות רבה ט, יא].

כאשר הכה אהרן את היאור, לא רק מי היאור הפכו לדם אלא כל מימות מצרים, כל מים שביאור ובאגמים ובנהרות, וכל מקוה מימיהם, ואפילו מים שכבר היו מונחים בכלים, הכל הפך לדם. אפילו מה שמצרי רוקק (יריקה) - דם היה [שמות רבה ט, י]. המצרים ראו שמימי היאור הפכו לדם וניסו להתחכם. הם חפרו סביבות היאור כדי למצוא שם מים, לפי שהיו המצריים אומרים כל המים שהיו רואין משה ואהרן נעשין דם, והיו חופרין להוציא מים לשתות ממה שאין עיניהן רואין [שמות רבה ט, יא]. אך הדבר לא הועיל להם כי היה הדם בכל ארץ מצרים.

"הבדלתי אתכם מן העמים"

ישראל שותים מהמים ואינם ניזוקים לא מטעמו ולא מריחו ולא ממראהו, ולא היה הופך לדם אלא בפני המצרים, שנאמר "לעיני פרעה ולעיני עבדיו" [מדרש הגדול].

וחמור מכך, היו המים ששותין עם יהודי בכלי אחד או בכלי עץ או בכלי אבן נהפכין בפיו לדם [שמות רבה ט, יא]. וביתר הרחבה, ומה גבורות עשה הקב"ה בדם? שהיה המצרי רואה קיתון (כלי) של מים חיים בידי ישראל, והיה אומר לו, בבקשה ממך, השקני, וכיון שהוא נוטלו, היה נהפך ונעשה דם. והיה אומר לו, אי אפשר עד שנשתה שנינו בכלי אחד. והיו המים נחלקין, חציין כלפי ישראל מים, וחציין כלפי המצרי דם, שנאמר "ויהפך לדם יאריהם ונוזליהם בל ישתיו". אלו מים חיים, שהיו רואין ביד ישראל, ולא היו יכולין לשתות מהן. אם כן מה היו שותין, מים מלוחין, שנאמר "כי לא יכלו לשתות" [משנת רבי אליעזר פי"ט, ועיין לקמן בדברי רבנו בחיי ובמדרש תלפיות].

כאן ורק כאן ננסה להציג נסיון להמחשת דברי חז"ל, ואידך זיל גמור: גרונו של מוחמד ניחר מעבודת היום בשמש הקופחת. הוא ניגש לתומו ליאור אך לא מוצא מים. הכל דם אדום מגעיל ומצחין. מה יעשה? בשארית כוחותיו הוא מנסה לחפור סביבות היאור כדי למצוא מרבץ מים שלא לקה, אך אפילו חרס לא עלה בידו - הכל דם ורק דם. בצר לו פנה סביבותיו וראה מספר יהודים שותים להנאתם מים צלולים. מוחמד (ימח וידח) ריכז את שרידי כוחותיו האחרונים וזחל לעברם. הוא ביקש מהם בתחינה לקבל כוס מים אחת בלבד. נכמרו רחמי היהודים על מוחמד הרשע ומסרו לידיו את מבוקשו היקר מפז ומפנינים. אך אוי לו לאותו אומלל מקולל, כי ברגע שנגעו ידיו בכלי - הפכו גם מימיו להיות דם. ניסה מוחמד להפעיל את מוחו (פרוייקט לא פשוט כשלעצמו) וביקש שישתה עמו היהודי, ובכך חשב שיצליחו לתעתע באלוקי ישראל. אך יושב בשמים ישחק, ובאותה שעה ממש שהיהודי שתה מים זכים, נכנס דם סמיך לפיו של מוחמד, והכל מאותו כלי. ממש פלאי פלאות. אשרי העם שככה לו, ואוי לו לעם ש"חה חה" לו.

מה ומי לקו במכת דם?

ולא רק שמראיהם של המים היה דם, אלא גם הטעם היה דם, שנאמר "והדגה אשר ביאור מתה", ואף ריחם היה ריח דם שנאמר "ויבאש היאור". ולא עוד, אלא אפילו המים שכבר שאבו אותם לתוך כלים לפני הפיכת היאור לדם, הפכו להיות דם בתוך הכלים, שנאמר "הפך את מימיהם לדם". ואף מימי כל הפירות כיון שהם נסחטים מיד הם נעשים דם, שנאמר "ובעצים ובאבנים" [משנת רבי אליעזר פי"ט]. דבר אחר, מה הוא "ובעצים ובאבנים? שהיה הדם מבצבץ ויורד מן העצים ומן האבנים, וכשהיתה אשה לשה את עיסתה לתנור היה הדם מבצבץ מן העצים ומכבה את האש ומתים ברעב, וכשהיה פרעה נכנס לפלטרין שלו רואה הדם מבצבץ מעצי הבנין ונפשו מטורפת עליו, ואפילו עבודה זרה שלהם מעצים ואבנים היו מבצבצים דם, שנאמר "ובעצים ובאבנים" ואומר "אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני" [מדרש הגדול].

ויש אומרים אף בימסאות (אמבטיות) ובתי כסאות שלהם לקו בדם וכשהיה אחד מהם הולך ויושב על גבי המטה או על גבי האבן או על גבי סלע היו מפסידין את בגדיהם בדם, וכן הוא אומר ויהי הדם בכל ארץ מצרים... ואף עבודת כוכבים שלהם לקה בדם [שמות רבה ט, יא].

מעבר לצער הגדול שהיה למצרים בעת הזו, הרי שהיה בכך גם רווח לא מבוטל לישראל. אמר ר' אבין הלוי ברבי ממכת דם העשירו ישראל. כיצד? המצרי וישראל בבית אחד והגיגית מלאה מים. ומצרי הלך למלאות הקיתון מתוכה מוציאה מליאה דם, וישראל שותה מים מתוך הגיגית. והמצרי אומר לו תן לי בידך מעט מים ונותן לו ונעשו דם. ואומר לו נשתה אני ואתה מן קערה אחת וישראל שותה מים והמצרי דם, וכשהיה לוקח מישראל בדמים היה שותה מים מכאן העשירו ישראל [שמות רבה ט, י].

גם הבטחה לעתיד טמונה כאן, שכשם שדן את המצרים כן עתיד לדון את אדום בגאולה הקרובה, במצרים כתיב "ויהיה הדם בכל ארץ מצרים", ובפורענות אדום "ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן", וכתוב "השמש יהפך לחושך והירח לדם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא [מדרש שכל טוב].

"והדגה אשר ביאר מתה ויבאש היאר"

חמורה היתה מכת דם אפילו מהמבול, מבחינה זו שאפילו במבול בו קרסו כמעט כל מערכות החיים של העולם, עדיין נותרו הדגים מחוץ למשחק ולא נפגעו כלל, בעוד שבמכת דם מתה גם הדגה אשר ביאר [ע"פ מדרש "לקח טוב"]. הדבר מעיד על החומרה שייחס הקב"ה למכה זו.

ולמה באמת לקו הדגים? כדי שלא יאמרו מזל דגים כעס על הים והכה אותו [מדרש החפץ כת"י]. בורא עולם רוצה שיהיה ברור לעין כי המכה אינה מלחמה בין כוחות הטבע השונים - להם ייחסו הקדמונים כוחות אלוהיים - אלא המכה באה מידו של בורא כל העולמים ואדוני האדונים.

היאור מסריח ומבאיש מריחם הרע של פגרי הדגים ומן הדם [שכל טוב] ובכך מחריף את המכה ומעמיק את נזקיה.

"ויעשו כן חרטמי מצרים בלטיהם"

החרטומים סברו שמעשיהם של משה ואהרן אינם אלא מעשי כשפים, לפי שמעשה כשפים על ידי מלאכי חבלה נעשים [שמות רבה ט, י]. זו הסיבה שהרשו לעצמם לחקות את מעשיהם ולנסות בעצמם להראות גם הם את כוחם בהפיכת המים לדם.

אלא שיש לשאול, אחר שלקו המים על ידי משה ואהרן מאין מצאו החרטומים מים להפוך אותם לדם?

למעשה זוהי שאלתו של רבנו בחיי [שמות ז, כב], ואלו הן תשובותיו בלשונו: "**התשובה בזה כי לא נתהפכו כל המים לדם בגזרת משה ואהרן רק המים אשר ביאור שנאמר הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאור ונהפכו לדם וכתוב וירם במטה ויך את המים אשר ביאור לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם, לא אמר כל מימי מצרים אלא כל המים אשר ביאור וכן כתיב ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור ואם כן היו להם עוד מים מן הנהרות ומן האגמים. וזה אי אפשר לומר, שהרי בפירוש אמר הכתוב על מימי מצרים על נהרותם על יאוריהם ועל אגמיהם, וכתוב ויעשו כן משה ואהרן, ומה שאמר ויך את המים אשר ביאור ולא אמר כל מימי מצרים כדבר השם יתברך מפני שהיאור היה ראש לכולן, וכל שאר הנהרות והאגמים נמשכים ממנו. וכאשר הכה היאור ונהפכו מימיו לדם כל שאר המימות הנמשכים ממנו נהפכו לדם גם כן. ואם כן מאין מצאו החרטומים מים שיתהפכו לדם? והתשובה בזה כי היו חופרין בקרקע ומוציאים מים ומהפכים אותן לדם. כי הגזרה של משה ואהרן לא היתה כי אם במקומות ששם נקוים המים בגלוי ולא היתה הגזרה במים שתחת הקרקע. או אולי מה שיאמר ויעשו כן הכל עשיה מזוייפת כי כיון ששמעו החרטמים ההתראה למשה ואהרן שהתרו כן מתחלה לפרעה הקדימו במקומות שעדיין לא נהפך שם המים לדם והראו את עצמם עושים כן בלטיהם והיו אומרים כי נעשה כן מכוחם ובודאי שלא על פיהם היו נהפכים כי אם בגזרת משה ואהרן, זהו שאמר ויעשו כן חרטומי מצרים בלטיהם כלומר עשייה מזוייפת ולכך תמצא שהזכיר בשל משה ואהרן לעיני פרעה ולעיני עבדיו ולא אמר כן בשל חרטומים".**

והוסיף רבי אליהו הכהן מאיזמיר (בעל "שבט מוסר") בספרו "מדרש תלפיות [ענף דם]: "לעניות דעתי אין כלל קושיה, כי כיון שכשהיו קונים המים

מישראל היו המים ברשותם, אם כן אותם המים שקנו מישראל הפכו החרטומים לדם. וכתב רבנו בחיי בשם רב סעדיה גאון, כי איך יכלו לחיות שבעה ימים בלי שתיה, אלא שהיו שותים מהמים המלוחים שאינם ראויים לשתיה, וזהו שאמר "כי לא יכלו לשתות מים מן היאור" שהיו מתוקים וראויים לשתיה, עד כאן. ולא ידעתי מי הכניסו להגאון בתיגר זה, כיון שאמרו במדרש שהיו קונים מישראל ושותים מים כמדובר. ואולי הכריחו לגאון זכרונו לברכה לפרש כן, כי נוח הדבר למצריים העשירים שהיו קונים, אמנם העניים לא היה להם יכולת לקנות, איך היו יכולים לשהות שבעה ימים בלא מים, אם כן מוכרח שהיו שותים מהמים המלוחים שלא נהפכו לדם. אך קשה, כי מלשון חז"ל משמע שלקו כל סוגי המים, ומוכרח שגם המים המלוחים נהפכו לדם, כי אם לא כן היה פתחון פה למצרים לומר שאין שליטתו של ה' בכל חלילה, שהרי מים מתוקים יכול להופכם לדם ואין שליטתו במים מלוחים חס ושלום... ואיני יודע מהיכן בא להגאון זכרונו לברכה, שהמים המלוחים היו שותים, ואם קבלה נקבל. עד כאן.

ואני, א.ד.ס הדל, מפנה עיני כלפי מעלה ונזכר כי מאמר חז"ל מפורש הוא ששתו מים מלוחים, ואכן דברי הגאון - דברי קבלה הם, ולכן נקבלם גם אם לא הצלחנו עדיין להבין אל נכון איך הדבר מסתדר עם מאמר חז"ל אחר שכל מימות שבמצרים הפכו לדם, אלא אם כן נגרוס כמקור שלישי בחז"ל המציין מחלוקת תלמודית מפורשת בענין זה, האם כל מימות נהפכו לדם או שמא רק חלקם, ואכמ"ל.

למען האמת יש לזכור כי בתרגום יונתן הביא שלקחו מים מארץ גושן ואותם הפכו לדם.

עוד אמרו המפרשים כי בעוד שמשה ואהרן הפכו את מי היאור ומימות מצרים כולה לדם ממש, הרי שהחרטומים הפכו רק את המראה החיצוני

של המים שייראה כביכול יש כאן דם, אך עדיין נשאר הנוזל מים גמורים, ומעשיהם לא היו אלא כקוף בפני אדם.

האם פרעה לקה במכה זו?

ראינו לעיל בשם מדרש הגדול כי כשהיה פרעה נכנס לפלטרין שלו היה רואה את הדם מבצבץ מעצי הבנין ונפשו מטורפת עליו. אך במדרש אחר [משנת אליעזר פי"ט] הביא שאתה מוצא שבמכת דם לא לקה פרעה הרשע, שנאמר "ויפן פרעה ויבא אל ביתו". ולמה כן? מפני שלושה דברים, אחד שמא יחזור למוטב, ועוד, שהאריך לו הקב"ה כיון שגידל את משה בביתו. ועוד, כדי שיתגדל בעיני מצרים ובאחרונה הוא לוקה. והוא לא חשב כן, אלא "ולא שת לבו גם לזאת", ונתגאה. וכיון שבאה מכת הצפרדעים, אמר הקב"ה לא תתחיל אלא בו, שנאמר "ובכה ובעמך". עוד דרשו, אמר רבי תנחומא לקה אלוהיו (היאור היה האלוהים של פרעה) ולא השגיח ולא שת לבו, שנאמר "ולא שת לבו גם לזאת", אפילו לאלוהיו לא חשש. אמר לו הקב"ה אפילו לאלוהיך לא איכפת לך?! הריני מתחיל בך את מכת הצפרדעים [בראשית רבתי לה].

ולא חייבים לומר כי המדרשים חלוקים, שכן יתכן מאוד לומר כי אמנם גופו של פרעה לא לקה אך אין זה אומר שלא הצטער ולא היה בצער ממה שראה וחווה בקרבתו.

הרי לנו מקצת מהתיאורים החיים של רבותינו הראשונים כמלאכים, על שאירע למצרים במכת הדם, ועל המעלה הגדולה אליה הגיעו אבותינו באותה העת.

יהי רצון שנזכה כולנו לקיים מצוות "והגדת לבנך" כנדרש, ונזכה כולנו לגאולה הקרובה במהרה, ויתקיים בנו מאמר הנביא מיכה [ז, טו]: "כִּי־מִי צִאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת".

החברה הטובים

ר' אופיר אזרד

אין ספק שגאולת מצרים נכון לעכשיו זו אִם הגאולות שבה זכו עם ישראל לעלות ממציאות של משפחה מורחבת אל מציאות של עם, גם מבחינה דמוגרפית וגם מבחינת הערבות ההדדית שלהם.

שאלת השאלות היא במה זכו? הרי ידוע שעם ישראל היה משולל ממצוות בשעת הגאולה, כי הרי את כל הזכויות "ביזבוז" במהלך הגלות, ונותרו ערומים ממצוות בהגיע זמן הגאולה. המצב הקשה היה כה מסובך עד שהוצרך משה רבנו לעשות עיסקה עם בורא עולם על מנת שבכל זאת יזכו לצאת באותה נקודה קריטית, וכפי שמפרש רבי יעקב אבוחצירא בספרו "פיתוחי חותם" פרשת בשלח, שאחת הסיבות למה יצאו דווקא בחצות, היא מפני שהתחייב משה רבנו לפני בורא עולם שעתידים צדיקים ללמוד תורה בחצות הלילה, ועל זה נגאלנו דווקא בנקודת חצות בשל אותה ערבות.

בואו ננסה לדמיין לרגע את משה רבנו באותה נקודת זמן. עם שלם מאות אלפי אנשים נשים וטף, כל אחד והסרט שלו, ילדים צועקים, נשים מתרוצצות והחברה הטובים "עוקצים" את מצרים. לך עכשיו תרדוף אחרי עם שלם הרי זה לא ניתפס.

בואו נדבר "דוגרי" על מציאות מוכרת. לאסוף את השלוחה לפני חתונה של אחד מהאחים הקטנים לוקח חצי יום, וזה לא כולל הכנה כללית של יומיים לפני כדי להזכיר את הזמנים, ובכל זאת עדיין מייבשים את הנהג. ותמיד יש את הבחור היפה ששכח משהוא איך שהאוטובוס מתחיל לנסוע.

אז תארו לעצמכם מה זה לדאוג לעם שלם שיעלה על האוטובוסים. כמה סבלנות, כוח ואהבה עזה צריך שיהיו למנהיג. זה משה האיש העניו מכל האדם. מנהיג כזה יכול לאגוד סביבו את כל החברה הטובים, והדבר המעניין שהוא לא צריך להתאמץ מפני שהוא מקרין הכל כלפי חוץ והעם מרגיש, והוא נמשך אחריו כמו בחור מהשלוחה לסיום מסכת בבית מדרש.

על פניו נראית גאולה "סבבה לגמרי". משה רבנו סוגר פינות בדרגים הגבוהים, עם ישראל "משאיל" מהמצרים מספר דברים שהוא צריך למסע במדבר, ונשים במטבח מכינות מצות. הכל כמו שצריך. אבל לצערנו תמיד יש את החברה הבעייתיים שצועקים "די לאלימות", "תנו לחיות לחיות", "תנו לדגים לשחות", "לא צריך להיות וולגרים, בואו ניפגש ליד השולחן בוועידת שלום ונגיע לפשרה".

מה אתה יכול לעשות? הרי הם מעכבים את כל העם! ומובא בשם המקובלים שאם ישראל היו מתעכבים במצרים ולא נגאלים בנקודת חצות, שזה הזמן שהחסד שולט בעולם, לא היו מצליחים לצאת יותר, כי קליפת מצרים קשה מאוד וקיים חשש שהיא היתה מתגברת ומעכבת את הגאולה.

כמובן שתמיד אפשר לעשות טלפון לאחד מהחברה הטובים "שיטפל" ברכבים של הבעייתיים, ואז מה קורה? הבחור הבעייתי נוסע ברכבו, השמיים כחולים, ציפורים מצייצות, אוויר הרים צלול כיין, החיים יפים ופתאום... רוצים לעצור ואין "ברקסים", ואז פתאום הכל נהיה לבן, ואתה רואה מערה ואור מלטף קורא לך לחזור הביתה. ואז הפינה סגורה...

זה אפשרי, אך בשביל העניו שבאדם זו לא אופציה. אנו נגאלים כעם ונלחמים כעם כי בעיות תמיד יש, אך השאלה איך אתה מתמודד במצבים כאלה.

לכן המסר שלנו הוא שאנו צריכים תמיד לדעת שאנחנו עם אחד לטוב ולפחות טוב, והערבות ההדדית שלנו כעם לא צריכה להיות מוטלת בספק. והסיבה היא פשוטה, כי בכל דור ודור קמים עלינו לכלותנו והשם יתברך מצילנו מידם. וזה מפני שאין שום עם שאוהב אותנו או רוצה את טובתנו.

ולכן עבדכם הנאמן משאיר מסר לכל אותם יפים ואמיצים שעדיין חושבים שהם גנגסטרים כדי שיפתחו את פרשת בשלח ויקראו קצת, ואם הם עדיין חושבים שהם לא מסוגלים, הם צריכים לדעת שהחברה הטובים אף פעם לא לבד. כי בכל דור ודור קם מנהיג כמשה ותפקידו לדאוג לעם, לאחד, לחבר, לגשר. וזה הסוד - לעניות דעתי - שמלמד אותנו סיפור יציאת מצרים, שגם כשאתה הכי למטה תמיד תדע שאתה לא לבד, ומהמקום הכי לא צפוי הגאולה הפרטית שלך יכולה לבוא ברגע אחד, כשם שהגאולה השלמה מגיעה בהיסח הדעת.

יתן הבורא ונזכה עוד השנה לעלות לרגל ולחזות בנועם השם ולבקר בהיכלו.

נ.ב.

זה כולל את כל הצעירים שמתגייסים בכלל חברי מועדון החברה הטובים (אבל אתם תלכו לירושלים ברגל כי אתם צעיררורים).

למה אתה מלכלך?

עידן מוגרבי - מדריך

אחרי שהבן שואל את ארבע הקושיות, מצווה אביו להשיב לו עליהן. האבא צריך להסביר לבנו בטוב טעם ודעת את השתלשלות היווצרותו ובחירתו של עם ישראל. הוא מתחיל בגנות, בנקודת השפל, ומסיים בסוף מכובד ומשובח.

מקור הדברים מצוי בגמרא [פסחים קטז, א]: "ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבח... מאי בגנות? רב אמר: מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותינו. ושמואל אמר: עבדים היינו".

ר' חיים בן עטר בעל "אור החיים" הקדוש רומז את הפתיחה בגנות והסיום בשבח בפסוק "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר", כי "והגדת" הוא לשון קשה הרומז לגנות, ו"לאמר" היא לשון אמירה רכה הרומזת לשבח.

תחילה וראש צריכים לדעת שבאופן מעשי בעל ההגדה קיבל את שתי הדעות, והכניס להגדה את שני הקטעים גם יחד. בתחילה הזכיר את "עבדים היינו לפרעה במצרים", ואחרי ארבעת הבנים הביא את "מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו".

ויש לשאול, מדוע בעל ההגדה הקדים את "עבדים היינו לפרעה במצרים" לקטע העוסק בתרח ואברהם "מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו", והרי ע"פ סדר הדורות, תרח קדם ליציאת מצרים במאות שנים.

התשובה מבוססת על כך שצריכים להתחיל בגנות, ואם היינו מתחילים להזכיר את תרח, והיינו ממשיכים ממנו עד ליציאת מצרים, לא היה ניכר

שמתחיל בגנות לפי דעת שמואל, כי היה נראה ש"עבדים היינו" אינו אלא סיפור המשך לתולדותיו של אברהם. לכן פותחים "בעבדים היינו" כשמואל, ורק אח"כ חוזרים "למתחילה", כי אז ניכר שרוצים אנו להתחיל מחדש. כי דוקא סידור הקטעים שלא ע"פ הסדר הכרונולוגי מעורר להבין שמדובר כאן על שתי התחלות שונות. וכך נצא ידי חובה לפי שתי השיטות.

ומצאתי פירוש מתוק מדבש בדבריו של הרב אליעזר מלמד שליט"א, שנחלקו רבותינו האמוראים לגבי מהות הגנות, הראשון טוען כי עיקר הגנות מתייחסת לגוף ולכן צריך לפתוח ב"עבדים היינו", ולדעת חברו עקר הגנות מתייחסת אל הרוח ולכן צריך לפתוח בענין העבודה זרה שעבדו אבותינו. לבסוף אנו נוהגים כשתי הדעות, כדי להדגיש גם את תהליך היציאה מעבדות גופנית לחירות, וגם את היציאה מעבודה זרה לאמונה שלמה בקדוש ברוך הוא. קרי - גאולה רוחנית.

כעת נותר לנו לברר מהו הטעם לפתוח בגנות ולסיים בשבח? מה הגיון בסדר זה? ובכלל היה ראוי להזכיר רק שבח!

בפשטות ניתן לומר כי ההתחלה בגנות באה להדגיש שהקב"ה "מאשפות ירים אביון", וע"י כך הטובה מודגשת יותר. ככל שנעמיק ונתבונן יותר בצרת השעבוד ובגנות העבודה זרה, כך נבין את עומק הגאולה ואת גודל היציאה מחושך לאור.

זאת ועוד, בדרך זו נזכור שיש בקרבנו צדדים אפלים וחשוכים, וכדי שנוכל לשפר את מעשינו ולא נתייאש, צריך לזכור כי גם אבותינו לא נולדו עם המידות האלה, אלא הם קניין שהשתדלו אבותינו לאמץ לעצמם. לא הייחוס קובע אלא המאמץ האישי שלך. זה שאין לך סבא רב ראשי או

סבתא בלנית לא אומר שאתה לא מסוגל לגדול בתורה ולצאת בעצמך דמות תורנית ראויה לחיקוי.

לאור הנחה זו נוכל להבין פסקה בתפילת העמידה. כשמזכירים את האבות מפרידים ביניהם ואומרים "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב", ולכאורה לא ברור מדוע לא כללו את כולם כאחד? ופירש המהרש"א כי הלשון הנ"ל באה להביע שכל אחד מהם הגיע להכרה בבורא מצד עצמו ובזכות עצמו ולא רק בגלל זכות אבותיו.

יסוד זה טבוע בנו מאבותינו, ויש בידינו את היכולת לעלות ולהתעלות גם אם אבותינו היו אנשים פשוטים. וסתם שתדעו, זה לא פשוט להיות יהודי פשוט.

תשובה שלישית מצינו בדבריו של הרב אליעזר מלמד שליט"א, המבוססים על דברי המהר"ל, שעם ישראל נבחר ע"י בורא עולם לא בגלל שהיו צדיקים ולא בכח הצלחותיהם, אלאאדרבה, למרות שהיו מתחילה עובדי עבודה זרה עדיין נקראו בניס למקום ונבחרו על ידו להיות עם סגולה. לכן מדגישים תחילה את הגנות, כדי להראות איך מתוך העבדות והעבודה זרה הגענו להישגים כמו גאולה וקבלת התורה.

ויש בכך נחמה גדולה עבור דורנו, כמו שאז גאלם ולא לפי מעשיהם, כך יתבונן בנו ויזכור כי בניו אנו ויגאלנו מהרה גאולת עולמים.

נסיים בממתק טעים (לאוכלי קטניות ולשומרי שמיטה לחומרא): בפיסקה "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו", הרומזת אל תרח ונחור, עדיין מתייחסים אליהם כאל אבותינו. אך לאחר מתן תורה, הוספק הקשר הגנטי עם "אבותינו" הביולוגיים הנ"ל, ומאז אינם נחשבים יותר לאבותינו. אלא אבינו הראשון הוא אברהם, וממנו מתפתח האילן הגדול ששמו ישראל.

וכי דיינו לעמוד סתם מול הר סיני?

ר' יצחק אנג'ל

כמידי שנה אנו יושבים שמחים וצוהלים - "כולנו מסובין" סביב שולחן ה"סדר" העמוס כל טוב וקוראים את ההגדה. וכל הדודים שכבר כמעט שיכורים שואלים שאלות וקושיות מפוצצות ואבא מנסה להשיב להם. אך השנה, שלא כמדי שנה, הגיע לסדר הדוד דוד מאשקלון ותוך כדי קריאת ההגדה בהגיענו לשיר החינני "די דיינו" הוא העלה שאלה פיצוץ שלאבא לא היתה תשובה עליה: "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דיינו", כיצד אנו אומרים דבר כזה? איזה משמעות יש לכך שעם ישראל התייצב למרגלות איזה הר, אם הוא לא היה מקבל אח"כ את התורה? אז איך אנו אומרים על כך דיינו?

סיימנו את הסדר ושכחנו מהשאלה, אך למחרת בבוקר היא המשיכה להציק לי ולא יכולתי שלא לחפש תשובה. ולכן התחלתי לעיין קצת ולבדוק מה העניין במעמד הר סיני כשלעצמו ולהבין באמת איזו תועלת הייתה צומחת, אם בכלל, מראיית רגבי העפר של הר סיני, ויהיו יפים ככל שיהיו? מה היינו מרוויחים ללא קבלת התורה לאחר מכן?

אחר הדברים האלה מצאתי התייחסות לעניין זה בכמה היבטים:

בבואם של עם ישראל להר סיני נאמר "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל תחת ההר" [שמות יט, ב]. רש"י עומד על הקושי הלשוני בפסוק ומסביר באופן רעיוני, שבחנייה זו תחת הר סיני עם ישראל חנו "כאיש אחד בלב אחד" ולכן כותבת התורה "ויחן" בלשון יחיד, להראות ששם עם ישראל הגיע לאחדות אמיתית (שבזכותה אולי זכה לקבלת התורה לאחר מכן).

את מעלת האחדות והשלום יכולים אנו לראות במשנה, ממש במשפט שחותם את ש"ס המשניות: "אמר ר' שמעון בן חלפתא: **לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא שלום**, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" [עוקצים ג, יב]. כשיש שלום בעם ישראל, בינם לבין עצמם, זוהי האחדות, ואז הם זוכים שיתקיימו בהם כל הברכות כולם.

אם כך מצאנו תשובה ראשונה לדוד דוד, שבעצם העמידה מול הר סיני זכינו לאחדות, ובכך התעצבה האחדות של כלל נשמות עם ישראל להיות נשמת האומה המאוחדת של עם ישראל.

אם כן שייך בהחלט לומר על כך שיר שבח ולהוסיף שאילו עשה עמנו ה' רק את הטובה הזאת שקרבנו לפני הר סיני וזכינו לאחדות - דינו!

דבר נוסף שאנו רואים בדברי חז"ל לגבי עצם העמידה תחת ההר באותה שעה, זה שעם ישראל זכה במדרגה רוחנית עצומה בעצם היותו עד ושותף לאותו מעמד. היה רווח עצמי בעצם העמידה מול הר סיני, שכן "**ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן**..." [שבת קמו.], וכוונת הדברים לאותה זוהמה שהטיל נחש הקדמוני בחווה בעת שחטאה באכילה מעץ הדעת. זוהמת חטא זו, הטילה פגם בכל צאצאיה של חווה שהם בעצם כלל האנושות, ורק עם ישראל, בזכות העמידה באותו מעמד נשגב, עלו ונטהרו מן הפגם הרוחני שיש לאנושות כולה. ולא זו בלבד שנטהרו, אומר הזוהר שזכו ישראל לעלות למדרגת המלאכים העליונים ונשמותיהם זהרו כזוהר הרקיע בגין אותו מעמד עילאי [זוהר ח"ב, דף צד].

בטח כעת דוד דוד מדושן עונג מהתשובה השניה שקיבל לשאלתו שוברת ההרים ומפוצצת הסלעים.

עוד כתבו כמה מהראשונים שבעת שמיעת עשרת הדברות היו כל ישראל כבר בדרגת נבואה [רמב"ן כ, ז; מורה נבוכים א, מו]. ואולי בנקודה זו נמצא ייחודו של מעמד הר סיני, משום שבאותו מעמד חד פעמי הגענו כולנו למעלה העליונה של הנבואה, בלי לעבור תהליך נפשי מאומץ כראוי לאדם המגיע לנבואה, אלא בבת אחת לקח הקב"ה עם שלם שעד לפני חמישים יום היה שקוע במ"ט שערי טומאה והקפיץ אותנו מעל כל אותה עבודת נפש עצומה ישר לפסגת הנבואה. כך גם נוכל להבין את מאמר חז"ל, המובא ברש"י [דברים ד, לה]: "כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים. וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים. וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת". כלומר שישראל "ראו" בעין הנבואה והשיגו באמצעות השפע שנגלה להם ב"קריעת הרקיעים" שאכן "אין עוד מלבדו" והוא השולט בכל העולמות. בהירות עצומה שלא היתה כמותה מעולם ולא תהיה כמותה עד עולם.

אז אמנם הנבואה באה לידי ביטוי מעשי במעמד מתן תורה עצמו ולא בעצם העמידה מול ההר, אך את יכולת הנבואה נתן הקב"ה לישראל בעמידתם לפני ההר כדי להכשירם למעמד מסירת התורה. נמצא שכבר בעת האספס סביב ההר זכו למדרגה זו, ועל כך יש להודות.

וכאן בעצם מצויה תשובה שלישית לשאלתו של הדוד דוד, האם באמת דיינו במעמד הר סיני ללא קבלת התורה? ואכן כן: גם אם ה' לא היה מעניק לעם ישראל אף מצווה אחת בסיני אלא רק מרומם אותנו לאותה דרגת נבואה שבעקבותיה זכינו להכרה מוחלטת ש"אין עוד מלבדו" הרי זה שווה הכל, שהרי אמת זו שחדרה ללבבות היהודים במשך כל הדורות של עם ישראל הניעה ודחפה אותנו במשך כל הגלויות הצרות והרדיפות, היא שקולה כנגד כל התורה כולה, מפני שקיום התורה אינו אלא כדי להוריד

לשפת המעשה את האמונה בבורא עולם ואמונה זו במלואה קיבלנו במעמד
הר סיני כשעלינו לדרגות רוחניות גבוהות אלו!!

עכשיו עלינו רק לתרגם את הדברים לשפת המעשה בחיי היומיום שלנו, אם
זה בעניין האחדות שכל כך רלוונטית לזמננו, ואם זה בעניין השמחה על
הפסקת הזוהמה מאתנו, וההכרה וההבנה ש"אין עוד מלבדו". עם יסודות
אלו נזכה לקרב את הגאולה ונזכה לבניית הבית השלישי בביאת גואלנו
ומשיח צדקנו שיבוא במהרה עוד בפסח הקרוב! אמן ואמן.

מה העבודה הזאת לכם

ר' אהרן חזי

"חכם" מה הוא אומר? מה העדות והחקים והמשפטים אשר צנה יי אלהינו אתכם? ואף אתה אומר לו כהלכות הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. רשע מה הוא אומר? מה העבדה הזאת לכם? לכם - ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שניו ואמר לו: בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים. לי - ולא לו. אילו היה שם, לא היה נגאל".

ההגדה מסווגת את הבן השני כרשע מכיוון שהוא מוציא את עצמו מן הכלל, ואומר שהמצוות הם "לכם" ולא לו. הוא אינו רואה את עצמו מחוייב במצוות הפסח כשאר עם ישראל וכופר במצוותיו של הקב"ה.

נשאלת השאלה, הרי גם הבן החכם שואל את השאלה בגוף שלישי "אשר צוה ה' אלקינו אתכם", נראה שגם הוא מרגיש שהוא אינו מצווה ע"י הקב"ה. הוא מכיר בכך שה' הוא האלקים אבל סוף כל סוף גם הוא מוציא את עצמו מן הכלל ומלשונו יוצא, שלדעתו, גם לו אין חלק במצוות.

ניתן לומר כי הגוף השלישי "לכם" או "אתכם" יכול להתפרש בשני פנים; כיצירה מן הכלל או כביטוי תמים שלא תומן בתוכו כפירה כלל. ובכל זאת, למה נותנים את הפירוש השלילי לבן האחד ואת הפירוש התמים לבן השני? למה לא לפרש את ה"לכם" של הרשע בצורה סתמית ואת "אתכם" של החכם במובן השלילי?

אלא שגוף השאלה של כל בן מוכיח על פנימיות כוונתו. החכם מפרט את השאלה "העדות החקים והמשפטים", ומראה שברצונו להחכים ולהתקדם

בעבודת ה'. הוא גם אומר "ה' אלקינו" משמע שהוא מקבל את אלוהות ה' עליו. מגוף השאלה מוכח שאין בכוונת הגוף השלישי של החכם להוציא עצמו מכלל עם ישראל ומקיימי המצוות, אלא פניה סתמית אל אנשים אחרים שיבררו לו את מהות חובתו לקיים מצוותיו של ה'.

לעומת זאת, גוף השאלה של הרשע מוכיח אחרת. אין הרשע מחבב את התורה והמצוות (בלשון המעטה). הלשון ה"עבודה" מעיד על הסתכלות של עול על צווארו, כפייה וחוסר עניין בקיום התורה והמצוות. הירושלמי מפרש את דברי הרשע "מה הטורח הזה שאתם מטריחים עלינו בכל שנה לעכב את סעודתנו ולערב את שמחת החג". הציור של הרשע לתורה ולמצוות כעבודה ועול מוכיחים שכוונתו במילה "לכם" אינה תמימה כלל, אלא כוונתו היא להוציא עצמו מכלל ישראל ולכפור במצוות ה'.

אנו רואים שההסתכלות על קיום המצוות כעול **לא רצוי** - חמור היא מאוד עד שהיא מאופיינת כתכונה של רשע.

עוד מצינו בפרשת התוכחה בפרשת כי תבוא שהכתוב נותן סיבה מדוע יגיעו כל אותם קללות וייסורים לעם ישראל. הוא אינו נותן טעם "תחת אשר לא קיימו את מצוותי", אלא "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל". זאת אומרת, התביעה על עם ישראל שבגללה נגזר עליהם 98 קללות אינה משום חוסר קיום תורה ומצוות, אלא משום קיום המצוות מתוך כפייה וחוסר רצון.

כמו כן, שואל הנביא ירמיה "על מה אבדה הארץ", שהרי פלא הוא שעם ישראל עבד שנים רבות עבודה זרה ולא נענש, ומה התחדש שבגללו העונש הגיע דווקא עכשיו? ענה הקב"ה ואמר "על עזבם את תורת... ולא הלכו בה". ומפרשים חז"ל שהכוונה ב"לא הלכו בה" היא "שלא ברכו בתורה

תחלה". הקב"ה בא בטענה לעם ישראל על שהתורה לא הייתה חביבה עליהם, הם לא החשיבו והעריכו את המתנה הנפלאה שנתן להם, ולכן לא ראו צורך לברך ברכות התורה, לא ראו צורך לשבת ולהודות על החמדה הגנוזה שהקב"ה משתעשע איתה עם הצדיקים בגן עדן, שנאמר "ואהיה שעשועים יום יום".

המקורות הנ"ל (ועוד רבים מהם שלא ידועים לי) מראים לנו עד כמה חשובה ההסתכלות הנכונה על קיום התורה והמצוות כזכות מופלאה. אבל מה נעשה שעינינו רואות שהמצוות או חלקם הם כן עול עלינו. לדוגמא, למה אני מתעצבן כשהשליח ציבור מאריך בתפילה אפילו כשאני לא ממחר לשום מקום? למה אני מתמלא באושר כאשר חתן נכנס לבית הכנסת בתפילת שחרית של שני וחמישי? מסופר שהמקובלים של ירושלים בדורות הקודמים היו בבעיה כאשר חתן נכנס בתפילת שחרית מצד אחד לא אומרים תחנון ומצד שני יש כוונות שצריך לכוון בתחנון, אז הם כווננו בלי להגיד. אהבו את המצוות. אם יאריכו בהגדה של פסח בליל הסדר ויוסיפו לספר ביציאת מצרים (שהרי זה משובח) אני אשמח או אתרגז? אם מישהו יחליט להדר בליל הסדר ולהסב על מזרון ולא על כורסה אני אצחק עליו או אעריך אותו? זהו אחד המדדים ליראת שמים.

האם יכול להיות שאנחנו מעין הבן הרשע? **חס וחלילה!** סוף כל סוף כן רצוננו להתקדם ולהוסיף בקיום המצוות אלא שהיצר הרע מסמא את עינינו ומנסה להוציא מאיתנו את השמחה שלנו בקיום המצוות ואת אהבת התורה שלנו.

בכל זאת, צריך אני להתחזק וללמוד מדרכי הבן החכם, להתעניין בעבודת ה' ולשאול והכל ברצון וכוונה להתקרב אל ה'. אני צריך להשתדל לא לזלזל במצוות או בהידורים למיניהם ולא להתעצל בקיום התורה והמצוות. לא

לפסול חומרות ובעיקר לא בחג החומרות הלא הוא פסח הקרב ובא. וידועים דברי ר' חיים פלאג'י (הרח"ף, רבה של איזמיר), שבפסח אסור לזלזל ולכעוס על שום אדם שלא רוצה לאכול אצלך, כיון שהכל יודעים שיש חומרות רבות, ולא רוצים להסתבך.

יהי רצון שנזכה לדבוק בדרכיו של הבן החכם ויקוים בנו הפסוק "וענתה השירה הזאת לפניו כי לא תשכח מפי זרעו", דהיינו, שתהיה התורה בעינינו כשירה, כדבר חי, ובזכות זה צאצאינו ימשיכו אחרינו בדרך האבות, ובא לציון גואל.

פסח - חג הפה

ר' יניב יעקב

אם נתבונן מעט בחג הפסח נראה שכל החג הזה מתחילתו ועד סופו מסתכם בדבר אחד - הפה; מכניסים לפה מצוות ומוציאים מצוות מהפה.

מכניסים לפה: מצוות, מרור, יין, קרבן פסח.

ומוציאים מהפה: הגדה (כולל סיפור יציאת מצרים), שבחים לבורא עולם וקריאת ההלל.

אמר האריז"ל שפסח אותיות פה-סח, כי כל עניינו לשיח, להודות להלל לשבח ולפאר את מה שעשה ה' יתברך לאבותינו בניסי יציאת מצרים. ואפילו אדם שנמצא לבדו בליל הסדר עליו לספר לעצמו אודות יציאת מצרים, כי מצוות היום לספר.

בתוך מצווה זו מקופלת מצווה חשובה עליה עומדת כל המשך קיום התורה הלא היא מצוות "ושננתם לבניך". מהות המצוה שכל אחד חייב להשתדל ללמד את בניו תורה, כל אחד לפי רמתו ולפי כמה שמסוגל לקלוט, על מנת שלא תמוש התורה והמסורת מזרעינו וזרע זרעינו עד עולם.

מטרת חג הפסח כפולה, האחת - להעביר לבנינו את מה שעשה ה' לאבותינו במצרים, והשנייה - לרכוש את מידת הענווה ולהסיר מתוכנו את הגאווה. החמץ הנפוח מסמל את מידת הגאווה והמצה מסמלת את הענווה והאמיתיות שבקרבנו.

הפה והמצוות התלויות בו במהלך הסדר הם אלו שעוזרים לנו להשיג את המטרות הנעלות של אותו לילה נשגב.

ע"י כך שאנו אוכלים דברים שלא תמיד הכי טעימים לנו ולא תמיד בא לנו עליהם, אנו בעצם מכופפים את עצמנו מול ציווי ה' ובכך מפנימים שיש מישהו עלינו. יש בורא ומנהיג לעולם.

זאת ועוד, ע"י כך שאנו יושבים במשך לילה שלם ומספרים בגדולת ה' ונפלאותיו ועל כוחו הגדול לשנות סדרי טבע אנו מחדירים לתודעתנו שה' יתברך הוא כל יכול ומלכותו בכל משלה וממילא נכנסת בלבנו ענווה וידיעה שאנו כה קטנים.

ובאותו עניין של הנכנס והיוצא מן הפה מסופר על אדמו"ר אחד ששלח את תלמידיו לאכול במסעדה מסויימת הנמצאת במרחק רב. הם אל הבינו מה סיבת השליחות אך כמובן שקיימו את ציווי על הצד הטוב ביותר. הם הגיעו לאותו מקום וישבו לאכול. מיד עם כניסתם החלו לדקדק עם המוכר בכל הפרטים הנוגעים למאכל, איזו כשרות הבשר? האם הירקות ללא תולעים? האם הקמח נופה היטב? בין לבין דיברו אותם תלמידים דברי הבל ודברים אסורים, צעק להם אדם שעבר שם "עד שאתם בודקים מה אתם מכניסים לפה אל תשכחו לבדוק מה אתם מוציאים מפה".

וזוהי חשיבות עניין הדיבור - לשקול כל מילה לפני שמוציאים מן הפה, שלא לפגוע באף אדם חלילה, אלא רק לדבר דברי חכמה שמחה ועידוד אל חברו. וכמובן גם אל עצמו.

וטיפ לסיום: כתוב במשלי [כו, כא]: "וְאִישׁ לְפִי מִהֲלָלוֹ", ורמזו על כך שאם הינך רוצה לדעת מי עומד מולך שים לב ממה הוא מתלהב, ומה הדרך לדעת

זאת? שים לב מה הוא אומר ואת מי הוא מהלל - האם הוא מתלהב ממכונית מפוארת או משיעור תורני מוצלח, האם הוא משתוקק לקנות בגדים מפוצצים או מחפש לרכוש ספרי קודש, האם הוא מתפעל ומנסה לחקות שחקן כדורגל מפורסם או משתוקק להדמות לצדיק גדול. דברים אלו מעידים במובן מסוים מה בנפשו, מה שאיפותיו ומיהו.

יהי רצון שנזכה לבטל את הגאווה השלילית שבנו ונזכה שכל דיבורנו יהיו חיובים טובים ובמחשבה תחילה.

חג כשר ושמח!

מיהו החופשי האמיתי?

ר' ישראל בן ססי

תהליך יציאת ישראל מעבדות לחירות שהחל ביציאת מצרים, הולך ונמשך עד עצם היום הזה. בכל דור ודור חייב אדם לבדוק אם הוא יצא מהעבדות. נכון, לא מהעבדות הפיזית אלא מהעבדות הרוחנית, עבדות לתאוות, עבדות ליצרים. תמיד צריך לבדוק אם הגעת לדרגת "בן חורין", והרי "אין לך בין חורין אלא מי שעוסק בתורה".

היציאה לחירות ממצרים לא היה בה את השחרור המושלם. השחרור אמיתי הגיע במתן תורה, כמו שמופיע במסכת אבות [פרק ו משנה ב]: "אמר רבי יהושע בן לוי... והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה".

ועל כך נשאלת שאלה עצומה, האם מי שעוסק בתורה נעשה בן חורין?!

כיצד אפשר לומר על מי שעוסק בתורה שהוא בן חורין? אדרבה, הוא כפוף לרצון ה' ואינו יכול לעשות ככל העולה על רוחו! מעבר לזה, אף חז"ל משתמשים במונח "עול" לגבי קיום תורה ומצוות [ברכות ב, ב]: "אמר רבי יהושע בן קרחה למה קדמה 'שמע' ל'והיה אם שמוע' אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך יקבל עליו עול מצות"! אם כן, כיצד יש להבין משנה זו?

איך יכול להיות שאדם הכבול לנורמות מסוימות ומוגבל בדברים רבים, כגון: צניעות, תפילות, הלכות שאינן תמיד מובנות, ייקרא בן חורין?

דווקא כיום, בארצות המערב המתקדמות, יש לנו אפשרויות שלא היו מעולם - חופש הדיבור, עיתונות חופשית, כלכלה חופשית... אז מה הקשר בין "חירות" לתורה ולדת?

הסבר המושג "בן חורין"

ראשית, ניתן לומר כי חופש מוחלט אינו טוב. הרי, מי שאין לו עבודה, אינו מחויב לכלום, אך אין לו למה לקום בבקר. הוא למעשה לא "בן חורין", אין לו מה לעשות. הוא ישתגע.

מעבר לכך ניתן לומר, ההגדרה של "בן חורין" היא, שהאדם עצמו שולט על חייו, והאושר בחייו תלוי בעיקר בו. כוונת הדברים היא, מי שמטרת חייו ליהנות ורואה את עצמו במרכז כל עוד ההנאות נמצאות בהישג ידו חייו טובים, הוא צריך את המכונית לידו, את האישה לידו, הכסף תמיד צריך להיות זמין, הוא רוצה ורק רוצה. בגלל שה"אני" שלו במרכז, אז בעצם הוא המשועבד הגדול, הרי כל האושר שלו תלוי באחרים. ברגע שהאשה תגיד שאינה רוצה בו עוד, או שתהיה ח"ו מפולת בבנק, חייו יהפכו לגיהנום.

לעומת זאת היהודי המאמין מבין שלא חייבים לו דבר, כל תפקידו לשמש את רצונו של הבורא. האושר שלו תלוי ביכולתו האישית לקיים מצוות, וביכולת שלו לעזור לזולת. האושר שלו אינו תלוי באחרים אלא בעצמו, ועל כך ניתן לומר שהוא בן חורין אמיתי. על כל מה שהוא מקבל ומשיג הוא מודה, וזה האושר אמיתי.

הנקודה החשובה היא התשובה לשאלה "מי שולט על האושר שלי, אני או אחרים? מי ששולט על חייו הוא הוא ה"בן חורין" האמיתי, לא מי שתלוי בסביבתו.

נקודה נוספת בהסבר הענין, "בן חורין" פירושו חופש אמיתי. במילים אחרות: אדם חופשי הוא אדם שיכול לעשות את מה שמתאים לו. אם אני עובד בעבודה מסוימת המתאימה לי, אני "בן חורין". אם מישהו אחר עובד בעבודה שלי והיא לא מתאימה לו, הוא לא "בן חורין". "בן חורין" זה אדם שעושה את מה שהטבע שלו מורה, את מה שהרצון הפנימי שלו... את מה שהזרימה הנפשית שלו מושכת. "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", **כי התורה היא פשוט מתאימה לאדם.**

ישנה אגדה מפורסמת הכתובה במסכת ברכות [סא:]: "בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבנו, עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד".

רבי עקיבא לא קרא "שמע ישראל" משום שעמד למות, אלא משום שהיה זה זמן קריאת שמע! אף שבשרו נסרק באותו רגע במסרקות של ברזל, אין זה מפריע לו לקיים מצוות קריאת שמע! כל העולם החיצוני המנסה להפריע לו - אינו מצליח, משום שאנשים מסוגו של רבי עקיבא אינם כפופים למגבלות של אדם רגיל החי בעולם הזה. אם כן, רבי עקיבא הוא "בן החורין" האמיתי.

אף על פי כן, חז"ל משתמשים במושגים כמו "עול תורה" ו"עול מצוות", משום שרוב בני אדם אינם במדרגה של "בני חורין". ובוודאי שבתחילת דרכו רואה האדם את התורה כעול, אך שאיפתו צריכה להיות לעבוד את הקב"ה מתוך שמחה.

וכעת נציין מספר סיפורים קטנים להמחיש קצת מהי הרגשת בני חורין

ויקטור פרנקל, פסיכולוג בהכשרתו, שעבר בעצמו את כל מוראות השואה, כתב בספרו "האדם מחפש משמעות": "אפשר לקחת הכל מהאדם, חוץ מדבר אחד: את החירות האנושית האחרונה - לבחור כיצד יתייחס לכל מערכת נתונה של נסיבות, במחנה, ערום מכל נכס חומרי או זכות אנושית, הוכיח פרנקל שלאותם אנשים שהבינו שאף אחד לא יוכל לגזול מהם את חירותם הרוחנית והמוסרית, היו סיכויי הישרדות גבוהים לאין ערוך מאשר לכל האחרים. לזה מתכוונים חז"ל כשהם טוענים: "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה".

כאשר נתן שרנסקי, אסיר ציון, שוחרר מרוסיה, הוא רץ בשדה ההפקר לאט ובזיג-זג. האנשים, לפי תומם, חשבו שיצא מדעתו. אך הוא הסביר שהקצין אמר לו לפני שהשתחרר, שירוץ "מהר וישר!" אולם, הם לא יגידו לו מה לעשות. זוהי דוגמה לרוחו של בן חורין.

הורים ראו כי בנם מתנהג למופת, ממש "ילד טוב של אמא ואבא", והם מצידם העניקו לו את כל החופש שנצרך. כשהתבגר מעט התחבר לבן גילו מהשכונה שהיה נוהג להפריע ולהרביץ, ולעשות כל מיני מעשים של שובבות וונדליזם. שניהם הרבו להסתובב ברחובות ועשו "שטויות" בלי סוף. ככל שהתחברו אחד אל השני דבק הבן הטוב בדרכיו הרעות של עמיתו. ההורים

לא אמרו לו שזה לא בסדר כי רצו לתת לו חופש, אולם לאחר כמה זמן הם כבר היו חופשיים לגמרי - כי העזיבו אותם מבית הספר. הם התדרדרו לרחוב, הלכו לישון מאוחר וקמו מאוחר, ואף נגררו לסמים ולסיגריות וכל והשאר... "רחמנא לצלן", לא עלינו ולא עליכם.

חברים, חירות אין פירושה "לעשות מה שמתחשק לי". "בן חורין" הוא זה שבוחר על ידי בחירה עצמית איך לנהל את חייו לאחר בירור עצמי. חירות פירושה שאין אדם כפוף לזולתו, ללחצי החברה שבחוץ, ולא נגרר אחרי תרבות וחברה מקולקלים, ולא חי על פי נורמות ודפוסי התנהגות מקובלים. מי שלא מאפשר להשפעות חיצוניות ושליליות לחדור לתוכו ועוסק במקצוע הכי "אין" שיש - תורה ומצוות, הוא ה"בן חורין" בהא הידיעה.

"בְּנֶפֶל אוֹיְבֶךָ אֵל תִּשְׁמַח" - היתכן?

ר' יאיר אביטל

בפרשת בשלח, בסיפור יציאת מצרים על הפסוק "ולא קרב זה אל זה כל הלילה" נאמר במסכת מגילה מדרש מפורסם ותמוה:

"ביקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר להם הקב"ה: מעשה ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה?!"

כידוע לא אומרים הלל שלם בשביעי של פסח ובימי חול המועד. יש שהסבירו זאת על סמך מדרש זה, כי המצרים טבעו בים ביום השביעי ולא שייך לומר שירה על מותם, ולכן מכח זה גם אין הלל שלם בחול המועד.

עניין זה של חוסר שמחה ואף צער על מפלת האויבים נשמע תמוה מאוד ואף מנוגד לטבע האדם!

ותוספת תמיהה תהיה לנו אחר העיון בפסוק המפורסם בספר משלי [כד, יז] "בְּנֶפֶל אוֹיְבֶךָ אֵל תִּשְׁמַח וּבְכַשְׁלוֹ אֵל יִגַּל לְבָבְךָ". הייתכן שלא נשמח ונודה לה' בעקבות נפילת האויב שעד לפני רגעים מספר רצה להשמידנו?

האם זו לא התגובה הנדרשת והטבעית ביותר לאחר שה' יתברך עשה לנו ניסים כה גדולים?

השאלה מתחזקת והתמיהה גדלה כאשר נתבונן בשירת הים ונקרא את המילים "אז ישיר משה ובני ישראל..". - זוהי קריאה ספונטאנית ואחידה של כלל עם ישראל להודות לה', ואף חז"ל אומרים ששרתה עליהם רוח

הקודש באותה שעה, כאשר כולם שרו ביחד את השירה המופלאה הזאת בתיאום מושלם ללא שום הכנה מוקדמת.

משירת הים אנו למדים על חובת ההודאה לדורות על כל ישועה שה' עושה לנו, "ומה מעבדות לחירות אמרו שירה, ממיתה לחיים לא כל שכך?!" [מגילה יד, א].

במסכת פסחים [ק"ז, א] מוצאים אנו את יסוד התקנה לאמירת הלל על כל הצלה, וזו לשון הגמרא "נביאים שביניהן תקנו להן לישראל, שיהו אומרים אותו (את ההלל) על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן". כאן אמנם יש חיוב הודאה על נס ההצלה, אך עדיין לא ראינו את ענין השמחה במפלתן של רשעים.

מעיון במקורות ובדברי חכמינו הרבים ניתן למצוא מגמה קבועה ואף חיוב על השמחה בנפילתם של אויבי ישראל.

א. "שְׂמַח צְדִיק כִּי חָזָה נֶקֶם פְּעָמָיו וְרַחֵץ בְּדַם הַרְשָׁע" [תהלים נח, יא]
ב. "יִתְמֹו חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת ה' הִלְלוּ יְהוָה" [תהלים קד, לה].

ג. "בְּטוֹב צְדִיקִים תַּעֲלֶץ קִרְיָה וּבְאָבוֹד רָשָׁעִים רִנָּה" [משלי יא, י].

ישנם עוד פסוקים רבים המצביעים על מגמה זו, אך השאלה נותרה בעינה, מדוע הקב"ה כעס על המלאכים ולא נתן להם לומר שירה ומנגד עם ישראל אף מצווים להודות לה' על הנס הגדול?

כדי ליישב קושיה זו ניתן להביא את דברי חז"ל ממסכת פסחים על הסתירה בין "באבוד רשעים רינה" לבין "מעשה ידי טובעין בים ואתם

אומרים שירה?!". ההסבר "הוא אינו שש אבל אחרים משיש" כלומר הקב"ה עצמו אינו שמח במפלתן של רשעים, אך אנחנו בני האדם חייבים לשמוח.

העניין הטמון בכך הוא שאנחנו בראייה האנושית שלנו רואים הכל במושגים מצומצמים, מבחינתנו טוב ורע אלו מושגים נפרדים ושונים בתכלית ולכן אנו מחוייבים לשמוח על הצלחת הטוב. לעומת זאת הקב"ה רואה את הדברים אחרת, אין רע מוחלט אלא מכל רע עלול לצאת גם טוב, ולכל חלק בבריאה יש מקום ותפקיד לכן ה' מצטער על השמדת בריאתו. בכל מקרה, אין להסיק מכך שיש חסרון בחובתנו כבני אדם להודות על מפלת הרשע. אלא אדרבה מצווים אנו להודות ולשבח על כך.

ישנו תירוץ נוסף לענין זה, וכדי להבינו עלינו להפליג לאחור במנהרת הזמן הרחק אל אירועי מגילת אסתר אי שם בסמטאות שושן הבירה. המן מקבל ציווי מפורש מהמלךך להלביש את מרדכי היהודי בבגדי מלכות ולהרכיבו על הסוס ברחוב העיר וכו'. כאשר הגיע זמנו של מרדכי לעלות על הסוס אמר לו מרדכי כי חלוש הוא מן התעניות ולא יוכל לעלות על הסוס בכוחות עצמו. להמן לא היו ברבה ברירות והוא התכופף כדי שמרדכי יעלה על גבו ודרכו יתפס וירכב על הסוס. אחר שעלה מרדכי על הסוס בעט בעיטה הגונה באחוריו של יריבו, והלה שהיה מלומד לא קטן הקשה למרדכי "והרי בתורתכם כתוב "בְּנֶפֶל אוֹיְבֶךָ אֶל תִּשְׁמַח וּבְכַשְׁלוֹ אֶל יָגֵל לְבָבְךָ" ? השיב לו מרדכי: "רשע מרושע בן בנו של עשו הרשע, הפסוק הנ"ל מדבר על יהודי מאחינו, שאף כי הגענו למצב של מריבה ואנו מרגישים אויבים זה לזה, אסור לנו לשמוח במפלתו. אך כל זה בנוגע ליהודים בלבד, ובאשר לגויים ישנו פסוק אחר המחייבנו לשמוח במפלתם, ועליכם נאמר 'וְאִתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ' [דברים לג, כט]."

כמו כן ישנה הבחנה בין שמחה על נפילת החוטאים והרשעים עצמם, לבין סילוק ואובדן החטאים ושלטון הרשע בעולם. עלינו לשאוף לתיקון המעשים עצמם ולא לביטול החוטאים. כאותו מעשה ברבי מאיר שהיו לו שכנים רשעים שהיו מפריעים לו בעבודת ה'. ביקש רבי מאיר לקללם ולאבדם מן העולם, אך ברוריה אשתו העירו לו כי רצון ה' אינו בחיסולם של האנשים החוטאים אלא בסילוק החטאים, ואכן שמע ר' מאיר לדבריה והתפלל עליהם שישובו בתשובה, וכך היה.

יתן ה' ונזכה לשמוח ולומר שירה במפלת של כל הקמים עלינו לצרה, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו.

סימנים בדרך...

משה זכריה

יהודי בחייו עובר שלבים רבים לקראת "הגאולה הפרטית" שלו. רבי נתן בליקוטי הלכות מבאר שלבים אלו עפ"י סימני ליל הסדר, וקורא להם בשם "סימני דרך"...

קדש:

המצווה הראשונה בליל הסדר - קידוש. בתחילת הסדר אנו עושים קידוש כמו בכל שבת או חג, אבל בקידוש ישנה גם נקודת מחשבה: מה יהיה הסוף? מה התכלית? תמיד חשוב בתחילת הדרך להגדיר את היעד! ותכלית הכל - להתקדש.

ורחץ:

את המטרה הגדרנו... עכשיו, קדימה, שלב הביצוע...

שלב ראשון - "ורחץ". בכדי להשיג מטרה הזו צריך לרחוץ ולטהר את המעשים. אנו מטהרים דווקא את הידים כי הם מסמלות את העשייה, ודווקא ע"י מים, מים מסמלים את התנועה ללא הפסקה, את ההתקדמות ואת השינוי. עלינו לשנות את מעשינו...

כרפס:

כרפס הוא ירק פשוט שאנו מטבילים במי מלח ואוכלים ממנו שיעור מועט. לכן, מי שזכה עד כה להבין מה התכלית שהיא "קדש" והחל לטהר עצמו ממעשיו שהוא "ורחץ", כעת זקוק להסתפקות במועט הרמוז באכילת כרפס. אם תהיה מוכן לאכול את המועט הזה ולהסתפק בו, לא לצפות להתקדמות מהירה מדי ולהתבאס מהתוצאות המועטות, רק אז תבנה את עצמך לעבודת ה' אמיתית.

יחץ:

חוצים את המצה האמצעית לשניים, את החלק הגדול מצפינים לאפיקומן. כעת, ממתינה לנו העבודה עצמה. ומהי דרכה?... דרך השבירה - "יחץ". בתחילה היה זרע באדמה, זרע שלם וסגור שכל מעלתו וכוחו אצורים בו. שלמות זו אינה מועילה אלא רק אחרי שנרקבה ונשברה באדמה. שבירה זמנית זו, הצמיחה שיבולת יפה שהכפילה את עצמה, עד לרגע שהלחם נכנס לתוך האדם, ורק אז הוא ניזון.

מכאן למדים אנו, בכדי להוציא את הכוח והעוצמה שיש באדם, עליו לוותר ולהיות במצב של שבירה זמנית. כלומר, להתמודד עם הקשיים ולהשבר לשתיים. כלומר, לוותר על חלק מהנאותיו באופן זמני, בכדי שלאחר מכן יזכה לאושר ולשלמות אמיתית.

מגיד:

בקריאת ההגדה אנו מקיימים מצוות עשה מן התורה לספר ביציאת מצרים. שיטה זו של דיבור ולימוד מרמזת על הדרך העיקרית שיש לנו כיהודים - לפעול בקדושה ולבנות כלים בנפשנו כדי להכיל קדושה זו.

רחצה:

הפעם נוטלים ידים שוב, אבל הפעם בברכה. מה הטעם לכך? ר' נחמן מברסלב מגלה לנו מושג חדש, "תשובה על תשובה", ותוכנו פשוט ומופלא. אדם שעשה תשובה והתקדם בעבודת ה', פתאום מגלה עד כמה טעה ולא התמקד. לכן, עושה האדם שוב תשובה על התשובה הקודמת. בשל כך, אף שרחץ (ורחץ) הוא חש שעליו לרחוץ שוב, כי הבין שהוא נמצא במקום אחר ומסוגל להתעלות בדקויות, שבתחילת הדרך, לא היה מודע להם כלל.

מוציא מצה :

מצה כפי שבארנו מרמזת על קדושתו הפנימית של האדם ללא אוויר מיותר. עתה, לאחר כל התהליך שעברנו עד כה "ורחץ" "רחצה", לאחר שאדם קידש עצמו בדיבורים חיוניים, כאן, ממש כאן, מתגלה הטוב האמיתי של האדם, בו כל חלקיו הגדולים והטהורים שופעים החוצה.

מרור :

מרירות כבר היתה לנו, עוד קצת סבלנות ומגיעה הסעודה הגדולה...

כששנים מתמודדים ב"הורדת ידיים" ואחד כמעט מכריע, ברגע זה, נותן השני את כל כוחו וזו המרירות. כשהיצר רואה, שאתה עומד בפני הישג, הוא נותן את כל כוחו על מנת למנוע אותך, לכן, בסוף תופיע המרירות הקשה. אך היה חזק, אחי, בסוף מגיעה הסעודה הגדולה...

כורך :

כורכים מצה ומרור ואוכלים אותם יחד. הטוב והרע עדיין מעורבבים בנו, ועדיין לא הגענו לשלמות הסופית.

טוב שנזכור זאת בטרם נתענג על פרי מעשינו...

שולחן עורך :

סועדים סעודת חג. כן, גם בעולם הזה, אפילו בטרם שהאור הגנוז התגלה, נותן לנו הקב"ה מנוחות קצרות של עונג, אפשרות לטעום מן הטוב והנעים, ליהנות ולחוש במתיקות המדהימה של עבודתנו - עבודת ה'.

צפון :

אוכלים מן האפיקומן, ממה ששברנו מן המצה אי שם "בתחילת הדרך" אנו נהנים בסוף... לרמז על הסוף האחרון. גם לנו הקב"ה החביא משהו, הוא מחכה לסוף בכדי לשמח אותנו בו.

ברך / הלל:

מברכים ברכת המזון ואומרים "הלל הגדול". כשטועמים מהטוב וחשים את פירות המעשים הטובים - מה נותר מלבד לברך ולהלל?

נרצה:

מי שיעבור "בשלוש" את המסלול הזה ותמיד ימשיך הלאה, בוודאי יגיע לסוף הטוב, הרצוי והחביב לפני הקב"ה. לכן אם עשה כסדר הזה - יהיה רצוי לפני הא-ל, וכל המקיים מצוות פסח כהלכתו, עומדת לעד צדקתו וה' מגן בעזרתו.

סימן הנרצה אינו מלמד רק שאנו רצויים בעיניו, אלא בא ללמד גם, שהגענו לפסגה ולתכלית המעלה - למידת הרצון.

במידה זו ישנם שני מצבים, ירידה ועליה...

עליה - היינו שאדם עולה ומטפס בעבודת ה' ומצליח בה, אז מגיע יצר ומעודד אותו להירגע ובעצם מצנן את התלהבותו, וחשוב שרצונו של האדם יגרום לו להתמיד ולעלות.

ירידה - היינו שאדם נכשל ומועד בעבודת ה' ומרגיש על סף ייאוש, כאן החשיבות הגדולה של מידת הרצון, לעודד את האדם להמשיך ולנסות ולא להיכנס לייאוש.

מי שעומד בגבורה בקרב זה ותמיד רוצה, בין בעליה - שמצפה לעלות עוד למעלה, ובין ירידה - שמאמין שיוכל לצאת ממקומו ולעלות שוב, אז יצליח לבנות ולהשיג את החלק הפנימי והקדוש בנפש - ה ר צ ו ן.

הרי אני כבן שבעים שנה

חיים פוגל

"אמר אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא: שנאמר, למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך; ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות. וחכמים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל ימי חייך - להביא לימות המשיח" [מן ההגדה].

מובא בגמרא [ברכות כח.]. שרבי אלעזר היה אז בן י"ח שנה וכיון שזה לא מכובד שאדם צעיר כל כך יעמוד בראש הסנהדרין נעשה לו נס, ובאותו הלילה צמחו לו 18 דורות של שערות לבנות בזקנו.

כעת מובן מדוע אמר "הרי אני כבן שבעים שנה", ולא בן שבעים שנה.

ולכאורה קשה, כי אם אכן היה צעיר לימים (בן י"ח שנה), אז על מה ההתפעלות שלא זכה שתאמר יציאת מצרים בלילות? הלא רוב ימים יגידו חכמה!

ונראה לפרש על פי מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה [ברכות פרק א משנה ט]: "ומה שאמר ר' אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא אמר בן שבעים שנה. לפי שלא היה בן שבעים, כי אם צעיר לימים, אלא שהיה מרבה להגות וללמוד ולקרנות לילה ויומם עד שחלשו כוחות גופו ונזדקן, ונעשה כזקן בן שבעים שנה. והרי החלה בו הזקנה ברצונו כמו שנתבאר בתלמוד, לפיכך אמר בתמיהה אני על אף רוב השתדלותי והתחברותי עם החכמים לא זכיתי לדעת הרמז בכתוב על חובת קריאת פרשת ציצית בלילה עד שדרשה בן זומא".

ומה שאמרו בגמרא שנעשה לו נס וגדלו לו שערות שיבה, היינו על ריבוי השיבה עד כדי 18 שורות של שערות שיבה. אבל התחלת השיבה נעשית ע"י יגיעתו ושקידתו, כאמור.

ורבינו האר"י ז"ל כתב כי רבי אלעזר היה גלגול של שמואל הנביא ע"ה, שחי נ"ב שנה, ועם הי"ח שנה של רבי אלעזר הרי הם שבעים שנה. ועיין בגמרא [תענית ה:]: שאף שמואל קפצה עליו זקנה שלא בזמנו.

ועוד יש לומר לפי הרד"א שכתב כי קפצה עליו זיקנה כמו שמובא בירושלמי ברכות, ולא היה אלא בן י"ג שנה, ובשביל שלא יבזוהו שנתמנה לנשיא ולא יתקבלו דבריו, נעשה לו נס מן השמים לכבודו ובאו לו י"ג שורות של שיער לבן כמו שיניו, והיה דומה לאיש שיבה. וכל זה שלא כמו התלמוד שלנו [ברכות כח.]: שבן י"ח שנה היה והיו לו שמונה עשרה שורות שיער לבנות.

והגאון מהרלנ"ח בתשובה [דף שכב ע"ב] כתב שכדי שלא יסתרו שני התלמודים זה את זה, ויחלקו במציאות, יש לומר שבן י"ח שנה היה, כמו התלמוד שלנו, וחזרו לו י"ח שורות של שיער לבן כמנין שנותיו. ומה שכתוב בירושלמי שבן י"ג שנה היה, היינו מיום שהלך לבית המדרש, שבן 5 למקרא, עד כאן.

והנה יישב הרב מניין שנותיו אך לא יישב השינוי שבין התלמודים בענין שורות הזקן.

גם יש להעיר מהירושלמי שם שכתב על ר' אלעזר בן עזריה "אף על פי שנכנס לגדולה האריך ימים" למרות שבדרך כלל "הגדולה מקצרת ימים", ופירש בעל ספר חרדים שלשון ברייתא הוא, וחולקת היא על התלמוד בבלי שסבר כי בן י"ח שנה היה ונזרקה בו שיבה, כי לפי הבבלי לא מובן איך

תמה על זה שלא זכה לדרוש את יציאת מצרים בלילות שהרי הוא עדיין נער! אלא וודאי שהיה זקן ממש כבן שבעים שנה ממש היינו ס"ח או ס"ט שנים וקרוב לשבעים היה. ומעניין שבעל ספר חרדים לא הזכיר בדבריו את מאמר הירושלמי בהמשך שמזכיר בפירוש כי נעשה נס לר' אלעזר בן עזריה ולמרות גילו הצעיר גדלו לו שערות שיבה, ומכאן שאכן היה צעיר באותה העת ולא זקן כדבריו.

ועיין בחידושי מהר"ץ חיות בברכות כ"ח עמוד א'.

בברכת פסח כשר ושמח לכל עם בית ישראל.

לשכת הרב המברך מעומקא דליבא הרח"ף החונה כעת בק"ק שעלבים ת"ו.

כנגד חמש עשרה מעלות

שמואל (שמוליק) לבנה

בשיר "די דיינו", נזכרות חמש עשרה מעלות, ניסים ונפלאות, שעשה לנו ה' בדרך ממצרים ועד בניין בית המקדש. יש אומרים שמחבר ההגדה, כיוון את חמישה עשר הסימנים של ההגדה לחמש עשרה מעלות אלו.

כיצד נעשה הדבר?

ננסה להעזר בטבלה שלפנינו כדי לתאם את הדברים בסייעתא דשמיא.

סימני הסדר	המעלות בשיר "דיינו"	הסבר הקשר שביניהם
קדש	"הוציאנו ממצרים"	כתוב בספר שמות [פרק יג] " <u>קדש</u> לי כל בכור" ובפסוק שאחריו מוזכרות המילים "זכור את היום הזה אשר <u>יצאתם ממצרים</u> ".
ורחץ	"עשה בהם שפטים"	כתוב בשמות [פרק ז] "והוצאתי... <u>בשפטים</u> גדולים", ובפסוק הסמוך לו מוזכר "לך אל פרעה הנה יוצא <u>המימה</u> ". כלומר, ה' רומז לפרעה "רחץ ביאורך - ויאורך דם".
כרפס	"עשה (שפטים) באלוהיהם"	" <u>ובאלוהיהם שפט</u> " - גימטריה 488. כמו המילים " <u>כרפס מי מלח</u> " (בדקתי זה יוצא!!!)
יחץ	"הרג את בכוריהם"	כתוב בשמות [פרק יב] "ויהי <u>בחצי</u> הלילה וה' <u>הכה כל בכור</u> בארץ מצרים".
מגיד	"נתן לנו את ממונם"	<u>הגדה</u> היא לשון המשכה, וידוע שאדם נמשך אחר <u>ממונו</u> .
רחצה	"קרע לנו את"	" <u>וישובו המים על מצרים</u> " [שמות יד].

סימני הסדר	המעלות בשיר "דיינו"	הסבר הקשר שביניהם
	הים"	
מוציא	"העבירונו בתוכו בחרבה"	אפילו שים סוף <u>התייבש</u> הקב"ה ה <u>הוציא</u> משם לבני ישראל דגים לאכול.
מצה	"שיקע צרינו בתוכו"	המים <u>שוקעים</u> בקמח של <u>המצה</u> והקמח לא תופח, לעומת מים בקמח של חמץ שמתפוח את הקמח ומחמיצו.
מרור	"סיפק צרכנו במדבר"	צנון וחזרת המשמשים אותנו בתור <u>מרור</u> מובאים אצל חז"ל כדוגמה <u>לאדם שלא חסר לו כלום</u> .
כורך	"האכילנו את המן"	ה <u>מן</u> שה' נתן לישראל במדבר היה <u>כורך</u> בטל מלמטה ומלמעלה.
שולחן עורך	"נתן לנו את התורה"	<u>בתורה</u> כתוב לנו מה אפשר ומה אסור <u>לאכול</u> .
צפון	"נתן לנו את השבת"	כדברי חז"ל "כך היא <u>השבת</u> , חמדה גנוזה ו <u>צפונה</u> ".
ברך	"קרבנו לפני הר סיני"	"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו", מכאן אנחנו למדים את <u>ברכות התורה</u> , שה' קרב את בני ישראל ל <u>הר סיני</u> והם ברכו.
הלל	"הכניסנו לארץ ישראל"	שכתוב " <u>הללי</u> אלוקיך <u>ציון</u> "
נרצה	"בנה לנו את בית הבחירה"	על שם הקורבנות שהקרבנו <u>בבית הבחירה</u> וה' <u>נרצה</u> לכפר על חטאינו.

יהי רצון שנצליח לכוון ולהודות בליל הסדר על כל הטובות הניסים והנפלאות שגמל איתנו הקב"ה. חג כשר ושמח.

די דיינו! אביעד זילברמן

בעזרת ה' נזכה השנה בליל הסדר לשבת כל המשפחה ולשיר בשמחה את הפיוט הנפלא "דיינו!".

פיוט זה מפורסם מאוד, ובו אנו מודים ומשבחים את הקב"ה, וכדברי הפייטן: "כמה מעלות טובות למקום עלינו", כמה נסים ונפלאות עשה עמנו הקב"ה, שכל נס ונס היה מספיק לנו בפני עצמו, ועליו לבדו היה ראוי שנודה ונשבח בלי גבול. מכאן הפירוש למילה דיינו - מלשון די, מספיק!

רציתי להביא כמה פירושים יפים על הפיוט המתוק הזה, כדי שחוץ מלשיר אותו בשמחה ואהבה, נתחבר אליו, ונדע באמת ובתמים עד כמה עמוק אותו פיוט, וכמה עומק יש מאחורי המילים הללו.

ראשית נפתח בסיפור יפה על הפיוט דיינו.

בקהילת עדמייה שבכורדיסטן, נגנב גביע זהב מהודר מארמונו של המושל. באותו זמן, העיד שומר המצודה, שיהודים רבים הסתובבו באותו מקום, בצורה קצת מחשידה. המושל שלח שליח להודיע לרב העיר, שבזמנו היה רבי יהודה בן שמעון זצ"ל, שאם תוך שלושה ימים לא יוסגר הגנב, הוא יהפוך את החג של היהודים לאבל. הרב לא ידע מה לעשות, אך היה נחוש בדעתו ואמר כי את החג הזה נחוג בשמחה ונייחל לתשועת ה'. המושל היה בטוח שהרב יודע את זהות הגנב ושלח שליחים לצותת בביתו. הרב ובני ביתו קראו את ההגדה באותה שעה, ואותם שליחים של המושל שהגיעו לצותת, לא הבינו מילה מן ההגדה, כיוון שההגדה נאמרת בלשון הקודש שאינה מובנת להם. לפתע שמעו השליחים, שכשהרב אומר משהו, כולם

עונים "דיינו!" כך הדבר חזר על עצמו כמה וכמה פעמים. כשהשליחים שמעו את המילה "דיינו", חוזרת על עצמה הרבה פעמים, הסיקו מזה שכשהרב שואל מי הוא הגנב, כולם עונים "דיינו!", שזה היה שמו של שומר המצודה. מיד הלכו השליחים וסיפרו זאת למושל, באמת המושל קרא אליו את השומר ואיים עליו, ואכן השומר הודה בפניו על הגניבה. המושל הגיע אל הרב והודה לו מקרב לב. אז קרא הרב בקול ואמר: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם.

כעת נעבור לבאר כמה נקודות יפות מהפיוט:

כתוב בהגדה: **"אילו עשה בהם שפטים... ולא נתן לנו את ממונם - דיינו!"**, היה די לנו להודות לקב"ה גם אם היינו יוצאים ממצרים בלי לקחת את ממונם, כמו שכתוב בספר "חוקת הפסח" שהקב"ה לא הבטיח לעם ישראל, באף מקום, שהם ירוקנו את מצרים מממון. זה כשלעצמו היה חסד חינם גדול מאוד מאת הקב"ה.

באמת, לא פעם הקב"ה מושיע יהודים, בידו הרמה, ואף בממון הגויים הם זוכים, כמו אותו סיפור נפלא על התנא הקדוש רבי יוסי בן קיסמא.

מעשה בתנא האלוקי רבי יוסי בן קיסמא, ששמע על שני ילדים יהודים שנישבו. הגיע רבי יוסי לזה ששבה אותם וביקש לפדותם במאה דינרי זהב. סירב השובה, ורבי יוסי הלך במפח נפש. לא הספיק להתרחק והשובה נתקף כאבים נוראיים, השתנק ופרפר והיה בטוח שסופו קרב. אמרו לו: "אולי חלית על זה שעוררת את הקפדת הרב? קרא לו ופייסו!"

הורה השובה להחזיר את הרב ואמר לו: "תן את מאה דינרי הזהב וקח את הילדים". אמר לו רבי יוסי: "לא אתן לך תמורת מאה אלא שמונים". כעס

הגוי וגירשו מעל פניו. מיד כשהלך, נתקף שוב בכאבים, והפעם יותר נוראיים מהראשונים. מיהר השובה להחזיר את הרב ואמר לו: "אני מסכים תמורת השמונים". אמר לו: "לא אתן אלא חמישים". כעס וגירשו, וניתקף כאבים עזים שבעתיים. שלח להחזירו ואמר: "תן לי חמישים דינרי זהב". אמר לו: "עכשיו לא אתן כלום, לטובתך מסור אותם, ולא, דמך בראשך!". ההוא למד את הלקח ואמר: "קח אותם". אמר רבי יוסי: "אקח אותם לאחר שתשלם דמי עבודתם ששירתוך". עמדו וחיטבו, והגיע השכר לשמונים דינרי זהב. קיבלו הנערים את הכסף ורבי יוסי החזירם לבית הוריהם.

ממעשים אלו נלמד, שכשרוצה הקב"ה להציל את ישראל, הוא יכול לעשות זאת בצורה כל כך פלאית, שלא רק שנפסיד מהצרות, אלא לאחר מעשה, אף נרויח מכך.

כעת נבאר את פירוש המילים בפיוט: "אילו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים - דיינו!".

בני ישראל ראו על הים מאתיים וחמישים ניסים, בים זכו לגילוי שכינה עד שאמרו "זה אלי ואנוהו", וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא בחזונו. הם הגיעו לרוממות שירה, ורואים זאת בדרגת השירה שבה שרו את שירת הים. לבסוף זכו לממון רב, בביזת הים.

מהפיוט משמע שהממון שקיבלו ישראל היה דבר חיובי, אולם יש להבין נקודה זו, שכן הרי אנו יודעים, שיפה עניות לישראל כרתמה לסוס לבן! ומשה רבנו עליו השלום אמר לה': זה שהשפעת על בני ישראל הרבה כסף וזהב עד שאמרו די, זה מה שגרם להם לעשות את העגל, שנאמר: "ודי זהב".

וביאר מרן החתם סופר זצ"ל, שמביזת מצרים לא ארע שום דבר רע, וזה שימש לעשיית המשכן. ואילו ביזת הים, היא זאת ששימשה לעגל!, היא זאת שנמשלה לזהב ועליה נאמר "ודי זהב".

ויש להבין, מדוע היתה ביזת מצרים חיובית וביזת הים שלילית?

ובכן, שתי תשובות בדבר ובשתיהן לקחים חשובים.

התשובה הראשונה: על ביזת מצרים נצטוו מפי עליון וקיימוה לשמה, מה שאין כן בביזת הים, שלא היה לגביה שום ציווי. הלקח לגבינו הוא, שאם האדם מקיים את חובתו לפרנסתו ולפרנסת בני ביתו, יש בזה משום עיסוק בדבר מצווה ובפרט שמקפיד שזה יהיה על פי גדרי ההלכה, בכל ענייני משאו ומתנו, ודאי, שממונו יהיה לברכה ולא לתקלה. עליו נאמר "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עימה". כמו שאמרו [במדבר רבה כב, ז]: "זכה בעושר, נטל חמדת כל העולם. אימתי? בזמן שהוא מתנת שמים ובא מכח התורה. אבל החוטף את העושר סופו הוא שיאבד מן העולם כקורח וכהמן".

תשובה שנייה: כשיצאו בני ישראל ממצרים היו חסרי כל, אבל לאחר שצברו רכוש גדול ו"אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא העלה עמו תשעים חמורים טעונים כסף וזהב ושמלות". ודאי שסכום כה גדול של ממון, ביד כל אחד, מספיק. לאחר קריעת ים סוף, כל הממון של המצרים צץ ועלה מול עם ישראל. היהודים ראו את הממון והתחילו לקחת. עמד משה ואמר, מדוע אתם צריכים את הממון הזה, מה אין לכם מספיק?! ממון שכזה המגיע רק מתאוה ללא כל צורך, הוא זה שיעמוד לאדם לרעתו, וברכה גדולה לא תצמח ממון זה.

כל אחד מאיתנו מעוניין בכסף, אולם מסיפור ביזת הים למדנו, שהכסף הוא חיובי כל עוד יש בו צורך אמיתי, ברגע שהאדם אוגר ממון שלא לצורך הדבר יהיה לו לרועץ.

יהי רצון שנדע להודות לקב"ה על כל הניסים והנפלאות להם אנו זוכים, בין אלו שאנו יודעים עליהם ובין הנסתרים, ושנצליח לעמוד בפיתוי הגדול של אגירת ממון, שיהיה לצורך בלבד.

חג כשר ושמח.

בני חורין שם משולם

חג הפסח ידוע בשמו כחג החירות. לכאורה ברור לכולם מהו המושג "חירות" ו"שעבוד", מי עבד ומי בן חורין. אך מושגים אלה בכלל לא מובנים מאליהם.

למשל: אדם יכול לשהות בבור תחתיות ולהיות הכי בן חורין בעולם, ומנגד יכול אדם לשוטט בחוץ כאוות נפשו ולהיות הכי משועבד שיש!

ראשית, נברר את השאלה: האם העובדה שאדם לא יכול להיות היכן שבא לו, הופכת אותו לאסיר בעולם? נניח שחברות המטוסים והאניות היו שובתות, ולא היה באפשרותנו לצאת לחו"ל, האם היינו נחשבים לאסירים בארצנו? ודאי שלא! מגבלות לא הופכות את האדם לאדם משועבד - בני אדם לא מרגישים שעבוד לאוויר שהם נושמים.

השעבוד והעבדות העיקרית היא זו המגבילה את שאיפות האדם. הנה אנו רואים שדבר שאדם עושה מרצונו, בחפץ לב כמובן, אינו שעבוד, כי אין שעבוד אלא בכפייה והכרח!

כשאדם רואה בכל דבר את יד ה' ורואה בה משימה מפי עליון, ממילא אין כאן שייכות לכפייה והכרח. כמו שמעיד הכתוב על יוסף בבית האסורים: "ויהי ה' את יוסף, ויט אליו חסד - באשר ה' איתנו ואשר הוא עושה ה' מצליח". אם מרגיש אדם שנשלח ע"י בורא עולם, הטוב והמטיב, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, ומאמין שנגזר עליו ששם יהיה מקומו לקדש שם שמים ולתקן את מה שנגזר עליו - לא נחשב הוא לאסיר.

אך אדם שהוא בן חורין למראית עין, וחושב תמיד שיכל להגיע ליותר ולהשיג עבודה יותר קלה עם הכנסה גבוהה יותר, והוא אינו שבע רצון מהישגיו - הוא הוא האסיר והוא המשועבד!

זהו שנאמר: "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך", שהלב שלך לא יהיה חלוק וחסר בכל מצב שלא תהיה. ועל זה פירש הצדיק רבי משה מקוברין זצ"ל, **שתהיה שבע רצון מהמקום שאתה עומד בו, כי לשם נשלחת ועליך למלא את משימתך בשמחה!**

ואם יש לך אדם שיודע שרצוי היה להקפיד יותר בשמירת המצוות, אבל אינו מוצא את הכוח לכך בעצמו, אינו יכול לגבור על מידותיו או לוותר על הרגליו לחומר - האם זה לא שיעבוד **לעצמו**? הרי אדם זה **חופשי** לפעול כרצונו וכשאיפותיו! ומשלא פועל כפי שמבין שהיה צריך לפעול - אין לך משעבד ממנו.

חכמינו הקדושים אמרו, שכל העובר עבירה - קשורה היא בו ככלב עד שישוב בתשובה. וידוע, לצערנו, שהאדם הוא הקשור בעבירה ככלב, מתרפק עליה ואינו יכול להתנתק... האם זו חירות, או השתעבדות נרצעת?

היה מעשה בצדיק רבי דוד מלעלוב זצ"ל, שיום אחד עבר בשוק ביום צום, והנה ראה יהודי עומד ואוכל. מלוויו של הצדיק גערו מיד באותו יהודי והוכיחוהו. אמר להם הצדיק: "הניחו לו. חלש הוא ולפיכך הוא אוכל". מלווי הצדיק התקוממו ואמרו: "חלש?! חזק הוא כשור!", והסביר להם הצדיק "איזהו גיבור הכובש את יצרו - הוא אשר אמרתי לכם: חלש הוא, ואין בכוחו לכבוש את יצרו..."

ולא רק לעניין מצוות ועבירות נאמרו הדברים.

עוד מעשה היה ביהודי שביקש להסתופף בליל הסדר בצל הגאון הקדוש "האבני נזר" מסוכאטשוב זצ"ל. יצא היהודי באישון לילה וחשב להגיע עם שחר להתפלל שם שחרית ולשמוע סיום מסכת, שיפטור אותו מ"תענית בכורים". אמנם, עיכובים שונים אילצוהו להתפלל שחרית בדרך. הגיע היהודי לעיר בעיצומו של יום, ונאלץ לצום עד ליל החג. התארח על שולחן הרבי, בשקיקה לגם את הכוס הראשונה, וכשהועברה קערת ה"כרפס" בין המסובין, חפן תפוח אדמה ענק, להשקיט את רעבונו. ואז נשמע קולו של הרב מדבר לעצמו: "איך יוכל האדם להחשיב עצמו כבן חורין, אם הוא משועבד לתפוח אדמה?...".

לא לחינם כתב הגאון הקדוש הרב אשלג זצ"ל בעל פירוש "הסולם" על הזוהר הקדוש, כי במילים "גולה" ו"גאולה" ישנן אותן אותיות, אלא שב"גאולה" נוסף ה"אלף" הרומזת לאלופו של עולם, משום שאם השכינה שורה באדם - בן חורין הוא בכל מצב. אך אם ה"אלף" חסרה, ואין ה' עימו - זהו אדם אומלל, ונמצא הוא בגלות אצל עצמו, כי תמיד יהיה חסר לו ותמיד רע לו ולא יפסיק לשאוף ליותר ויהיה מתוסכל מאוד במצבו.

על כן פסח - זמן חירותנו, הוא הזמן שבו אנו בני חורין אמיתיים. ע"י כך נוכל להחדיר לליבותינו את אור השכינה להשוות את רצונותינו לרצון הקב"ה, אז נזכה במהרה לגאולה שלימה, בה ימלא כבוד ה' את כל הארץ ואורו ישרה בכל הלבבות, נעבדנו בלב שלם ונזכה לחירות עולם אי"ה.

חירות אמיתית

יהלל א-ל בר תמים ריצ'מן

אחי הקדושים, אני מבקש מחילה מבוראי המתוק על העובדה שצינור כל כך סדוק כמוני מנסה להוריד קצת אור לעולם הזה דרך הדבר-תורה שלי - מחילה אבא!!

ידוע בספרים הקדושים ובפרט בספרי הסוד, שכל נשמה יהודית היא בבחינת צינור להורדת השפע האלוקי מהעולמות העליונים לעולמות הכי חשוכים... עד לעלמא דשיקרא - עולם השקר. ותפקיד האור בעולם הזה הוא לגלות לנו ולעולם כולו שגם כאן בהסתר העצום בורא עולם נמצא בכל זמן ובכל מקום ומחייה אותו. וזה פירוש המדרש "נתאוהה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

נבאר כאן בעזרת הבורא יתברך מה הייתה תכלית יציאת מצרים והפיכת עם ישראל לעם סגולה על ידי מתן תורה בהר סיני?

ידוע לכולנו שלפני שעם ישראל זכה להגיע למתן תורה הוא היה בשעבוד נוראי בארץ מצרים (מצרים מלשון מיצר). היינו עבדים בגוף (עיין בפרשיות שמות ווארא ועיין במדרשים על פסוקים אלו), והיינו עבדים גם ובעיקר בנשמה (עיין בספרי הסוד). עבדות הנשמה הייתה בכך שהגענו למ"ט שערי טומאה.

ושואלים, למה היינו צריכים לעבור כזה שיעבוד בגוף ובנפש לפני מתן תורה?

התשובה לכך היא שתכלית היהודי בעולם הזה היא להאיר בכל מקום אלוקות, ועם ישראל היה צריך להגיע למ"ט שערי טומאה בכדי שבמתן תורה, שהיא הארת אלוקות לעולם הזה, ירד האור לכל שערי ההסתר - שערי טומאה. שלא נשכח שהשם נמצא גם בשערי הטומאה... רק בהסתר.. עיין בזוהר הקדוש שאמר "לית אתר פנוי מינה". כלומר אין מקום בו השם לא נמצא רק שיש מקומות שהוא יותר בהסתר ולאחר שעם ישראל ירד ל-49 השערים הטמאים הוא היה ראוי לקבל את התורה ולהאיר גם בשערים הנ"ל את אלוקותו יתברך.

אבל נשאלת שאלה ידועה, שהרי קיימים 50 שערי קדושה, ובמקביל אליהם ישנם גם 50 שערי טומאה, אז למה הם לא ירדו ל-50 שערי טומאה במצרים, ואז לאחר קבלת התורה שהגענו ל-50 שערי קדושה, היינו יכולים להאיר את האור האלוקי בכל שערי הטומאה ולהגיע לתיקון המושלם - הגאולה? (ויש לעיין היטב בספרים הנסתרים).

מכיוון שנראה לי כי בינתיים לא עיינתם בספרים הקדושים, נראה לומר בקצרה כי התשובה לכך היא שקודם קבלת התורה עם ישראל לא היה יכול לצאת מהשער החמישים של הטומאה מרוב הסטרא אחרא וההסתר העצום השרוי בו... ורק לאחר מתן תורה קיבלנו את הכלים להאיר בשער החמישים של הקליפות... וגדולי המקובלים (אור החיים הקדוש ועוד) אומרים שהדור הזה נמצא בשער החמישים של הטומאה, אבל בזכות העובדה שאנחנו כבר אחרי מתן תורה, ויש בידינו את כח התורה, אנחנו יכולים וגם מצליחים בעזרת ה' להאיר גם את שר החמישים, ויכולים להבין שהשם נמצא גם במקומות הכי הכי נמוכים (הוי גוואלד!).

ולכן אנחנו ממש בפתח של הגאולה השלימה!!! וחייב כל יהודי לדעת שעיקר החירות הפנימית-נשמתית נובעת כאשר הנשמה דבוקה בבוראה

ומצליחה להאיר את העולם הזה דרך התורה והמצוות הקדושות. ודע שכל מצווה מורידה שפע ואור לעולם שלנו ומתוך כך מזככים את ההסתר ומאירים את מלכותו גם בעולם החשוך הזה.

ותפקיד כל יהודי בימי חודש ניסן הוא להבין שהעובדה שכל אחד מאיתנו נמצא בסוג של גלות מצרים אישית, היא בכדי שנוכל למצוא את השם גם שם!! וזה גם הגדולה שלנו ביחס למלאכים, שאצלם גלוי לגמרי ואין להם שום קושי ותיקון, אבל אנחנו יכולים במאמץ קטן לגלות את השם גם בהסתר ובחושך. וזה עושה תיקונים עצומים בכל העולמות.

ולכן כתוב, שחייב כל אדם ואדם לראות את עצמו כאילו הוא עכשיו יוצא ממצרים, כי כל העניין של מצרים - כולל הגלות וכולל הגאולה - מתקיים בכל דור ודור ובכל רגע ורגע!!

יהי רצון שנזכה כולנו להיות בני חורין אמיתיים בלי שום עבדות לדברים חיצוניים שאינם חלק ממהותנו באמת, ומתוך כך נזכה להגיע לגאולה השלימה שעניינה יחוד בין עם ישראל להקב"ה, שאין שמחה גדולה יותר מאחדות כנסת ישראל עם החתן - בורא העולם. נשאר רק לומר "מזל טוב!!".

אז כולם מוזמנים לחתונה שתתקיים בעזרת ה' כמה שיותר מהר (כבר באיחור של 2000 שנה...). נא להגיע למעמד עם נשמות צנועות וטהורות. לבוש צנוע יהלום את האירוע (וגם יקרב אותו).

חג פסח כשר ושמח לכל בית ישראל.

טיפים למהלך הסדר

דניאל מזרחי

הסיבה

חכמינו חייבו אותנו בליל הסדר להרגיש כבני חורין. מעבר לקריאת ההגדה, תקנו לנו חכמים לשבת בהסיבה על צד שמאל, המסמלת את חירותו של האדם. דברים הטעונים הסיבה בליל הסדר הם: שתיית ארבעת כוסות, אכילת מצה (מוציא מצה), אכילת כורך ואכילת האפיקומן.

למנהג הספרדים, אם אכל או שתה את אחד מן הדברים הטעונים הסיבה, ללא הסיבה, צריך לחזור ולקיים את מצוותם בהסיבה. למנהג האשכנזים (רמ"א) אם אכל ללא הסיבה יש מקום להקל.

שיעור רביעית

חכמינו מדדו את המידות הקשורות לסדר, על פי נפח. בכדי להקל במדידות, הפכו את מידות הסדר מנפח למשקל - לגרם במקום סמ"ק, למרות שהוא פחות מדויק.

שיעור רביעית הלוג לדעת הרב עובדיה יוסף שליט"א הוא 81 סמ"ק. לכתחילה ישתה את כל הכוס, אך אם אינו יכול לשתות את כל הכוס ישתה לפחות רביעית. ובדיעבד אם שתה רוב רביעית (41 סמ"ק) יצא ידי חובה.

גם אדם שקשה לו לשתות יין ראוי שיאמץ עצמו לשתות 4 כוסות.

וצריך לשתותו להנאה ובהסיבה. לכן אסור לערבב בו דבר מה לרפואה, או לבלוע אתו כדור, שאין בכך הנאה.

צריך לשתות את רביעית היין בבת אחת. אם אינו יכול, ישתה לסירוגין. אבל אסור להגזים ולהתמהמה עם שתיית הכוס יותר מדי, אם הפסיק יותר מדי, יחזור וישתה מחדש. אם היין מזיק לו, לא צריך לחזור ולשתות שוב.

כזית מצה

כדי לצאת ידי חובת אכילת מצה יש לאכול לפחות כזית מצה. בכל ליל הסדר אנו חייבים לאכול שלוש כזיתות (שיעורי כזית) לפחות, כזית אחד בברכת המוציא ועל אכילת מצה, כזית מצה בכורך וכזית מצה באפיקומן.

כזית מצה הוא כשלושים גרם. מי שחולה ואינו יכול לאכול מצה, יש להקל עליו ולחשב לו שכזית זה עשרים גרם.

יש מחמירים לאכול ב"מוציא מצה שתי כזיתות, ויש מחמירים יותר ואוכלים שתי כזיתות גם באפיקומן.

לכאורה, ראוי לאכול את 2 הכזיתות בבת אחת. אבל, בגלל שקיימת סכנת חנק, יאכלם מעט מעט, ובלבד שלא יעבור את זמן אכילת פרס. כלומר, יאכל את הכזיתות בתוך חלון זמן של ארבע וחצי דקות. הרב עובדיה אומר שאם לא הספיק לסיים את הכזית בזמן זה - ניתן להקל עד שבע וחצי דקות.

אחרי נטילת ידים (רחצה) ייקח את המצה העליונה והתחתונה, עם המצה החצויה (האמצעית) ויברך "המוציא לחם מן הארץ" (כדי שיהיו לו שתי ככרות שלמות עבור "לחם משנה"). אז ישמוט את המצה התחתונה וישארו בידו רק המצה העליונה והאמצעית החצויה. אז מברך "על אכילת מצה",

ויפרוס משתי המצות הללו יחד, ויאכל מהם כזית אחת, ולמחמירים יאכל כזית מכל מצה.

למחמירים, שאוכלים כזית מכל מצה, מה הסיבה להצריך אכילת כזית גם מהמצה השלמה? אלא כיוון שישנה דעה האומרת, שברכת המוציא מכוונת על המצה הפרוסה, וברכת אכילת מצה מכוונת על השלמה ואין אכילה פחותה מכזית. לכן, כדי לצאת ידי שתי הדעות, אוכלים אנו כזית מכל מצה.

לאילו שאוכלים שתי כזיתות, אחת מהעליונה ואחת מהאמצעית, יש טעם בדבר: ברכת המוציא מכוונת על המצה השלמה, וברכת על אכילת מצה מכוונת על המצה הפרוסה. לכן, אם יאכל קודם את המצה השלמה ואח"כ את הפרוסה, יוצא שישנו הפסק בין ברכת אכילת מצה, לאכילת המצה הפרוסה. ואם יאכל את המצה הפרוסה קודם, יוצא שישנו הפסק בין ברכת המוציא לאכילת המצה השלמה. כדי למנוע הפסק בין ברכה לאכילה אנו אוכלים אותם ביחד.

מרור

המרור בא לסמל את שעבודו של עם ישראל במצרים, בשונה משאר סימני הסדר הבאים לסמל את חירותנו, לכן אינו טעון הסיבה.

זמן אכילת מצה ומרור, הוא עד חצות הלילה. אם אכל אחרי חצות, לא יברך עליהם את ברכת המצוות, כלומר "על אכילת מצה" ו"על אכילת מרור".

יקח כזית מרור ויטבול אותו בחרוסת, אבל לא יותר מדי כדי שלא תתבטל מרירותו. אין צורך לברך על החרוסת, משום שהיא טפלה למרור.

אם אכל מרור ללא חרוסת, צריך לחזור ולאכול עם חרוסת, ללא ברכה.

מי שקשה לו לאכול מרור, ראוי שידחק את עצמו לאכול כזית מרור. אם ממש אינו יכול, יאכל חתיכה קטנה למצווה.

בורך

יקח כזית מצה וכזית מרור, יטבול אותם בחרוסת ויאכל בהסיבה. אם אכל את הכורך ללא חרוסת אין צורך לחזור ולאוכלו שוב.

אם אכל את הכורך ללא הסיבה, לדעת הרב עובדיה יוסף שליט"א צריך לחזור ולאכול שוב. לדעת האשכנזים יכול להקל, אך מי שיכול להחמיר על עצמו - יחזור ויאכל בהסיבה.

אפיקומן

לאחר הסעודה (שולחן עורך) יאכל כזית מצה מהאפיקומן בהסיבה וללא ברכה.

צריך לאכול את האפיקומן בתיאבון ובהנאה. אם אינו נהנה באכילתו, עד כדי מאיסה, לא יצא ידי חובה, שאכילה גסה ומאוסה אינה אכילה. לכן, יקפיד בסעודה לשמור מקום לאפיקומן בכדי לא להגיע לידי מאיסה.

אם לא הסב באכילת האפיקומן, חוזר ואוכל שוב בהסבה.

אם המצה שהחביא בתור אפיקומן, אינה גדולה מספיק בכדי לתת כזית לכל הסועדים, יקח ממצה שמורה אחרת.

יקפיד לאכול את האפיקומן לפני חצות.

אחרי האפיקומן אסור לאכול כלום, ואם אכל - חוזר ואוכל אפיקומן. מותר לשתות מים, וכן את שני הכוסות הנותרים (כוס שלישית אחרי ברכת המזון, וכוס רביעית אחרי ההלל).

מעיקר הדין היה מותר לעשן סיגריות, ואין בזה משום מפיג טעם אפיקומן. אך כיון שהרופאים היום אומרים כי העישון מזיק לבריאות, חמירא סכנתא מאיסורא, ויש להימנע מעישון בכל ימות השנה.

פסח שמח וכשר.

להעפיל, אבל בשלבים

אמיתי בן שלמה

חודש אייר קרוי חודש זיו (אור), שכל כולו זוהר ונוגה. זיו זה הפך להיות מושג הרומז להתחדשות האדם ובריאותו, וכן דור שיצאו ממצרים עמדו בחדש זה על זיום שנתרפאו ממומיהם, לאחר שנתעדנו בבאר במן ובשֶׁלֶו, והיו מוכנים לקבלת התורה בחודש שאחריו, וכך אנו למדים מדברי המדרש [שיר השירים רבה ב, יז]: "תני רבי שמעון בן יוחאי, בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומים? לבן מלך שעמד מחוליו. אמר לו פדגוגו 'ילך בנד לבית הספר'. אמר לו המלך: 'עדיין לא בא בני לזיוו, שנשתנה מחוליו, אלא יתעדן ויתענג בני כשלושה חודשים במאכל ובמשתה, ורק אח"כ ילך לבית הספר'. כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו בהן בעלי מומין משעבוד טיט ולבנים. אמרו לו מלאכי השרת הרי השעה תן להם את התורה, אמר להם הקב"ה עדיין לא בא זיוותן של בני משעבוד טיט ולבנים, אלא יתעדנו בני עד ג' חדשים בבאר ומן ושלו ואח"כ אתן להם התורה ואימתי בחדש השלישי".

וכאן עולות לנו שתי שאלות:

- א. מהגמרא בראש השנה [יא, ב] אנו למדים שכבר בראש השנה בטלה עבודתם במצרים, ויצא שחצי שנה הסתלבטו ולא עבדו בכלל בחומר ולבנים, אז למה היו צריכים את הזמן להתענג?
- ב. אם תאמר שהיו זקוקים לפרק זמן כדי להבריא, שהרי היו בעלי מומים והיו צריכים עוד זמן מיוחד מעבר לחצי שנה שנחו לפני כן, הרי למדנו במדרש תנחומא [יתרו, ח] שנרפאו במתן תורה בדרך נס, אז מדוע לא נרפאו בדרך נס מיד כשיצאו ולא היו צריכים להמתין עד מתן תורה?

ומצאתי ביאור יפה בדברי רבנו צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, שלא גופם היה חבול וצריך החלמה, אלא נפשם, ובני ישראל היו בעלי מומים מבחינה רוחנית, שהגיעו למ"ט שערי טומאה שהיו במצרים. כי טומאת מצרים היא חזקה וכבדה מאוד, כמו שאמרו חז"ל ששרו של מצרים הוא שר של גיהנום, וידוע ששר של אומה הוא התוכן הפנימי שלה, ומבואר במהר"ל שגיהנום הוא שיא ההעדר של הרוחניות. כדי להיטהר מטומאה חזקה כזאת, היו צריכים חמישים יום. כמו שדרשו [שיר השירים רבה ב, יא], כשם שתפוח משעה שמוציא ניצו עד גמר הפירות חמישים יום כך בני ישראל משעה שיצאו ממצרים עד מתן תורה חמישים יום. בכל יום ויום התקדמו והוסיפו רוחניות ואורה, כל יום כנגד שער אחד משערי הטומאה, וביום החמישים קבלו את התורה.

ובאותו עניין ביאר רבו הרבי מאיזביצא זצ"ל שעניין הביצה ששמים בקערה בליל הסדר הוא להורותינו שהיציאה ממצרים היא בבחינת הטלת הביצה, ועכשיו יש לדגור עליה כדי שהאפרוח יבקע. כך יציאת מצרים היתה תחילתו של תהליך, לצאת משעבוד כפול במצרים לחירות שלמה במתן תורה.

עוד מצאנו בדבריו המאלפים של רבנו בחיי כי בעניין השגתו יתברך צריך האדם להרגיל את שכלו מעט מעט, וכך השגתו עולה ומתרחבת כמו אור השחר, שבתחילת זריחתו יש מעט אור ואח"כ לאט לאט הולך ומרחיב. ניתן גם ללמוד זאת מהפסוק "וְנִדְעָה נְרִדְפָה לְדַעַת אֶת יְקֹוֹק כְּשַׁחַר נְכוֹן מוֹצָאוֹ [הושע ו, ג]. ונשאלת השאלה, מדוע לא מספיק נרדפה לדעת את ה' והוצרך הכתוב להוסיף "ונדעה נרדפה"? אלא צריך לדעת איך לרדוף, לא כאנשים המבקשים להשיג הידיעה בבת אחת (מפאת חוסר סבלנות או התלהבות יתירה), והמשיך וביאר איך לרדוף? "כשחר נכון מוצאו" כלומר לא בבת אחת, אלא מעט מעט ובהדרגה (כמו אור השחר).

בעצם ניתן להגיד שהכל מתחיל בלב, כי כדי לקלוט חוויה חזקה מבחינה רגשית, זקוק הלב לשהות מרובה כדי להיפתח ולהיות מוכן להכיל אותה. על כן פסקה העבודה במצרים מראש השנה (חצי שנה קודם שיצאו), שלא ייצאו בבת אחת מעבדות לחירות, ורק לאחר שהתרגלו במצרים לא להיות משועבדים, היו מוכנים להפוך לבני חורין לאחר היציאה המעשית ממצרים. משל לאדם שיושב בבית חשוך לזמן רב, העיניים שלו יתרגלו לאפילה והאישונים יפתחו, אם ייצא פתאום ויסתכל בשמש תחשך ראייתו, ולכן צריך להסתכל קודם בצל עד שיתרגלו עיניו ורק אז ייצא לאור.

כתב רבנו יוסף חיים זצ"ל שכך יהיה גם לעתיד לבוא, בגאולה העתידה להיות במהרה בימינו, שמעט לפני הגאולה תהיה החירות של עם ישראל חזקה בכמה דברים, שתהיה להם מעלה וכבוד כאילו הם בני מלכים, אך עדיין לא יגאלו לגמרי. ורק כשיבוא מלך המשיח במהרה בימינו אמן תהיה חירות של ממש ויהיו ישראל מלכים.

ברם בספר "שערי לשם" כתב, שגם כשיבוא המשיח לא יהפוך העולם מחומרי לרוחני בבת אחת, אלא יצא ויתחלף מהזוהמה והחומריות ומהטבע הגשמי לאט לאט ובהדרגה.

ורבנו הרמח"ל זצ"ל מנה את שלבי ההתעלות וההזדככות לאחר ימות המשיח, מהאלף השביעי ועד האלף העשירי בו תשלוט הרוחניות הצרופה. כמו גם בעולם הנשמות בזמנינו שהתעלות שם הדרגתית, שעל זה אמרו שצדיקים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא שנאמר "ילכו מחיל אל חיל".

לפיכך, אין להגיע לפתיחת הלב בימים הנוראים אלא בהכנה מוקדמת בחודש אלול, אין להגיע לאבלות אמת בתשעה באב אלא בהכנה מוקדמת בשלושת השבועות מי"ז בתמוז, אין להגיע לשמחת פורים ללא ריבוי

בשמחה משנכנס אדר, ואין להגיע לחווית גילוי מתן תורה אם אין מכינים את הלב בספירת העומר.

יהי רצון שהקב"ה יתן לנו את הכוחות לפתוח את לבנו בצורה הנכונה והמתאימה לנו ע"פ שורש נפשנו, ונזכה לאור באור בפני מלך חיים, בגאולה הפרטית של כל אחד, ובגאולה הכללית של כלל ישראל, במהרה בימינו אמן.

ההתמודדות האמיתית!

אבישי לטין

לפעמים אנו שואלים את עצמנו שאלה קשה כל כך שהתמיהה עליה מעט מעכבת אותנו בעבודת ה' שלנו. זו שאלה שלא ניתן להתחמק ממנה.

כאשר הקב"ה גואל את עם ישראל ממצרים, מצרים שהפכה אותנו לעבדים פיזית אך גם מהותית, ומראה לישראל עשר מכות, קורע להם את ים סוף, מראה להם את כל מצרים קורסת ואת המצריים טובעים ונעלמים בים, ולאחר מכן מוליך אותם במדבר ומראה להם ניסים גדולים, עמוד אש ועמוד הענן מתהלך לפניהם, באר מרים משמשת אותם במשך כל דרכם במדבר, ובכל זאת, עדיין עם ישראל מגיע למציאות שהוא צועק לקב"ה בטענה שהוציא אותם מסיר הבשר אשר ישבו עליו במצרים והוליד אותם במדבר להמיתם?

שאלה זו קשה לנו מאוד, משום שכאשר אנו רואים שעם ישראל מצליח לבוא בטענה לקב"ה מתוך קטנות אמונה לאחר שהראה להם ניסים גדולים כל כך, ובעצם הוכיח להם את מציאותו בעולם בצורה המוחלטת ביותר שאפשר לתאר, אני עוצר לרגע וחושב מה איתנו?

איך אנחנו, החיים במציאות של הסתר גמור, שלא מכירים אפילו את המושג נס גלוי בדורנו, יכולים להמשיך לעבוד את ה בלי פניות וטענות!?

כשאנו קוראים בתורה ופתאום מגיעים לעניין הזה יש חשק לצעוק "איך יכולתם?!"

הרי ראוי להם שאחרי כל מה שהעביר אותם הקב"ה בדרכו הניסית תחזק אצלם האמונה עד כדי התבטלות מוחלטת אליו, ואיך שייך לצעוק ולהתלונן שהוציא אותם בכדי להמיתם במדבר?

התשובה היא פשט אמיתי המראה לנו תכונה בולטת בטבע האדם.

כאשר מוציא הקב"ה את עם ישראל ממצרים ומוליך אותם לאחר מכן במדבר הוא מתחיל לצוות אותם ע"י משה על השבת, מה אסור ומה מותר, ומלמד אותם עוד מספר מצוות. במילים אחרות הקב"ה מראה לה שלהבדיל מהעבודה זרה שעבדו עד עכשיו, לאלוקים הזה יש דרישות, יש ציוויים, יש שכר ועונש בהנהגה שלו, יש יצר הרע, יהיו התלבטויות ויהיו להם מלחמות איתו, ולעומת כל התאוות והיצרים שהנחו את חייהם עד היום הם יצטרכו לקיים את דבריו תמיד, וההבנה הזו היא שגרמה להם לצעוק לה' מדוע הוצאת אותנו בשביל להמית אותנו במדבר?

הוצאת אותנו מעולם של עבודה זרה שלא דורשת מאיתנו דבר, ומאפשרת לנו לתור אחר התאוות אשר זנו עיננו עד היום, והבאת אותנו לעולם מלא קשיים והתמודדויות. מדוע עשית לנו זאת? מדוע הוצאת אותנו מהחיים הנוחים אל חיי "שעבוד וכפיה" רוחניים?

ובזה אנו למדים יסוד פשוט בטבע שלנו.

למדנו, שהאדם בטבעו מעדיף כל קושי פיזי, כל סבל אפשרי, עד כדי שיהפכוהו לעבד ויכו אותו ויצערו את גופו בכל צורה אפשרית מאשר להכנס למלחמה קטנה עם היצר שלו, להתלבטות קטנה שתגרום לו בסופה להכניע את התאוות שלו.

יצר הרע גורם לך לחשוב שעדיף לך לסבול כל סבל גופני שיש ובלבד שלא תפריע לו לשלוט בך. כח שכנועו של היצר מסבוסס על הידיעה שהאדם עצמו שואף מטבעו לחיי מתירנות, ויצרו מתעתע בו עד כדי שמשבש שכלו לחשוב שרצון היצר הוא רצונו.

וכאשר עם ישראל מבין שללכת אחר אלוקי האמת פירושו להיכנס אל מסע של תיקון המידות ושבירת יצרים הם נרתעים מאוד עד כדי שמעדיפים לחזור לעבדות מצריים המרה כמוות. וכך אפשר להבין את צעקתם התמוהה של עם ישראל לקב"ה ולנסות להפנים את הידיעה שכאשר יש קושי פנימי, כאשר יש בלבולים, כאשר יש הסתר, עומדים מולו ומתמודדים, כי למרות הקושי האמיתי, גם האושר המובטח לאדם הוא אושר אמיתי, הממלא את אישיותו ופנימיותו באור אלוקי ניצחי.

יהי רצון שנזכה כולנו לצאת ממצרים בכל יום ויום, מהמצרים של עצמנו, ותבוא גאולה שלימה במהרה, אמן.

נלקח משיעורו של הרב ניר כפרי

למה דווקא מצה?

נתנאל טובול

"מצה זו שאנו אוכלים על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ... " [הגדה של פסח].

נשאלת השאלה, למה בחג פסח, שהוא חג שמח, משפחה ואורחים סועדים יחדיו, השולחן מלא בכל טוב, והנה אנו מחויבים לסבול שבוע שלם בגלל שאבותינו לא הספיקו להכין פיתה כמו שצריך, ונאלצים אנו לגרוס בין שינינו את המצה הקשה והלא טעימה הזאת? מה יש במצה שהופך אותה לחלק בלתי נפרד מליל הסדר הקדוש, ליל הגאולה?

נפתח בדברי המהר"ל, שביליל הסדר אנו מצווים להרגיש את הגאולה, את היותנו בני חורין (ואפילו נצטווינו לעשות מעשים שימשכו את הלבבות לעניין הזה, כגון ההסיבה לצד שמאל כמו מלך). המצה שנאפית מקמח ומים בלבד בלי שום תוספת, אינה תלויה בשאור שיבוא ויחמיצה כמו כל מאפה אחר. היא רומזת לנו על האדם המשוחרר, הוא פשוט, לא תלוי באדון, לכן נצטווינו לאכול אותה בזמן חירותנו.

אך יחד עם הרגשת הגאולה והחופש בעצמותינו, המצה מלמדת אותנו להעריך את השעבוד שנסתעבדנו במצרים. כן כן, להעריך. כי הרי אם לא הייתה תועלת לישראל בהשתעבדות עצמה, אז למה אנחנו מודים על יציאת מצרים? היה עדיף שלא להשתעבד כלל! אלא ודאי, ישראל לא היו יכולים לעולם להיות עבדי ה' אמיתיים, אם לא היו לומדים קודם כל, להיות כנועים ושפלים. רק אחרי שהיו עבדי פרעה, וקנו בנפשם את שפלות הרוח, היו יכולים לצאת ולהיות עבדי ה'. לכן אנו אוכלים את המצה, שהיא סמל

לענווה ושפלות, כי אין בה את השאור, שמהותו היא להגביה ולהתפיה, להזכיר לעם את השלב הראשון בהכנתם להיות עם ה' [השפת אמת].

ישנה סיבה מדוע המצה חייבת להיות ללא טעם חיצוני ומיוחד. המצה, שנאפית מבצק לא מתוקן, בצק שלא הספיק לתפוח, היא תפלה וחסרת טעם, נילושה במים בלבד, ללא קמצוץ של מלח או תבלין. ה"מאור ושמש" מסביר לנו, הטעם שעם ישראל נשתעבדו במצרים הוא כדי "לזכך חומריותם ולשבר תאוותם ע"י עול השעבוד". נצטווינו לאכול את המצה הקשה והיבשה, כדי לזכור שלא להימשך אחר התענוגות והפינוקים הגשמיים, להסתפק במועט הצריך לקיום הנפש. זאת גם הסיבה שאכילת המצה נמשכת בכל שבעת ימי החג - כדי שנקדש על ידה את שבעת הימים שהם כנגד שבעים שנות חיינו, ונדע כל חיינו להשליך את תאוות העולם מנגדינו.

אבל קשה, המילה "מצה" היא משורש "ניצים". בשמות [ב, יג] מופיע: "והנה שני אנשים עברים נצים", רש"י מפרש שם: "נצים-מריבים". אם המצה מסמלת דברים כל כך חשובים וטובים, מדוע נקראה בלשון ריב?

לפי הזוהר הקדוש בפרשת פנחס, באמת באכילת המצה נוצר ריב. ריב עם המזיקין, וכך ישראל ניצולים מהם!

לסיום, אומר הזוהר בפרשת תצווה, שהמצה נקראת "מיכלא דאסוותא" (=סם מרפא), כי יש באכילת המצה סגולה "למיעל ולמנדע ברזא דמהימנותא" (=להיכנס ולידע בסוד האמונה)!

כלומר, אם אנחנו נאכל מצה בפסח, ונחבר את עצמנו לרעיונות, לזיכרונות ולרמזים שבה, יש כוח באכילה זו להשפיע עלינו אמונה חזקה לכל השנה כולה. יהי רצון שנוזכה לאכילת מצה כהלכתה, ולגאולה השלימה במהרה בימינו.

חג פסח כשר ושמח.

תפקיד החרוסת בליל הסדר

מתניה שוורץ

ברשותכם, ננסה לעבור על מספר נקודות חשובות הנוגעות לתפקידה של החרוסת בליל הסדר.

האם יש מצוה בחרוסת?

ברשימת המצרכים העולים על שולחן ליל פסח מוזכרת גם החרוסת. וזו לשון המשנה [פסחים י, ג]: "הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין אף על פי שאין חרוסת מצוה. רבי אליעזר בר צדוק אומר מצוה...".

החזרת היא המרור, והחרוסת היא מעין ריבה מתוקה.

הגמרא שואלת: אם אין מצוה בחרוסת, אז לשם מה מביאים אותה?

רבי אמי מתרץ [פסחים קטז, א], כי **סיבת הבאת החרוסת היא כדי שתעזן את מרירות המרור**, ותמעיט את הארס שיש בשרף החזרת.

מה הם רמזיה של החרוסת?

התנא רבי אלעזר בר צדוק חולק על דברי תנא קמא וסובר שיש מצוה בהבאת החרוסת לשולחן הסדר. לשיטתו, החרוסת לא באה רק לכדי לשבור את הארס המצוי בשרף המרור אלא יש לחרוסת תפקיד נוסף.

הגמרא מנסה לברר מהו אותו תפקיד מיוחד של החרוסת, ושתי תשובות נאמרו בדבר:

תשובה ראשונה: החרוסת זכר לתפוח.

רבי לוי אומר החרוסת הנעשית מתפוחים היא זכר לריבוי הילודה העל טבעית במצרים, עליה נאמר בשיר השירים "תחת התפוח עוררתיך", בגלל גזירת פרעה להרוג את כל ילדי עם ישראל יצאו הנשים ללדת בשדות שמחוץ לעיר תחת עצי התפוח, והקב"ה הגן עליהם ושמר אותם מפני אויביהם.

פרעה אמר "פן ירבה ופן יפרוץ" הקב"ה הפך את דבריו ל"כן ירבה וכן יפרוץ".

את העינוי מבטא ומסמל המרור ואת הריבוי מסמלת החרוסת. הריבוי בא דווקא מתוך העינוי על כן יש לטבל את המרור דווקא בתוך החרוסת, כי תפקיד החרוסת בשולחן של פסח הוא מקביל לתפקיד של התפוח במצרים. שם המתיק התפוח את קושי השעבוד ובליל הסדר ממתיקה החרוסת את ארס המרור.

תשובה שניה: החרוסת זכר לטיט.

ורבי יוחנן אומר החרוסת אמנם נעשית מתפוחים אך בצורה ובסמיכות שלה ישנו גם כן רמז כי המצווה של החרוסת היא זכר לטיט, שאבותינו נאלצו לגבל במצרים בלי הפסקה, תחת ידם הנוקשה של הנוגשים האכזריים של פרעה. כשהקב"ה הוציאנו ממצרים רוצים אנו להביע את הכרת הטוב ע"י שנמחיש את הקושי שהיה לנו שם. לכן דווקא את המרור

המסמל את קושי של השעבוד טובלים אנו בחרוסת הנראית כמו הטיט אשר בו השתעבדו.

אמר אביי מכיוון שהיו שתי דעות על סיבת החרוסת (דעה א': תפוח, דעה ב': טיט) צריך שיהיה בחרוסת את שני הדברים הללו. צריך לעשותה חמוץ וצריכה להיות גם סמיכה. החמיצות זכר לתפוח והסמיכות זכר לטיט.

התבלין שמוסיפים לחרוסת צריך שיהיה בצורת סיבים ורצועות ולא אבקה טחונה.

מדוע?

זכר לתבן שהיו מוסיפים בטיט אשר בו התבטא השעבוד באופן הקשה ביותר. הרי מתוך קושי השעבוד עלתה זעקת בני ישראל אל השם.

יהי רצון שנזכה להתבונן במצב שהיינו ובמצב העכשווי וע"י כך נשמח בחלקנו, ונודה לבורא על כל מה שעושה עימנו.

חג כשר ושמח!

המאמר נלקח מתוך ספר שיעורים בהגדות חז"ל

פרעה והבחירה החופשית

עודד עמרן

הקב"ה ברא את האדם באופן שיהיה בו חופש בחירה. לולא אותה תכונה, לא היינו מבחינים בין טוב ורע ולא היה שכר ועונש. לכן, אדם חי את חייו על פי החלטותיו והקב"ה אינו מתערב בהם, באופן גלוי.

המקרה הידוע ביותר בו בורא עולם התערב בבחירתו החופשית של האדם, מצוי בפרשת בא: "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את ליבו".

מהפרשיה הזו משתמע, שהקב"ה התערב בהחלטות של פרעה, וכתוצאה מכך הוא החליט למאן לשלח את עם ישראל, בחירתו כביכול, לא היתה חופשית!

בילקוט "מעם לועז" מופיע על הפסוק "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", שפרעה היה מוכן כבר לשלח את העם, אחרי מכת ברד פרעה כבר החליט לחזור בתשובה, אך הקב"ה שוב מכביד את ליבו.

מכאן נשאלת השאלה: מדוע הכביד הקב"ה את לב פרעה? מה היתה מטרתו בכך. מעבר לכך, הרי הקב"ה העניש את פרעה על סירובו לשלח את בני ישראל, ולכאורה הרי זה ממש לא הוגן, זה דומה לאדם שתפס מישהו ולא לתת לו ללכת, לאחר מכן, הוא העניש אותו על כך שהוא לא הלך!?

לשאלה זו יש מספר פירושים ותירוצים:

הסיבה הראשונה מובאת ע"י הרב זכאי בספר "תורת הפרשה", והיא תתבאר על פי משל.

משל ליהודי אחד שהיה מסוכסך עם גוי. סכסוכו הגיע לידי מצב של דיון בבית משפט, בו השופט היה נוצרי. כשהיהודי ראה זאת, קם והביא מתנה בסתר לשופט כדי להטות את הדין.

שאל השופט את היהודי: כיצד הנך מביא לי שוחד? הרי בתורתכם כתוב שאסור לתת שוחד לדיין!

ענה לו היהודי: אילו היית יהודי, והיו באים לפניך לדין ראובן ושמעון, הרי דעתך על שניהם הייתה שקולה ואין לבך היה נוטה לזה יותר מאשר לזה. אך כאן, משום שהנך גוי, ובאים לפניך נוצרי ויהודי, כבר מלכתחילה לבך נוטה להצדיק את הגוי. לכן, השתמשתי בשוחד, בכדי לאזן את כפות המאזניים מלכתחילה, כך הדין יהיה מתוקן.

הנמשל לענייננו הוא, שכשהקב"ה הכביד את לב פרעה, אין הכוונה ששינה את החלטתו, אלא איזן את החלטתו. כלומר, לאחר שפרעה ראה את הניסים, הבחירה שלו לשחרר את עם ישראל הייתה מתבצעת ללא כל ספק, אין אדם שיכול לסרב לשליח של בורא עולם, העושה ניסים כה מופלאים! לכן הקב"ה רצה שתהיה לו בחירה בעניין, שהוא יחליט מתוך בחירה אמיתית האם לשחרר את העם או לא. לכן הכביד את לבו כדי לאזן אותו.

הרמב"ם מביא סיבה אחרת.

בהלכות תשובה [פרק ו] עונה הרמב"ם: "ואפשר שאדם יחטא חטא גדול...עד שייתן דין לפני דין האמת... שמונעים ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו...".

כלומר, הרמב"ם מסביר שאדם יכול להגיע לידי מצב שהוא כבר אינו יכול לשוב בתשובה. כעונש על חטאיו המרובים מונעים ממנו תשובה, בכדי שיאבד בחטאיו שחטא.

וכן לענייננו, פרעה חטא חטאים כה רבים מתוך בחירתו החופשית והרע לישראל שגרו בארצו, ומשום כך היה עונשו לאבד את הזכות לבחור בטוב, ויהיה עליו לקבל את כל העונשים שהטיל עליו הקב"ה.

דברי הרמב"ם לעיל מבוססים על דברי המדרש, המלמדים אותנו שעלינו לראות את כל התהליך. בתחילה הקב"ה נתן לפרעה חמש הזדמנויות - בחמשת המכות הראשונות - לחזור בתשובה ללא הכבדת לב. במכה השישית "שחין", הקב"ה כבר הכביד את ליבו, ולא נתן לו עוד הזדמנות לתקן. לכל דבר יש את הזמן שלו, אם "פספסת" יכול להיות שלא תוכל לחזור שוב ולתקן.

מכאן נשאלת השאלה: מדוע אם כן, נשלח משה לבקש מפרעה לשלח את עם ישראל? הרי ליבו של פרעה הוכבד ע"י הקב"ה ונמנע ממנו לשלח את העם! מה הטעם לנסות לשכנע אותו בכל זאת?

התשובה לכך היא, שהקב"ה רצה להראות לבאי עולם, בזמן שהוא מונע מאדם לחזור בתשובה - הוא אינו יכול לחזור! לא משנה כמה ינסו להשפיע עליו!

האם גם בימינו, יכול אדם להגיע לדרגת עונש שכזו, כמו פרעה?! האם דרגת עונש כזו יכולה לחול על כל אדם?

בספר "אהבת חיים" מובא רמז לענייננו ממכת הארבה. כתוב על מכה זו: "ויעל הארבה... וינח בכל גבול מצריים כבד מאוד לפניו לא היה כן... ואחריו לא יהיה כן".

המילה "כבד" המופיעה בתיאור המכה, נמצאת בסמיכות לסירובו של פרעה מוכבד הלב. הסמיכות הזו רומזת, כמו שעל כובד מכת ה"ארבה" כתוב: "לפניו לא יהיה ואחריו לא יהיה", כך כובד לב פרעה, הוא כובד שלפניו לא יהיה ואחריו לא יהיה...

לכן, אותה כבדות לב שהיתה לפרעה ע"י הקב"ה אינה יכולה להופיע אצל כל אדם.

לסיכום, ראינו שהבחירה החופשית היא זכות שנתן לנו הקב"ה על מנת שנוכל לתקן את מעשינו. יכול להיווצר מצב, בו ח"ו נאבד את הזכות היקרה הזו. הידיעה הזו, צריכה לעודד אותנו להזדרז ולבחור בטוב, לא לדחות את התיקון למועד מאוחר יותר. כמו שאומרת המשנה באבות "אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה".

פסח, גאולה כללית וגאולה פרטית

ניסים טושינסקי

התורה בסיפורה על שיעבוד מצרים, מראה לנו החמרה הדרגתית במצבם של עם ישראל במצרים, עם גזרות חדשות וקשות יותר בכל פעם. החל בעבודת פרך, דרך הריגת ילדים, עד מצב של ייאוש טוטאלי בקרב עם ישראל, וחוסר אמונה במשה ואהרן שבאים לגואלם. בני ישראל תפסו את המציאות בראש של עבד - מתוך שהוא מורגל במצבו, הוא אינו רואה מציאות אחרת.

כדי לגאול עם של עבדים, צריך קודם כל, להוציא להם מהראש את התפיסה העבדותית, ולהכניס במקומה תפיסה של בן חורין. הקב"ה, ברב חכמתו, בנה מהלך של שבירת תדמית העבד שקיננה בעם ישראל, תוך יצירת תדמית של בן חורין. התהליך הזה הופיע, על ידי נסי מצרים והציוויים המיוחדים שציווה אתם במקביל.

בעקבות המכות, על ידי כך שהייתה הבדלה בין ישראל למצרים בפגיעתן של המכות, יצר הקב"ה עליונות של בני ישראל על המצרים. המצרים - האדונים - נפגעים, וישראל - העבדים - נותרים ללא פגע. הדבר כשלעצמו מתחיל ליצור מחשבה של עליונות כלשהי של ישראל על המצרים, של העבדים על האדונים.

בסוף עשרת המכות, כבר אמורה לקנן בקרב עם ישראל הרגשה מוחשית של עליונות על המצרים, עכשיו צריכים להעמיד את ההרגשה הזאת במבחן ולראות האם יוכלו לעשות בפועל מעשה כנגד האדונים המצרים. הקב"ה מצווה אותם "בעשור לחדש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית... והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו כל קהל

ישראל בין הערביים". הקב"ה מצווה את עם ישראל לקחת את אלוהי מצרים, לא פחות ולא יותר, לקשור אותו למיטה שלשה ימים, לאחר מכן לשחוט אותו ולאכול. אומר המדרש היו מושכים אותו בקרניו ברחובות לתוך הבית, והמצרים עומדים ורואים אותם.

אם כך, רואים אנו פלא, שעמדו במבחן ועשו זאת לעיני מצרים האדונים. משמע שהמהלך האלקי עובד ותדמית העבד הולכת ודועכת בהם.

עכשיו כאשר עם ישראל משופץ תדמיתית אפשר להמשיך הלאה ולגאול אותו מעבדות מצרים.

מהמקורות רואים אנו, שגאולת מצרים הייתה כל כך פתאומית, עד כדי כך שבביאור משמעותה של המצה בהגדה של פסח, מובאת אמרתו של רבן גמליאל: "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה אליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם מיד, שנאמר: "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו".

ומסביר הרב סולוביצ'יק: על פי דברים אלה נוכל לומר, כי דעתו של רבן גמליאל, שהגאולה מגיעה תמיד באופן בלתי צפוי, בשעה שבני האדם נכונים לוותר על כל תקווה. מצבים היסטוריים נמצאים לעתים בהתדרדרות (כמו שעבוד מצרים), האנשים מתפללים, זועקים, מתחננים לרחמים, אך אין כל מענה לתפילתם, רק דממה. ברגע זה, כשהמשבר מגיע לשיאו, והוא מאיים על עצם קיומה של הקהילה, כאשר בני האדם מתחילים להתייאש, מתרחשת לפתע הגאולה ומוציאה אתם מסבלותם. היא מגיעה באמצע הלילה, נוקשת על הדלת בשעה שאיש אינו מצפה לה, כאשר כולם מפקפקים בה, כאשר הכל מזלזלים בלעג באפשרות להיגאל. עכ"ל.

אם כך, עניינה של הגאולה וההתגלות של הקב"ה היא ההפתעה.

מתוך כך נוכל להשלים את הדברים על הגאולה הפרטית.

אומרת המשנה בפסחים: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". האדם חייב להרגיש בסיפור יציאת מצרים, כאדם המביט במראה, ורואה דרכה את הדרמה הפנימית המתרחשת בנפשו.

הדברים מבוארים עפ"י הכתוב ב"אגרות המוסר" המיוחסות לרמב"ם, וכך היא לשונו: "ויש לך בני לדעת כי פרעה מלך מצרים הוא יצר הרע באמת, וישראל כולם, גם כן באמת, הם כדמות דבר אחד בעניין השכל האנושי... ומשה רבנו הוא השכל האלוקי... ומצרים בכללו הוא הגוף... וארץ גשן מקום הלב".

כלומר קיימת הקבלה בין האדם הפרטי לבין שעבוד מצרים.

ומסביר הרב סלובצ'יק: "לפנינו סיפור של חירות אישית, הרפתקאותיו של האדם בניסיונו לרומם את עצמו ממקום טבעי, קבוע מראש ומכני, אל מצב של ריבונות וחירות. הכול משועבדים לסדר דברים ואירועים, שאיננו ניתן לשינוי, לפרעה. האדם נולד לתוך עולם של עבדות, לסביבה של סיבתיות וקביעות קשוחות. הוא מושלך אל עולם זר, אדיש, ולדאבוננו גם אכזר. עולם שבו הוא אינו האדון, אלא עבד של אירועים, שלא הוא גרם להם. רק באמצעות מעשה גבורה טהור, יכול האדם לשחרר את עצמו ממערכת זו ולעצב בה חוויה פנימית חדשה". עכ"ל.

לכל אחד יש את הפרעה שלו, הוא יצר הרע, הזורק את האדם ממקום למקום ומשעבד אותו לעשות דברים בעל כורחו. צריך האדם לעשות מעשי

גבורה, כלומר להתעלות מעבר למציאות, ולהכניס לתוכו מודעות של בן חורין, של אדם שמכתיב את החיים שלו, ולא נותן למציאות לשעבד אותו.

בחג הפסח, הקב"ה נתן לנו ציוויים מיוחדים בכדי לעזור לנו להיגאל גאולה פרטית, כמו שנגאלו אבותינו גאולה כללית.

נאמר בהגדה: "כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן: פסח מצה ומרור".

פשוט שאמירה בפה בלבד היא הלכה יבשה. בפועל צריך להפנים את העניינים העומדים מאחורי כל ציווי: הפסח, המצה והמרור כדי להיגאל גאולה פרטית.

הפסח - שבירת העבדות ליצה"ר, הפרעה הפנימי שלך, כמו שהיה עם אבותינו במצרים, ותחילת הפנמת מושגי ה"בן חורין" שבך.

המצה - להבין, למרות שהישועה לא נראית באופק ונראה שהתפילות לא מועילות, הגאולה היא פתאומית. נוקשת על הדלת באמצע הלילה, כשאף אחד לא מצפה, כשהבצק עוד בתנור.

המרור - כדי לזכור את המרירות שממרר אותנו יצה"ר ואת ההרגשה שיש לנו, לאחר שהפיל אותנו בפח וסחף אותנו אחריו. מתוך המרירות המורגשת כעת בטעם ממש, נבוא ונמרוד בפרעה שבתוכנו ונרצה להיגאל.

כעת מובנת לנו הלשון שאנו משתמשים בה בתפילת חג הפסח "ביום חג המצות הזה זמן חירותנו". לא זכר לזמן חירותנו אלא זמן חירותנו ממש!

הפעולות המעשיות בליל הסדר מסייעות לנו לחוש את גאולת מצרים ולהשליך אותה על הגאולה הפרטית.

חסד עשה עימנו הקב"ה, שנתן לנו מעשים גשמיים אלו, בכדי שיעוררו אצלנו את הרגש המתאים ואת הנקודות הרגישות.

יהי רצון שנזכה לראות בגאולה השלמה בקרוב ע"י גאולה פרטית של כל אחד מאיתנו מתוך הבנת גאולת מצרים באמת.

קמחא דפסחא

אמיר דהאן

ידוע לכל ישראל שחג הפסח הוא חג של שמחה ואחדות. ההכנות לחג הפסח מתחילות מר"ח ניסן, מתחילים בניקיון הבית מחמץ. בליל ט"ו בניסן יושבים כל עם ישראל, משפחות משפחות, מסובים סביב השולחן בשמחה ובמאכלים מרובים.

ישנו מנהג חשוב בעם ישראל, שנהגו להביא קמחא דפסחא (מעות חיטין) בכדי לעזור לעניי עם ישראל להתארגן לפסח, ולערוך את כל שבעת ימי הפסח כהלכתם.

כל השנה כולה ידועים עם ישראל בידם הפתוחה לעניי צדקה, וכבר כתב הרמב"ם: "מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל שאין להם קופה של צדקה". אך אם כך הם פני הדברים בכל ימות השנה, לקראת פסח - על אחת כמה וכמה.

מנהג זה של "קמחא דפסא" הוא מנהג ותיקין. כבר אצל אבות אבותינו, היו מביאים חיטים לעניי ישראל לפני הפסח, בכדי שיכינו בהן מצות לפסח. כך היה מקובל באותה העת, אך בחלוף השנים, גרם דבר זה לטרחה מרובה לעניים, לכן נהגו לחלק לעניים קמח כדי לקרב את הנאתם שיהיה להם יותר קל לאפות את המצות (אז עדיין היה נהוג שכל אחד הכין לעצמו מצות, ולא הכינו באופן מסחרי). עם הזמן ראו שיותר יועיל להביא לעניים כסף והם יעשו בו כרצונם, וכך נוהגים גם בימינו, ועד היום מכונה המגבית הזו בשם "קמחא דפסחא". היום יש מעין חזרה לשורשים, ויש גם "חיס שחוזרים ונותנים" "סלי מזון" הכוללים מצות, יין ושאר צרכי החג, ואשריהם ואשרי חלקם. אך עדיין יש עניים שהיו מעדיפים לקבל ממון ממש, כדי שיוכלו לנווט את הוצאות החג ע"פ רצונם וצרכיהם האישיים.

מקור המנהג מוזכר בשולחן ערוך בדברי הרמ"א [סימן תכ"ט]: "ומנהג לקנות חיטים ולחלקן לעניים לצורך פסח..." , וכתב המשנה ברורה שם: "שיעור הנתינה שצריך אדם לתת כפי צרכו וכפי יכולתו קמח (או כסף) לכל ימי הפסח".

עוד כתב שם בשער הציון, בזמן שאדם יושב בביתו בפסח שזהו זמן חירות, ומסובים כל המשפחה, אין זה כבוד לקב"ה שהעניים ישבו רעבים וצמאים. על כן ייתן להם קמח לכל ימי הפסח, שגם הוא יוכל לספר ביציאת מצרים בשמחה, וללא טרדה. עוד טעם למנהג, חמץ - העני לא רשאי לאכול, מצה - אינה מצויה כל כך לקנות (בימינו מוצרי פסח אמנם מצויים, אך הם מאד יקרים), ואם לא יביאו לו לכל ימי הפסח אזי יכול הוא לבוא לידי קלקול (ח"ו שלא יבוא לידי חטא).

אין סכום של כסף מדוייק שחייבים לתת, אין מינימום ואין מקסימום מדוייקים, אך כל אחד ייתן כמה שירצה, ובלבד שיהיה לפי כבודו ומעלתו, ובהתאם ליכולתו הכלכלית.

להלכה יכול אדם לתרום ל"קמחא דפסחא" גם מכספי מעשר.

מסופר על הגאון מבריסק, שהגיע אל ביתו אחד מעניי עירו, ושאל את הרב האם ניתן לצאת ידי חובת שתיית ארבע כוסות בחלב במקום ביין? הוציא הגאון מבריסק כסף ונתן לו סכום שיספיק לו לכל החג. שאלה אותו אשתו, הרב נתן לעני זה כסף לכל צרכי החג, הוא רק אמר שאין לו כסף ליין? אמר לה הרב, אם הוא שואל האם מותר לשתות חלב בליל הסדר, סימן שאין לו גם בשר לחג, אחרת איך היה יכול לשתות חלב אחר בשר. על כרחך שדחוק הוא אלא שהתבייש לבקש גם על בשר.

הזהר בפרשת יתרו [דף פ"ח ע"ב] מאריך במצווה לשמח עניים בחג: "בכל שאר הזמנים והחגים צריך אדם לשמוח בסעודתו ולשמח את העניים. אם הוא שמח בסעודתו לבדו עם משפחתו ואינו נותן כסף לסעודה לעניים, שישמחו גם הם את שמחת החג, עונשו גדול, כי הוא לבדו, ואינו משמח אחרים. בשבת אדם אינו חמור כל כך, מפני שבשבת זוהי סעודתו של הקב"ה, הוא בעל השמחה, הוא משמח בשמחתו לכל אשר יחפוץ כמה שירצה. אך בימים טובים ובכלל זה בפסח, אנו בעלי הסעודה, אנו בעלי השמחה, לכן אנו חייבים לשמח את כל מי שאין לו שמחה".

ר' נפתלי מרופשיץ' הקשה על מה שכתב הרמב"ם, שחייבים ביו"ט לאכול בשר ויין. לכאורה קשה, כיצד יוכל עני לקיים זאת? התירוץ פשוט, חייבים לתת לו על מנת שיוכל לקיים דבר זה. זו סיבה לחזק שוב את ענין החיוב לתת "קמחא דפסחא".

דרש הגר"א: כתוב בתורה [שמות יג, ו-ז]: "שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג לה", מצות יאכל את שבעת הימים". לכאורה קשה, מדוע צריך את הכפילות הזו? ועוד, מדוע בראשונה כתוב "מצת" (חסר וא"ו) ובאחרונה "מצות" (עם וא"ו)?

התירוץ, משום ששבעת הימים הראשונים מדבר על האדם עצמו לכן כתב "מצת" (חסר וא"ו), שהוא צריך לאכול בצמצום, על כן נאמר בלשון "תאכל", אך באחרונה כתב הפסוק "מצות" (עם וא"ו) להדגיש, שצריך לדאוג לעניים למזון בשפע ולא צריך לדאוג רק לעצמו על כן נאמר "יאכל" (א' קמוצה במשמעות של להאכיל אחרים).

עדיין צריך לברר, מה שונה חג הפסח משאר החגים?

אלא שבשאר החגים יש בהם דין ערבות. למשל, אם בראש השנה לפלוני אין שופר, חייבים אנו מדין ערבות לדאוג שיהיה לו שופר, אך אין חובה להוציא כסף לשם כך. אך בעניין מצוות שמחת יום טוב, אנו חייבים להוציא מכספינו כדי לשמח עניים. ואם לא עשינו כך, לא יצאנו גם אנו בעצמנו ידי חובה. אף שאין בכוחנו לשמח את כל העניים, מכל מקום, ישנה מצווה וחובה לשמח עניים.

מעין שאלה זו נשאל הרב נבנצל (רבה של העיר העתיקה בירושלים), מי שלא שימח עניים בחג האם יצא ידי חובת שמחת יום טוב או סעודת יום טוב?

ענה הרב, שלא יצא ידי חובה כלל, משום שאם לא שימח עניים לא קיים מצוות שמחת יום טוב. מצוות שמחת יום טוב היא מדאורייתא, ומצוות סעודה היא מדרבנן. כמובן אם לא יצא ידי חובת מצוות שמחה, ממילא לא יצא ידי חובת מצוות סעודה, שהרי הסעודה היא חלק מהשמחה.

ומצאנו הבטחה של בורא עולם בענין זה, כדברי המדרש [מדרש תנחומא פרשת ראה סימן יז]: "ר' יהודה ב"ר סימון אמר: אמר הקב"ה אתה יש לך ארבעה בני בתים ואני יש לי ארבעה בני בנים, ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך (דברים טז, יד) - שלך, והלוי והגר והיתום והאלמנה (דברים טז) - שלי, וכולם בפסוק אחד. **אם אתה משמח את שלי, בימים טובים שנתתי לך, אף אני משמח את שלך, בבית הבחירה, שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו' (ישעיה נז, ז).**"

יהי רצון שנזכה תמיד להיות מן הנותנים ולא מהמקבלים!

כל מי שמעוניין לתרום לצורך "קמחא דפסחא" ניתן להעביר גם אלי תרומות. פרטים בטלפון: 054-2021737

זמן חירותנו

יוסף ברזלי

יש ימים כאלה שאתה קם בבוקר ואתה יודע שזה היום שלך, מין הרגשה כזאת שיהיה לך יום מוצלח. הכל הולך חלק, אנשים ברחוב מחייכים אליך, מגיע בזמן לכל מקום, וכל מה שאתה עושה מצליח בקלות. ובוקר אחר, אתה מתעורר, מסתכל בשעון, עושה חצי סיבוב על המיטה עוצם את העיניים וחוזר לישון. אתה פשוט מרגיש שזה לא היום שלך, מתהפך כולך במיטה כדי להעביר את הזמן וגם כשזה כבר לא עוזר, אז אתה מחליט לקום ולהתחיל את היום, אבל מסתובב בעייפות כזאת, הכל הולך לאט, דברים שאתה עושה לא מצליחים ופתאום דווקא היום כולם מחליטים ליפול עליך. למה זה צריך להיות ככה, יום אחד להרגיש בעננים ויום למחרת בא לך לקבור את עצמך?

בערב שבת בפיוט "לכה דודי" אנחנו אומרים: "לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה". מגלה לנו מחבר הפיוט הרב שלמה אלקבץ כי ע"י שמירת השבת וכבודה אפשר להשיג השפעה רוחנית וגשמית לכל השבוע הקרוב.

למה יש הבדל בין שבת לשאר ימות השבוע?

כשאתה לומד על פנימיות של כל חג, אתה מגלה שלכל אחד מהם יש 'הארה' מיוחדת, ויש אותה רק לחג הזה. כל חודש אלול הוא זמן שמסוגל ביותר לחזרה בתשובה ולמחילת עוונות. ראש השנה הוא היום שבו "כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון" - זמן שבו כל העולם בא במשפט לפני ה' יתברך על השנה האחרונה. יום כיפור הוא יום הרחמים הגדול - "המכה בפטיש" של החודש האחרון, יום שכולו תפילה, ללא אכילה ללא שתיה, כמו מלאכים. זהו הזמן שחותם את דינו של האדם לשנה הקרובה. וכן על זאת הדרך כל חג עם המעלה שלו, עם ה"זמן המסוגל ל..." שלו.

שלמה המלך כותב בספר קהלת [ג, א]: "לְכָל זְמַן וְעַת לְכָל חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם וְגו'" - הקב"ה ייעד לכל דבר את הזמן שלו, הזמן שבו השמש תזרח והזמן שבו תשקע, זמן שהאדם יבוא לעולם וזמן שילך לבית עולמו, זמן שמסוגל להתעוררות לדברים שבקדושה בקלות ובחשק וזמן שקרוב לייאוש ולחוסר רצון לעשות כל דבר.

חודש ניסן כולו הוא זמן שמסוגל לגאולה כמו שאומרים חז"ל במסכת ראש השנה: "בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל" [דף יא ע"א]. הקב"ה השפיע בחודש ניסן בכלל ובחג הפסח בפרט הזדמנות חד שנתית שמסוגלת יותר מכל שאר השנה לצאת מגלות לגאולה בקלות יתרה (יחסית כמובן).

על דרך הפשט הכוונה היא ליציאה מהגלות של שעבוד המלכויות אל לגאולה של ביאת משיח ובנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו. אך אפשר לומר שיש גם יציאה מגלות לגאולה של האדם הפרטי (גאולה פרטית). יציאה מגלות של עצמו, מהמִיִצְרִים שלו - שהן המחשבות והמעשים המקובעים שהתרגל אליהם בעצתו של יצר הרע, לצאת לגאולה, להיות בן חורין מיצר הרע, לבדוק מה רצון ה' ואעשה אותו.

חלק מנוסח הקידוש בליל הסדר הוא "ותתן לנו ה' אלוקינו ... את יום חג המצות הזה זמן חירותנו". כמו שבשנה שעם ישראל יצא ממצרים היה שפע רוחני שהקב"ה נתן בעולם, להיות זמן שמסוגל לגאולה, כך בכל שנה ושנה יש לנו את ההשפעה הזאת לצאת לגאולה כללית ופרטית.

אשרי מי שיידע לנצל את הזמנים שהקב"ה משפיע עלינו במשך השנה בכלל ובפרט בימי הפסח!! כך נזכה להתעוררות רוחנית ודבקות בה' יתברך במשך ימות כל השנה.

ליל הסדר מאור כהן גדול

המאורע המרכזי של חג הפסח הוא "ליל הסדר" ויש לברר מה הטעם שהוא נקרא ליל הסדר?

המהר"ל מפראג כותב שליל הסדר בא לרמוז על הניסים והנפלאות שעשה הקב"ה עם בני ישראל במצרים, ורומז גם לניסים שעתיד לעשות הוא לעשות למען בניו במהלך הדורות. הניסים נעשים בסדר ובמשטר והכל עלה במחשבה תחילה ולא היה נס שנעשה מחוץ לסדר האלוקי.

בליל הסדר ניתנת לאדם הזדמנות להקנות לבניו את ערכי האמונה והמצוות, ויש לנצל מאד את הזמן הזה ולהאריך בעניין יציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. עיקר סיפור יציאת מצרים הוא להודיע על גבורותיו של הקב"ה ואת הישועה שהקב"ה עשה עימנו בזמן שהוציא אותנו ממצרים, ועיקר הכוונה בסיפור יציאת מצרים היא שצריך להכניס את זה בלב בני ביתו, את האמונה בקב"ה ואת גודל גבורתו ונפלאותיו.

לכן לא די לפרש להם את כלליות הניסים מה שכתוב בהגדה, אלא צריך לפרט ולבאר היטב על כל נס ונס שקרה במצרים. ולפי מה שכתוב בגמרא ובמדרש ובשאר הספרים, שכל אדם צריך להיות מוכן ברצון ובידיעה לקיים מצו זו, לכן צריך לחפש בימים שלפני פסח בספרים הקדושים את פרטי הניסים והנפלאות של סיפור יציאת מצרים, ואז יוכל לספר לבניו ולבני ביתו בליל הסדר את סיפור יציאת מצרים, וע"י שיספר להם את זה יתחזקו באמונת ה' יתברך.

כתוב בזוהר הקדוש: "כל אדם שמספר ביציאת מצרים בשמחה ובחדווה הוא מוזמן לשמוח עם שכינת אל בעולם הבא" בגלל שמחה זו גדולה

מכולם והאדם זוכה לשמוח באלוקיו, אפילו הקב"ה שמח בסיפור זה ובאותה שעה הקב"ה מכנס את פמלייתו ואומר להם לכו שמעו סיפור שבח גדולתי וכולם באים ומתלווים לעם ישראל ושומעים את סיפור השבת שה' עשה עם בני ישראל במצרים, ובני ישראל שמחים גם בשמחת הגאולה של אלוקיהם, ואחרי זה הם באים ומוזים להקב"ה על כל הניסים והגבורות שהוא עשה ומשבחים אותו בגוי קדוש שיש לו בארץ שהם שמחים בחדוות הגאולה של הקב"ה. ואז יגדל כח גבורתו למעלה ואף ישראל נותנים כח לאדוניהם כמו מלך שגדל כוחו וגבורתו בשעה שמשבחים אותו על גבורותיו ומוזים לפניו והכל יראים מפניו וכבודו מתעלה על הכל ומשום זה צריך לשבח ולספר על יציאת מצרים.

הרי לנו מדברי הזוהר הקדוש את גודל מעלת סיפור יציאת מצרים בלילה זה וגודל הנחת רוח שעושים לבורא יתברך. וצריך מאד להזהר ולעמוד על המשמר בליל הסדר שלא לבוא לידי שחוק וקלות ראש, כיוון שבדרך כלל מתאספים קרובי משפחה רבים ועורכים יחד את הסדר, והיצר הרע משתדל בכל יכולתו להחטיא אותנו בדברים בטלים וסופם לבוא חלילה לדיבורים אסורים. על כן הירא את ה' אם רואה שהמסובים מפטפטים דיבורי סרק, יתחיל מיד לספר להם דברי הגדה שמושכים את הלב בענייני יציאת מצרים, ואז זכות הרבים תהיה תלויה בו והנה שכרו ופעולתו לפניו.

ולסיום, יש לחקור: במשך כל השנה אנחנו מזכירים את יציאת מצרים בין אם זה בתפילין, בקידוש, במזוזה, אז במה שונה ליל הסדר בפסח?

אלא, שכל השנה צריך רק להזכיר את יציאת מצרים, בעוד שבפסח יש מצווה מיוחדת להרחיב ולפרסם את הניסים הגדולים שה' עשה לנו, ובכך להאדיר ולגדל את שמו.

יהי רצון שנזכה להאדיר ולהגדיל שמו של הקב"ה יתברך לעולם!

תרדמת ההרגל

גלעד חיימי

השבת שלפני חג הפסח, קרויה "שבת הגדול", על שם הנס הגדול שנעשה לעם ישראל במצרים.

זוהי סיפור המעשה, ה' ציווה על עם ישראל לקחת את קרבן הפסח ב' בניסן, שחל באותה שנה בשבת, ארבע ימים לפני שחיטתו, ולקשור אותו למיטה. ב'ד בניסן ביום רביעי ארבעה ימים לאחר מכן, נצטוו בני ישראל לשחוט את השה לעיני המצרים.

וכך כתוב בספר שמות [פרק יב]: "דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבַיִת אָבִת שֶׁה לְבַיִת: שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה יְהִיָּה לָכֶם מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעֹזִים תִּקְחוּ: וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עַדְת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבָּיִם".

המצרים שהשה הוא האל שלהם, ראו את ישראל שוחטים אותו, ולא נגעו בישראל. לא שלא רצו להרע לנו, אלא שפשוט ה' מנע זאת מהם ע"י מחלות קשות ונוראות שהביא עליהם. זהו הנס הגדול שעל שמו קרויה "שבת הגדול". ציווי זה של לקיחת השה בעשור לחודש נהג רק בפסח מצרים ולא נוהג בפסח דורות.

נשאלת השאלה, מדוע קוראים לנס הגדול על שם יום השבת, הרי הנס עצמו התרחש, מיום שבת עד יום רביעי. היה צריך לציין את הנס כל השבוע. מעבר לכך, הנס הגדול התרחש דווקא ביום הרביעי (י"ד ניסן), הרי רק ביום רביעי שחטו ישראל את הכבש לעיני המצרים והם לא נגעו

ביהודים. התשובה לכך נעוצה בעניין ההרגל, במשך ארבעה ימים, המצרים שאלו את היהודים, לשם מה הכבשים? והיהודים ענו, שהם מתכוונים לשחוט אותם. ביום הראשון המצרים היו בהלם, ביום השני שאלו שוב וקיבלו את אותה תשובה, כך לאט לאט, הכעס שלהם ירד, והם הפנימו והתרגלו לרעיון שהולכים לשחוט את אלוהיהם. המילה הרגל באה מלשון רגל, כמו שהרגל הולכת ללא מחשבה אלא באופן אוטומטי, כך אדם מתרגל לדברים, בעל כורחו, מבלי לשים לב וללא מחשבה. אם כן, הנס נקרא על שם היום הראשון, שהוא שורש והתחלת הנס. הרי ביום הראשון ששמעו על כך, שהולכים לשחוט את אלוהיהם, הם עדיין לא התרגלו לכך ויכלו לכעוס ולפגוע ביהודים. זה לא קרה, לכן הנס נקרא על שם היום הראשון שהוא שבת - ונקרא שבת הגדול.

בדומה לזה מצינו בגמרא [יומא פו], עבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו". שואלת הגמרא "מה, בגלל שעבר איזו עבירה, מותר לו עתה לעשותה והיא הותרה לו?!". משיבה הגמרא, **שנעשית לו כהיתור**, כלומר, חומרת העבירה כבר לא מרתיעה אותו.

אפשר ללמוד ממעשה זה על דרך עבודתו של היצר הרע. בתחילה מחטיא את האדם בעבירה קטנה, ואומר לו תעבור רק פעם אחת, ואז שוב פעם, והכל רק פעם אחת, וכך בהדרגה העבירה כבר לא חמורה בעיניו והוא חוזר עליה שוב ושוב.

מסופר על החפץ חיים שראה אדם מחלל שבת בפעם הראשונה היה בוכה בתמרורים ובפעם הבאה שראה אדם מחלל שבת בכה אבל קצת פחות מאז, ופתאום בבת אחת החל בוכה בקול. שאלו אותו תלמידו רבי מה קרה למה בשבת הראשונה בכית ועכשיו אתה בוכה עוד יותר חזק הרי זו אותה עבירה של חילול שבת?

ענה החפץ חיים אני בוכה היום יותר מאשר בפעם הראשונה?! אני בוכה על עצמי. כיוון ששמתי לב, שבפעם הראשונה כאב לי החילול שבת, אולם, כשראיתי את החילול שבת בפעם השנייה, כאב לי, אבל פחות. הרגשתי, שהתחלתי להתרגל למצב שיש יהודי שמחלל שבת ועובר על רצון השם. לכן התחלתי לבכות פתאום יותר בחזקה, בכיתי על עצמי, איך אני יכול להתרגל לדבר שכזה.

אם על החפץ חיים כוח ההרגל מצליח לפעול והוא חייב להתעורר ולשים לב, כל שכן שאנו צריכים לשים לב.

כמובן חשוב לציין, שכוח ההרגל גדול מאוד לשני הכיוונים, אם מתרגלים לעבירה אזי מאד קשה לצאת ממנה. אולם, חובה עלינו לנתב את הכוח הזה לכיוון טוב, היינו, להתרגל לדברים חיוביים.

אם אדם היה חייב כל יום, לנסות ללמוד ולהתגבר על היצר מחדש, זה היה קשה מאוד. כל יום להלחם מההתחלה, כאילו מעולם לא עשה מצווה שכזו, זה קשה מאוד. אבל, אדם שמתרגל ללכת לשיעור קבוע, מתרגל ללמוד 2 הלכות אחרי התפילה וכו'... אזי זה כבר לא קשה לו.

יהי רצון שנזכה להשמר מההרגל השלילי ולסגל לעצמנו ככל האפשר הרגלים טובים ומועילים.

חג כשר ושמח מלא בהרגלים טובים.

למה עשר ולא אחת?

אסף מרינבך

כידוע הקב"ה הנחית על מצרים עשר מכות, ולאחר כל מכה שואל משה את פרעה אם הוא נכנע ומוכן לשחרר את עם ישראל או לא. בדרך כלל פרעה מסכים לשחרר את ישראל, ובסוף חוזר בו ומסרב להוציאם. בכל רגע הוא משנה את דעתו, בתחילה אומר שאינו מוכן (לפני שבאה המכה ואחרי שהלכה), ובאמצע המכה, כשהוא סובל הוא אומר שישלח.

ונשאלת השאלה, למה מלך מלכי המלכים אמור להתחנן למלך בשר ודם (ועוד כזה רשע) לשחרר את עמו? לכאורה היה הרבה יותר פשוט להנחית עליהם מכה אחת גדולה וקשה, ובכך לסיים את הסיפור ולשחרר את עם ישראל ממצרים. הרי הקב"ה הוא כל יכול, אז מה הבעיה בשבילו לחסל את מצרים במכה אחת?

שתי תשובות בדבר, אחת כלפי המצריים ואחת כלפי ישראל.

הסיבה הראשונה - כלפי המצריים:

הקב"ה הביא דווקא 10 מכות ולא אחת גדולה כדי לרומם ולהגדיל את שמו הגדול, ולהוכיח להם ולמלכם שהוא היחידי בעולם, מכיוון שעד אז האמינו חרטומי מצרים בכל מיני כוחות של כשפים. את זה הוא עשה ע"י שהראה את כוחו בדברים השונים בטבע. בורא עולם שולט בכל מרחבי הטבע.

דס - שליטה במים.

צפרדע - שליטה גם בחיות הקטנות שמסביב למים.

כינים - שליטה גם בחיות הקטנות ממש.

ערוב - שליטה גם בחיות היותר כבדות שבטבע, כמו דובים, אריות ונמרים.

דבר - שליטה גם במחלות.

שחין - שליטה אפילו בחיידקים ובבקטריות.

ברד - שליטה במים. אמנם כבר הוכיח ששולט במים, אלא שיש כאן שתי תוספות: א. שליטה גם במים העליונים. ב. אומר בורא עולם לא רק שאני שולט בטבע אלא שאני גם מסוגל להפוך את הטבע, שהרי במכת ברד ירדו גושי ברד מעורבים עם כדורי אש, והדבר מנוגד לכל כללי הטבע הידועים שאש ומים לא יכולים לדור בכפיפה אחת.

ארבה - הארבה בא ואכל את תחילת הגבעולים שנשארו מהברד שהשחית את היבול, ומה הרעיון? הרי כבר הוכחת שאתה שולט בכל החיות, קטנות וגדולות? אלא שבא להראות שאין דבר כזה "כוחי ועוצם ידי" - אתה יכול לעבוד ולעבוד וברגע אחד השם משמיד את כל היבול של ארץ מצריים - פרנסה זה רק משמים!!

חושך - ה' שולט גם בכוכבים ובגלקסיות.

מכת בכורות - הטופ שבטופ - הקב"ה שולט גם בנשמות, ואפילו שהמצריים שלחו את ילדיהם שישנו אצל השכן היהודי באותה מיטה, הרי שהקב"ה ידע להבדיל ביניהם, והנה זה קם חי וזה לא קם כי מת. ע"י כך הוכיח למצריים שהוא שולט בכל מכל.

הסיבה השנייה - כלפי בני ישראל:

כשעם ישראל השתעבדו במצרים ירדה אמונתם כתוצאה מהעבדות ומהטומאה של מצרים, וכעת ה' רוצה להוציא אותם ממצרים בשביל שיהיו לו לעם, ואיך יקח אותם אם הם במצב כזה ירוד?

לכן הביא הקב"ה דוקא עשר מכות ולא אחת כדי לעלות את אמונתם. המילה אמונה היא מלשון אימון, ואימון עושים בתהליך, ובגלל זה הוא עשה 10 מכות כשכל מכה מאפיינת כוח טבע שונה, ועשר המכות לוקחים הרבה זמן ונותנים לבני ישראל זמן לחשוב ולהפנים אחרי כל מכה את גודל הנס, וע"י הם מתחזקים באמונה בצורה הכי טובה. למעשה מדובר כאן גם בסמינר אמונה עבור עם ישראל, סמינר בעל 10 מפגשים עד ליציאה המיוחלת.

ומכאן אנו למדים שכשמתחזקים בתהליך איטי זה יותר טוב ויציב מאשר קפיצה בבת אחת, "מה שבא בבוא" ורק ע"י התמדה ועקביות אפשר לרכוש את האמונה היציבה.

בהצלחה לכולם - חג כשר ושמח

מצוות הסיפור ביציאת מצרים

שייקה כהן

מצוות עשה לספר ביציאת מצרים וכל המרבה לספר על האותות והמופתים שעשה ה' למענינו ועוסק בהלכות פסח הרי זה משובח. עיקר המצווה היא לספר לילדים, שנאמר "והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". אמנם, גם מי ש"לא עלינו" אין לו ילדים, מחויב לזכור בליל פסח את יציאת מצרים. אך, עיקר המצווה היא להעביר את המסורת בליל הסדר לילדים - לדור הבא. המספר סיפור זה לעצמו יספר בשפה שהוא מבין והמספר לאחרים עליו לספר בשפה המובנת להם.

נשאלת השאלה, הרי בכל המצוות, אנו צריכים לחנך את הקטנים, להסביר להם על שמירת שבת, כשרות וכדומה. והנה, כל מצוות החינוך היא מדברי סופרים, אך רק בשתי מצוות, הציווי להסביר לילדים הוא חיוב מן התורה. שתי המצוות הן: לימוד תורה וסיפור יציאת מצרים. אז במה נבדלת מצוות סיפור יציאת מצרים ולימוד התורה משאר מצוות?

התשובה לכך, ששתי המצוות הללו, הן כל כך בסיסיות, הן מעצבות את אישיותו של הילד כאיש המחוייב לשמירת התורה (לימוד תורה) וכאדם המרגיש חלק מהעם היהודי (יציאת מצרים).

מלבד המצווה לספר ביציאת מצרים בליל ט"ו בניסן, חובה על האדם להזכיר את יציאת מצרים בכל יום מימות השנה, פעם ביום ופעם בלילה, כדי לזכור בכל יום ובכל לילה את יציאת מצרים. מוסיפים בקריאת שמע את פרשת ציצית, בה נאמר "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים אני ה' אלוקיכם". אלא, שישנם הבדלים בין מצוות זכירת יציאת מצרים היום-יומית, לסיפור יציאת מצרים בליל

הסדר. במצווה בליל הסדר נשים חייבות ואילו במצווה היום יומית נשים פטורות. כמו כן בליל הסדר חובה לספר בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, היינו לא רק דיבורים, אלא חייבת להיות "הפקה" שלמה, זאת על מנת שהמסר ייקלט באופן ברור וחד יותר. וכמובן, בליל הסדר יש חיוב מיוחד לספר ולהרחיב בסיפור של יציאת מצרים, מה שאין כן בשאר ימות השנה, שם יש ענין רק להזכיר את עצם היציאה, אך אין חיוב לפרט את כל מהלכיה.

את סיפור יציאת מצרים יש לספר בצורה של שאלות ותשובות (כמו "מה נשתנה?"). לכן תיקנו חז"ל לערוך כמה שינויים במהלך הסדר על מנת לגרות את הילדים שישאלו שאלות. מי שאין לו ילדים היכולים לשאול אותו, יבקש מאחרים שישאלו אותו. אם הוא לבד ישאל את עצמו ויענה לעצמו.

יש להזכיר בסיפור יציאת מצרים במהלך הסדר, שבהתחלה היו אבותינו עובדי עבודה זרה, ורק לבסוף לאחר שהוציא אותם הקב"ה ממצרים, קירבם לתורה ולעבודת ה'. יש לדרוש ולבאר את הפסוקים מ"ארמי עובד אבי..." ואילך, כפי שכתוב בהגדה.

במהלך הסיפור יש להזכיר ולבאר את טעמי המצוות הללו:

א. אכילת בשר הפסח.

ב. אכילת מצה.

ג. אכילת מרור.

יהיה רצון שנזכה לקיים את מצוות סיפור יציאת מצרים בשלמות.

הבן החמישי

אברהם טויטו

פִּנְגָד אַרְבַּעַה בְּנִים דְּבָרָה תּוֹרָה. אֶחָד חֶכֶם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד
שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשִׂאוֹל.

בהגדה של פסח מוזכרים ארבעה בנים, אך אין ברצוני לדבר עליהם, שכן
רבים וטובים עסקו בהם עד אין סוף. ברצוני לדבר דוקא על הבן החמישי.

מיהו אותו בן חמישי? מהיכן נולד?

המשותף לכל ארבעת הבנים שעם כל השוני שלהם כולם באים ויושבים
סביב שולחן הסדר. לכל אחד יש זווית ראייה שונה, לכל אחד יש שאלות, גם
אם בפועל הוא לא שואל אותם, או לא יודע לסגן אותם.

החכם מרגיש שותף מלא לסדר, ושואל שאלה מכוונת להרחבת דעתו ומילוי
רצונו לעשות רצון בוראו. הרשע, עם כל רשעותו והשנאה, מגלה ענין ומביע
את כפירתו בצורת שאלה, וכעת פתוחה הדרך עבור עורך הסדר לנסות
למצוא מסילות אל ליבו ולשכנעו להתקרב אל ה'. תם - לא מרבים לדבר
עליו אולי כי הוא שקט מדי, אולי השאלה שלו תמימה או אפילו טיפשית
אבל יש קרקע לעבוד עליה. אפילו זה שאינו יודע לשאול, אמנם לשאול הא
לא יודע אך להקשיב יודע גם יודע.

בדורנו אנו עדים להתפתותו של זן חדש - בן חמישי.

בניגוד לכל קודמיו, הבן החמישי אפאטי, לא מתעניין כלל במה שעושים
אחיו ובני משפחתו בלילה זה. פשוט לא טורח להגיע לשולחן הסדר. הוא

אינו מעוניין כלל לשמוע תשובות ולא רוצה לקבל שום מידע, ובטח שאינו שואל שום שאלות. יתכן שהוא פשוט מפחד שהשאלות שלו יובילו אותו לחקור יותר מדי ואולי יביאו אותו להשתכנע, והדבר יחייב אותו להשתנות - דבר שהוא ממש לא רוצה לעשות כרגע.

ויש לשאול, איך ניגשים לבן החמישי? וכיצד גורמים לו לבוא ולשבת עם שאר הבנים סביב השולחן ולהתחיל להתעניין ולשאול? זאת ועוד, כיצד מחנכים את ילדינו כדי שלא יזכו לתואר המפוקפק לו זכה ה"בן החמישי"?

אני מוצא חובה לעצמי להקדים ולומר כי אין אני מתיימר להיות מחנך או מתווה דרך להורים או מורים ולומר להם איך לחנך את ילדיהם. הלואי שאצליח לחנך את עצמי! באתי רק להביע את דעתי מזווית ראייה של ילד, כדי לתת חומר למחשבה עבור אלו שרוצים לחשוב.

גם כשהנער נמצא בשיא תופעת ה"בן החמישי" הוא עדיין נשאר ילד מבחינה זו שהוא עדיין מחפש חום ואהבה (ואולי כעת יותר מתמיד). גם אם לא רואים זאת, וגם אם הוא מנסה להעמיד פנים קשוחות שאינו זקוק לרכרוכיות שבחיבוק, הרי שזהו כיסוי חיצוני בלבד. האמת הצרופה היא שהוא משווע!!! לקרבה, לחיבור ולכל גילוי חיבה שהוא.

ראשית, יש לדעת כיצד לטפל בבעיה אחרי שנוצרה, ולא בגלל שזו הדרך היותר נכונה, כי העיקר הוא לטפל בשורש כדי שלא תיווצר הבעיה, הסיבה להקדמת הטיפול בבעיה הקיימת נובע מכך שהיא יותר דחופה - היא פשוט עומדת מולנו.

הורה העומד מול נער מתבגר שאינו מרגיש מחובר צריך לזכור לא להתייאש. אין יאוש בעולם כלל!!! לעולם לא תדע מתי הבן שלך יתחיל לפרות. רק תן לו סיכוי. תבהיר לו ותעביר לו את המסר שתמיד הוא רצוי, בין בטוב ובין ברע. ולא משנה מה יהיה - אתה תמיד אתו ולצידו, תמיד תאהב אותו ותמיד תתמוך בו.

ומעשה שהיה בחבר טוב שלי, שאפילו בתקופת המשבר והקושי של גיל הנעורים זכה לקבל שבחים מאמו ללא הפסקה עם הדגשה שהיא יודעת כי הוא טוב והטוב שבו עתיד לצאת, היא פשוט האמינה בו ותמכה בו. הידיעה שאמא בוטחת בו ואוהבת אותו גם ברגעים הקשים, הידיעה שגם אז אמא מסוגלת להעריך עליו חום ואהבה היא ששמרה עליו והיא שהחזירה אותו לחיק אמו ולחיק אביו שבשמים.

כעת לא נותר לנו אלא לברר כיצד ניתן למנוע את התפתחות התופעה מעיקרא.

אם בשאלה הראשונה היה לי עוד צד כל שהוא להביע דעה מנקודת ראייתו של ילד, הרי שכאן זו תהיה ממש יומרנות לנסות ולתת עצות להורים כיצד לחנך את ילדיהם, ועל אחת כמה וכמה לתת רעיונות כיצד למנוע הידרדרות או ריחוק מעולמה של תורה ומדרך החינוך הכשר. אך אם נתעקש עדיין ניתן ללמוד משהו קטן מנקודת הראות של ילד, והיא שאם ההורים יחדירו בילד מקטנותו שהם אוהבים אותו כמו שהוא, וימלאו אותו בשבחים ובחיבה, בתמיכה וסיוע כשצריך, לא תהיה סיבה מספקת לילד לעזוב את הקן ממנו הוא שואב את כל חיותו.

אך באמת, אולי השאלה הרבה יותר גדולה מהתשובה, וטוב שכך, כי היסוד העיקרי שצריך לצאת מכאן הוא שזו לא בושה ללמוד, וצריך לזכור

שחייבים ללמוד כיצד לחנך ילדים כבר מתחילת הדרך כדי שלא נגיע לשאלה הראשונה לעיל - איך להתמודד עם הנער המתבגר שבעיותיו לא מסתכמות בפצעי הבגרות שלו. אז "אין הביישן למד", וחובה על כל אחד מאתנו - כהורים לעתיד - להפנים את החשיבות של לימוד פרקי חינוך אלו, ולחפש כל דרך להעשיר את ידיעותינו בתחום זה.

ועוד דבר לסיום, כהורים לעתיד כדאי לנו לא לשכוח את ילדותנו ונערותנו. נזכור את הדברים כדי שכאשר נהיה הורים בעזרת ה' נוכל להבין יותר ללבו של הילד או הנער, ודרך כך לנסות למצוא מסילות אל ליבותיהם ביתר קלות. כך יגדל האמון בינינו, ודרך החינוך תהיה הרבה יותר נוחה ובטוחה.

יהי רצון שנצליח לחנך את עצמנו ושהקב"ה יסייענו גם להצליח בחינוך ילדינו.

ארבעת הבנים

אבי הורביץ

ארבעת הבנים המופיעים בהגדה הם כנגד ארבע פעמים בהן התורה כותבת על בנים בהקשר ליציאת מצרים. הפסוקים הם: "כי ישאלך בנך", "והגדת לבנך", "כי יאמרו אליכם בניכם", "כי ישאלך בנך". התורה מכוונת לארבעה סוגי בנים, על מנת שנדע מה להשיב להם. בעל ההגדה מרחיב ומסביר בדיוק מה כוונת התורה, ומי הם הבנים.

הרשע

הבן הרשע מדבר בגאווה וכוונתו לזלזל במצוות ה'. כך הוא אומר: "מה העבודה הזאת לכם?" כוונתו להראות שהוא יותר טוב, כביכול, יש לו דרך חדשה, שאינה ידועה לשאר הציבור. באומרו "לכם ולא לו" - הוציא את עצמו מן הכלל.

בתורה אומר הבן הרשע את המילים הבאות "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם". מצורת הדיבור הזו, אנו למדים שמטרת השאלה של הבן הרשע הינה לזלזל בלבד ולא לימוד דיני פסח, משום שאם היה רוצה ללמוד את דיני המצווה, היה הכתוב אומר "והיה כי ישאלו מכם בניכם". במקום ללמוד את דיני הפסח הוא מתלונן על העבודה ושאר המצוות של הפסח. הרשע מבייש את אביו וקרוביו וטוען כי קרבן פסח אינו חלק מהמצווה, אלא הנאה בלבד, זאת הסיבה שאנו מקריבים טלה בן שנה שטעמו רך ומעודן.

התשובה שמציעה ההגדה להתנהגות זו: הקהה את שיניו, כלומר אל תיתן לו לטעום מהקורבן, ע"י כך הוא יצטער על דבריו, שהרי הוא רואה כיצד האחרים אוכלים ולא נותנים לו, ובפרט מאכל כה משובח.

התשובה שהתורה אומרת להשיב לו: בזכות קרבן זה עשה לי ה' ניסים בצאתי ממצרים, בזכות המצוות האלו נגאלנו. הניסים הללו נעשו רק למאמינים ולא לך, ואם היית במצרים לא היית נגאל. היית מת בימי האפילה במצרים, כמו שמתו הרבה רשעים כמוך. הרי לאדם רע כמוך הקב"ה לא עושה ניסים.

אין מטרה לדחות את הבן הרשע ולהוציאו מכלל ישראל לנצח. דוקא תגובה חריפה זו אמורה לעורר אצלו את הדחף הטבעי של ה"דווקא", והדבר יזעזע את הרשע בצורה בריאה עד שיבוא לחקור ולנסות לשנות את דרכו. בעל ההגה הכיר בטבעו של הרשע, שאם יתרפסו אליו וינסו לרצות אותו הוא יתרחק ולא יחפש לצאת מתפיסתו המוטעית.

החכם:

בניגוד לרשע, החכם רוצה דווקא ללמוד את דיני המצווה.

החכם שואל: "מה העדות, החוקים והמשפטים", והרשע שואל: "מה העבודה הזאת?" ויש להבין במה שונה שאלת החכם משאלת התם והרשע?

ננסה ליישב את הדבר ע"י משל. המגיד מלובלין זצ"ל ענה לשאלה זו במשל: אדם קנה דירה עם ארונות מלאים בבגדים. הדרך בה ינהג האיש תלמד אותנו על יחסו לבגדים. כלומר, אם הוא ממיין אותם ותולה אותם בארון, משמע, שהוא מעריך את הבגדים וחושב להשתמש בהם בעתיד.

אולם אם הוא עורס את הבגדים בערימה אחת, משמע שהוא מתייחס אליהם בזלזול.

זהו בדיוק ההבדל בין שאלת החכם לשאלת הרשע, החכם מבחין ומבדיל בין עדות, חוקים ומשפטים ומעריך ומכיר אותם, לעומתו הרשע כולל יחדיו ושואל "מה העבודה הזאת לכם?", בכך הוא מסגיר את התייחסותו המזלזלת לקיום המצוות.

התם:

התם שואל שאלה פשוטה: "מה זאת?"

לכאורה זה פחות או יותר כמו החכם!

כדי להבין את ההבדל בין שאלת החכם לשאלת התם נציג משל: פעם גזר מלך עונש מאסר על שלושה אנשים והושיבם בבור חשוך, שניים מהם היו חכמים והשלישי שוטה. כל יום היו נותנים להם את מזונם, השוטה, מחמת החשכה, לא הצליח לזהות איזה כלים הביאו לו, והייה מנסה לאכול מרק עם מזלג. ריחם עליו אחד החכמים ולימד אותו כיצד לאכול את המרק בכף, והיה חוזר איתו עד שהבין איך לאכול. אולם, למחרת קיבלו כלים שונים, ושוב השוטה לא ידע כיצד לאכול, והיה צורך להתחיל ללמד אותו מחדש. שאל החכם השני את חברו המלמד, מדוע אתה לא עוזר לי במשימתי אלא מתעסק בעמל שאין לו סוף, באותו הזמן שאתה מתעסק ללמדו איך להשתמש בכלים, אני עושה פרצה בכותל על מנת שיהיה אור, ואז הכסיל יראה ויבין מאליו. בנמשל, התם הוא הכסיל שנתקל בכל דבר ושואל "מה זה?". אם תסביר לו טעמה של מצווה אחת, הוא לא יקיש ולא

יבין את טעמה של מצווה אחרת. החכם, אמנם שואל על מצוות חוקים ומשפטים, אך הוא מצליח להבין דבר מתוך דבר.

שאינו יודע לשאול:

הבן שאינו יודע לשאול, גרוע יותר מהבן הרשע. הרשע מכיר את המצוות ובא לזלזל בהם בדברי רשע. לזה שאינו יודע לשאול אין שום קשר עם עושי המצוות, ולכן אפילו לזלזל אינו יכול.

ההגדה מחייבת אותנו לא להתיימש גם מאדם שכזה, אם הוא בא אליך - "את פתח לו", כלומר, אל תדחה אותו באמירה שאין לו קשר אלינו, אלא תבוא לקראתו ולמד אותו את הדינים והמצוות.

במקרא מופיעה הפניה אל שלושת הבנים: חכם, רשע ותם בלשון "ואמרת" שזו לשון רכה, אבל לגבי זה שאינו יודע לשאול משתמשים בלשון הגדה "והגדת לבנך". הסיבה לכך היא מכיוון שבן זה גרוע אף יותר מן הרשע, והכוונה במילה "והגדת" - הגדה לשון המשכה - ללמדנו שלמרות שרחוק הוא ממך - משכהו אליך.

יהי רצון שנצליח לכוון ולתת לכל אחד מעם ישראל את התשובה הטובה ביותר שתתאים לו באופן מדויק.

כנגד ארבעה בנים

מאיר לוי

החינוך והאהבה הינם הערובה להמשך המסורת

כל דבר שקורה ביהדות אינו שווה, אם לא נדאג שאותו התהליך יושרש בחינוך שניתן לילדינו, שהם דור ההמשך. אם הם לא ידעו את הסיבה מדוע הם מקיימים את המצוות - מהר מאד הם ינטשו את דרך התורה, וח"ו היהדות תיגדע מהעולם. לכן, מדגישה התורה את חשיבות חינוך הבנים, כגון במצוות קריאת שמע בה כתוב "ושננתם לבניך", וכן בהגדה של פסח שכל עניינה הוא "והגדת לבניך".

ישנה מטרה חשובה נוספת להגדה של פסח, מעבר לשימור המסורת, והיא השמירה על האהבה ואחדות בתוך המשפחות של עם ישראל.

כיצד נשמרת אחדות המשפחה על ידי קריאת ההגדה?

התשובה נעוצה בשאלות ששואלים ארבעת הבנים שיכולים להיות בכל משפחה. כמובן, לא מחייב שבכל משפחה יימצאו כל הסוגים!

בליל הסדר ההורים מחויבים לפנות זמן לכל ילדיהם, בלא יוצא מן הכלל. אפילו ילדים שאינם הולכים בדרך התורה זוכים ליחס. המטרה הינה לעורר את הבנים לשאול את השאלות המפריעות להם, שגרמו להם להתרחק מן הדרך. וכך, אולי על ידי התשובות שההורים יתנו, הבנים יקבלו את החסר להם, ויחזרו בתשובה, וכך תתאחד המשפחה מחדש.

התשובה המדויקת לכל בן

החכם שואל "מה העדות... אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם". החכם צמא למידע, הוא רוצה לדעת את כל מה שהוריו יודעים, מיד ועכשיו. לכן עונים לו תשובה שנשמעת כאילו חסרת קשר, והיא "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". במבט מהצד, אפשר לחשוב שהאב שענה, לא שמע כלל את שאלת בנו. אבל לא, התשובה קשורה מאד, היא באה ללמד את הילד, אי אפשר ללמוד את כל התורה על רגל אחת כאן ועכשיו. את התורה צריך ללמוד לעומק וביסודיות, אי אפשר לתמצת אותה בתשובה אחת. לכן, אומרים לו חכה עד סוף ההגדה ותשמע את כל התהליך, כשנגיע לסוף ההגדה, לאפיקומן, אתה כבר תדע את הכל.

הרשע שואל "מה העבודה הזאת לכם". בשאלתו, מוציא הבן הרשע את עצמו מהכלל.

במאמר מוסגר, נענה בקצרה לשאלה מה ההבדל בין ניסוח השאלה של הרשע לשאלתו של החכם, שהרי גם החכם אומר "אתכם" ולכאורה גם הוא מוציא את עצמו מהכלל?! ואפשר לענות, מכיוון שהחכם מקדים ואומר "ה' אלוקינו" ניתן לראות בבירור שהוא אינו מוציא את עצמו מהכלל. הביטוי "אתכם" בו הוא משתמש נאמר רק מכיוון שהוא עצמו, לא היה שם, אך הוא רוצה לדעת מה קרה, בכדי להצטרף לכלל.

לומדים מכאן שיהודי יכול לעשות את כל העבירות שבתורה ולא להיקרא רשע, אבל ברגע שהוא מוציא את עצמו מהכלל, הוא נקרא רשע. כיוון שהוציא עצמו מן הכלל, עונים לו תשובה בהתאם "בעבור זה עשה ה' לִי" - לי ולא לרשע.

שאלת **התם** קצרה במיוחד. הוא שואל רק "מה זאת?". הבן התם מסמל את היהודי הפשוט שלא מחפש תשובות לכל השאלות, כי בזכות האמונה התמימה שלו הוא יודע בוודאות שזו הדרך הנכונה, ומספיק לו רק שאלות כלליות כדי להשקיט את החשש הקטן שלו. התשובה שלו גם היא פשוטה: "בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים".

הבן האחרון, זה **שאינו יודע לשאול**, שקוע בעצמו, ולכן הוא לא יודע מה לשאול. אבל כל העניין מפריע לו, הוא מאד היה רוצה, שישתפו אותו במהלך העניינים. לכן כתוב "את פתח לו", זאת אומרת, אתה תבוא לקראתו, תדריך אותו. בכך תיתן לו את הכלים ותלמד אותו איך לשאול. עם הזמן הוא ילמד לעשות את זה לבד, תאמר לו "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים".

ארבעת הבנים כנגד יוצאי מצרים

ארבעת הבנים המוזכרים בהגדה, הם כנגד ארבעה סוגי האנשים שהיו בעם ישראל בשעה שהם יצאו ממצרים, בזמן הגאולה. כנגד ארבעה סוגי האנשים הללו, קיימים ארבע זכויות, בזכותן היו ראויים להיגאל, כל אחד לפי מעשיו!

ארבעת הזכויות הם :

- א. **זכות אבות** - בזכותם של האבות הקדושים.
- ב. **ברית אבות** - ההסכם שאלוקים עשה עם האבות, שגם בשעה שאין בעם ישראל זכויות, עדיין הקב"ה נשאר איתם.
- ג. **זכות קבלת תורה** - נגאלו בזכות התורה שהם היו עתידים לקבל על עצמם.
- ד. **זכות מצוות פסח ומילה שקיימו ישראל** - זכות קיום המצוות.

וכך זה מתחלק: החכם שהוא מקיים מצוות נגאל בזכות המצוות. התמים, שמקיים את התורה אולי בלי כל הדקדוקים אבל בפשטות ובאמונה שלמה, נגאל בזכות התורה שהוא קיבל עליו. זה שאינו יודע לשאול, שאינו מקיים שום חלק בתורה, כמובן, לא מרשעות אלא בגלל שהוא לא יודע, נגאל בזכות אבותיו. והרשע, שזכות אבות אין לו, כיוון שהוא הלך ופעל נגד מעשי האבות ודבק בגויים ובכך הוא קרע את עצמו מהעם, ומהייחוס לאבות, שנאמר "עושה כמעשיהם ובוחר בדרכיהם" - רשע זה ראוי להיגאל רק בזכות ברית האבות.

חג כשר ושמח

עניין ארבעת הכוסות

אבישי גזי

תקנת חכמים לשתות בליל הסדר ארבע כוסות. בדברים הבאים ננסה לתת כמה רעיונות המסבירים מצווה חביבה זו.

כידוע, ארבעת הכוסות נתקנו כנגד ארבע לשונות של גאולה: "ר' הונא בשם ר' בנאה כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמרו במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי" [ילק"ש תורה רמז קמז].

ארבע לשונות של גאולה

הקב"ה גזר על אברהם אבינו שלוש גזירות: גירות - "כי גר יהיה זרעך", עבודה - "ועבדום" ועינוי - "ועינו אותם".

גירות - "כי גר יהי זרעך": עם נמצא בארץ זרה, אין בו כוח, כיוון שיד אחרים חזקה עליהם.

שיעבוד - "ועבדום": לאחר שהם בארץ זרה השלב הבא הוא העבדות. הם הופכים להיות רכוש של אדם. דבר זה לא יוצא ממנהגו של עולם, זה דבר רגיל. הקושי הגדול במצב זה, שהעבד לא יכול להחליט על חייו הוא עבד לאדונו.

עינוי - "ויענו אותם": יש שינוי גדול מאוד בין שיעבוד לעינוי. עבד, האדון שלו צריך אותו ולכן הוא לא יפגע בו. אולם ברגע שאתה גם עבד וגם מעניס אותו, מצבך קשה מאד.

כאשר הקב"ה גאל את עם ישראל, הוא התחיל בדבר הקשה ביותר - העינוי, כי המצרים עינו את בני ישראל יותר ממה שהקב"ה גזר עליהם. לאחר מכן נאמר "והצלתי אתכם מעבודתם" - זו ההוצאה של עם ישראל מהעבדות. אחר שהצילם גאלם הקב"ה מהארץ הזרה.

עדיין התמונה אינה שלמה, גם כשיצאת ממצרים אינך שייך לאף אחד. לכן, אחר שגאל הקב"ה את עם ישראל ממצרים, הוסיף הקב"ה את הקשר בינו ובין עם ישראל, וכך נאמר " **ולקחתי אתכם לי לעם**".

הביטוי המרכזי של גאולת עם ישראל בליל הסדר מופיע במילים "**פסח**", **מצה ומרור**". על כך הוסיפו את ארבעת הכוסות. שזוהי מדרגה עליונה יותר. ההבדל בין אכילה ושתייה הוא גדול, אכילה הינה דבר גשמי ושתייה רוחנית יותר. משום שהמשקה דק יותר (=פחות סמיך) וככל שהדבר דק יותר כך הוא רחוק יותר מהגשמיות. מעבר לכך, היין הוא משקה נסתר, הוא מגיע מתוך הענב, וכך הוא יוצא מההסתר. הגימטריה של יין שווה לגימטריה של סוד (שניהם 70), לכן "נכנס יין יצא סוד", כי הוא בא עד הצד הנסתר שבאדם ומוציאו החוצה לפי מדרגתו.

פסח מצה ומרור כנגד האבות

פסח - כנגד יעקב: יעקב הוא בחיר האבות, ולפיכך נחשב כקרוב פסח. כתוב במדרש רבה [פרשת ויחי], שלפני פטירת יעקב, ביקש מבניו שלא יקברו אותו במצרים. כיוון שיעקב נימשל לשה שנאמר "שה פזורה ישראל", והמצרים נמשלו לחמור שנאמר "בשר חמורים בשרם". הרי ידועה המצווה של פדיון פטר חמור עליה נאמר "וכל פטר חמור תפדה בשה". לכן, לא רצה יעקב אבינו שיקברו אותו במצרים, כדי שהמצרים לא ייפדו בזכותו.

מצה - כנגד אברהם: כשם שהמצה נבדלת משאר שאור, כך אברהם היה ניבדל משאר האומות, ולכן נקרא "אברהם העברי", שכל העולם כולו מעבר אחד והוא מהעבר השני.

מרור - כנגד יצחק: שהיה במרירות כשכהו עניו מראות. כתוב במדרש רבה [פרשת ויחי]: "יצחק חדש ייסורין". יצחק אבינו עמד לפני רבש"ע ואמר, אדם שנפטר מן העולם בלא ייסורין מידת הדין מתוחה עליו, אבל אדם שנפטר מתוך ייסורין אין מידת הדין מתוחה עליו, שהייסורין מכפרים עוונותיו של אדם.

יהי רצון שנזכה השנה לגאולה אמיתית בזכות האבות הקדושים, עליהם אנו נשענים.

פסח - אמונה או ידיעה?

אהרן מיכאלוב

בהגדה מופיע המשפט או בעצם הלכה הקובעים "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח".

המשפט הזה מסתמך על שני יסודות בנפש האדם, האחד הוא הידיעה והשני הוא ההשרשה. לכולם מובן וידוע ששנים ועוד שנים הם ארבע, לאחר ספירה זה יהיה מוכח אף יותר. כמובן, לא צריך לחזור ולבדוק את התרגיל כדי לדעת את זה עוד פעם ועוד פעם. זה אולי יעזור לזיכרון אבל לא לידיעה, זה מובן כבר.

אולם, מהלך שכזה אינו עובד בעניין המידות... לפני מספר שנים התפרסמה ידיעה אודות ועידה רפואית בינלאומית, שהתקיימה באוסטרליה, בנושא נזקי העישון. בין ההרצאות ניתנו הפסקות עישון... קרוב למחצית מהרופאים עישנו שם. מסיפור זה רואים שהרצון אינו מושפע, בהכרח, מהידיעה.

בכדי שהידיעה תשפיע על הרצון יש לשנן שוב ושוב כדי להשריש את הידיעה הרצויה.

הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, מנהיג שיטת מוסר, הורה שיש לשנן ולהרחיב בגנות המידות הרעות, וזאת בכדי לגבור עליהן על ידי השרשה של הנושא בראשנו והחדרתו אל לבנו.

הגאון בעל ה"האור שמח" זצ"ל, מצא מקור מעניין לדבר זה בדברי הגמרא [פסחים קיב ע"א] האומרת, שישנם לחשים שבאמצעותם ניתן להשתלט על

בעלי חיים ולהרגיע אותם. המעניין הוא, שכל הלחשים מורכבים מהברות חוזרות ונשנות. כך גם באדם, קיים חלק "שכלי" וקיים חלק "בהמי", בו קיימות המידות הבהמיות והחייתיות, אם רצוננו ש'האדם' שבנו ישלוט בחלק ה"בהמי" שבנו, עלינו להשתמש בדיבורים חוזרים ונשנים עד שהדברים ישתרשו בנו.

אולם חשוב לברר האם האמונה בה' היא מידה או ידיעה?

הבה נעיין יחדיו בדבריו החשובים של הרמב"ם על האמונה, וזו לשונו [רמב"ם יסודי התורה א, א-ו]: "סוד היסודות **ועמוד החכמות** לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו... **וידיעת דבר זה** מצות עשה, שנאמר אנכי ה' אלקיך". מדבריו משמע בבירור, כי האמונה היא ידיעה. אולם ישנו פסוק אחר האומר "**וידיעת היום והשבות אל לבבך** כי ה' הוא האלוקים". מכאן, שידיעה בלבד אינה מספקת, אלא לאחר הידיעה באה האמונה, שהיא בעצם מידה, שצריך לחיות על פיה. לפיכך, האמונה חייבת השרשה והשבה אל הלב.

כשמשה רבנו מגיע לזקני ישראל ומביא להם את בשורת הגאולה נאמר "ויאמן העם", אך כשהזמינם לבוא איתו אל פרעה נשמטו אחד אחד. אם הקב"ה, היודע הכל, מעיד שהאמינו, אז למה השתמטו? אין זאת אלא משום שאמונתם לא הייתה מספיק מושרשת. אולם, לאחר שנה שלמה של ראייה ולימוד ניסי מצרים וניסי הים בצורה הכי חווייתית שיכולה להיות, נאמר עליהם "**ויאמינו** ב-ה' ובמשה עבדו". והרי האמינו כבר בתחילת התהליך? אלא, מכאן שהאמונה היא מידה, וכמו כל מידה יש בה דרגות גבוהות ונמוכות. אותם הזקנים, במפגש הראשון שלהם עם משה, היו בדרגה נמוכה מבחינת האמונה (כי לא הספיקו עדיין לשכלל את

מידותיהם), ולאחר מכן בקריעת הים האמונה הייתה ברמה גבוהה הרבה יותר.

כפי שראינו, בכדי להשריש אמונה יש להרבות בדיבורי אמונה חוזרים ונשנים, זה גם העניין של קריאת שמע בכל יום, חוזר ונשנה ערב ובוקר ערב ובוקר.

כך גם בניסי מצרים, המטרה הייתה להשריש את האמונה "למען תדע כי אין כ-ה' אלוקינו", "למען תדע כי לה' הארץ", "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ", "כי אין כמוני בכל הארץ", "בעבור הראותך את כוחי ולמען ספר שמי בכל הארץ".

המסקנה המעשית מהדברים היא שצריך ללמוד, שעקרון ההשרשה, לא צריך להיות תקף רק בפסח, אלא בכל ימות השנה. אדם צריך להתעסק בהשרשת האמונה בדיבורו. כמו שהצדיק מרדכי מלכוביץ' זצ"ל פירש את הפסוק "**האמנתי כי אדבר**". המילה "כי" פירושה "כאשר", ומשמעות הדבר שהאמונה תחדור לקרבנו אם נדבר עליה. דבר שמדברים עליו חודר פנימה, וזו עובדה!. וכן ירמיהו הנביא קונן: "אבדה **האמונה**, ונכרתה **מפיהם**" זאת אומרת כל עוד לא נכרתה מפיהם הייתה תקווה שהדיבורים ישרישו בלבבות.

יהי רצון שנרבה בדיבור האמונה שישתרש בנו ויחזק אותנו.

חג כשר ושמח!!!

עיקרון הזיכרון

אור נחום

"למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיידך".

מפסוק זה משמע, שמצוות זכירת יציאת מצרים היא מצווה מדאורייתא, ונשאלת השאלה מה הכוונה בביטוי "כל ימי חיידך"?

דרשו חז"ל "ימי חיידך" - הכוונה היא לימים, "כל ימי חיידך" - לרבות את הלילות. מכאן שמזכירים את יציאת מצרים גם בימים וגם בלילות. רוב מצוות התורה מתקיימות בעיקר ביום ולא בלילה, ולכן באה ההדגשה להראות לנו את גודל חשיבות זיכרון יציאת מצרים, עד כי חייבים להזכיר את העניין בכל יום פעמיים באהבה.

אולם עדיין צריך לברר, מה ראה הקב"ה להחשיב כל כך מצווה זו? לכאורה מדובר על נס גדול שקרה לפני כמה אלפי שנים, שאינו נוגע באופן ישיר לחיינו כיום?

ונבאר את העניין: ידוע שתורתנו תורת חיים היא, המלמדת אותנו אורחות חיים ומדריכה אותנו בכל הפעולות שלנו ביום יום. כגון, מצוות שבין אדם לחברו, בהן התורה מדריכה אותנו כיצד להתנהג עם האנשים שסביבנו, מצוות כיבוד אב ואם, חינוך ילדים וכו'. זה פשוט לא שייך שהתורה תצווה אותנו לזכור נס שאין לו שום השפעה ותועלת בחיינו בכל יום ויום. אלא, כנראה שיש במצוות הזכירה עניין גדול יותר, עליו צריכים אנו לעמוד.

בזכירת יציאת מצרים ישנה הוראת דרך חיים עבור כל יהודי באשר הוא. משום שיהודי החי בדור שלנו, בעולם שכולו חומר - ובמילים אחרות

"בטומאת מצרים" - תפקידו, גם הוא, לצאת ממצרים בכל יום ויום. זו הכוונה של "למען תזכור... כל ימי חיידך", הכוונה שצריך לזכור תמיד, ולדעת איך לצאת מתאוות מצרים.

"ימי חיידך" - הימים, גם בזמנים הטובים, כאשר יש ריבוי של אור, כשאדם רואה שיש לו הצלחה בכל מעשה ידיו, אם בפרנסה, אם בשלום בית, גם אז צריך לזכור שהשליחות עברה ירד לעולם היא כדי שגם הוא יצא ממצרים, שידע שלא ההנאות הגשמיות הן העיקר, לא השלווה החומרית ולא הבטחון הכלכלי הם העיקר, אלא עבודת ה' בכל מקום ובכל מצב. הדבר יבוא לידי ביטוי בהתייחסות שלו לממון שלו, במספר השעות שיקדיש לממונו מול השעות שיקדיש ללימודי התורה שלו, וכן באופן פתיחת ידו לעניים.

"כל ימי חיידך" - לרבות הלילות, זאת אומרת, גם בזמנים שהאדם נמצא בחושך גדול, בהסתר, כשהוא מרגיש ריחוק מהקב"ה, שזה בבחינת "לילות", אסור לו לשכוח כי זה תפקידו של יהודי - לעבוד את ה' גם במצב כזה. זו אמנם חכמה לעבוד את ה' כשהוא מאיר פנים, אך החכמה הגדולה יותר היא לעבוד אותו למרות שנראה לנו כי יש הסתר פנים, שכמובן צריך לזכור הוא הסתר פנים רק מצד הבחינה שלנו, שהרי הקב"ה מצד עצמו לא עוזב אותנו לרגע, כי אם היה עוזב אותנו לרגע אחד - הינו בטלים ממציאאות מיד.

ה"בעל שם טוב" מחזק בקרבנו ידיעות אלו, ורומז אותן בפסוק "**כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב, עם רב ממך, לא תירא מהם כי ה' אלוקיך עמך המעלך מארץ מצרים**".

כאשר "**תצא למלחמה על אויבך**" הכוונה היא למלחמת היצר.

"וראית עם רב ממך" - כאשר נראה שזה למעלה מכוחותיך לנצח במלחמה זו, "לא תירא מהם כי ד' אלוקיך עמך המעלך מארץ מצרים" - כמו שבשעה שעמד הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים הם היו משוקעים במ"ט שערי טומאה ובאמת לא הייתה אפשרות להוציא אותם, אלא שהקב"ה חתר מחתרת מתחת כסא כבודו בשביל לגאול אותם. כך ינהג עמך ה' בקשר לגאולה הפרטית שלך מהשעבוד ליצר ולתאוותיו. עניין זה ראוי לחזק כל יהודי ויהודי, גם אם נראה לו שהוא שקוע בחטאים ובתאוות שלו, עדי כדי כך שבטוח הוא, שאין לו שום סיכוי שיגאל אותו הקב"ה במצבו, ומגיע לכדי יאוש. ברגעים קשים אלו יזכור ויזכיר לעצמו, כי גם ביציאת מצרים פתח הקב"ה פתח לגאולה, לא רק לכל עם ישראל, אלא גם לכל יהודי ויהודי הנמצא במיצרים שלו עצמו.

ומוסיף הסבא הקדוש מסלוניס, יום שיהודי אינו משבר את יצרו, אפילו בניסיון הקטן ביותר, אינו נחשב ליום בחייו. זאת אומרת, בכל יום ויום הקב"ה מעניק ליהודי כוח של יציאת מצרים, ועליו לקחת חלק ביציאת מצרים הפרטית שלו. אמרו חז"ל כאשר אמר משה לישראל אתם נגאלים, אמרו לא איך נגאל והרי כל ארץ מצרים מלאה בעבודה זרה שלנו? אמר להם משה: משום שרוצה הקב"ה לגאול אתכם אינו מביט בעבודה זרה שלכם. זה העניין האמיתי של יציאת מצריים, שנתן הקב"ה יכולת לישראל כעם, ולכל יהודי ויהודי כפרט, את הכוחות להגאל ממצרים גם במצב הגרוע ביותר.

יהי רצון שיזכה אותנו הבורא לצאת ממיצרי עצמנו בכל יום ויום, ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן!

אמור מעט ועשה הרבה

משה הלל שבח

היכן בהגדה ניתן ללמוד, שאדם צריך לומר מעט ולעשות הרבה ולהימנע מדיבורים רבים וחוסר עשייה ובמיוחד כשמדובר ביהודי?

נתחיל במעשה שארע לי: יום אחד עבדתי אצל יהודי יקר בעבודה מסוימת, הוא היה ממש נחמד וסגרנו מראש על תשלום שכר מינימום שיינתן לי בסיום העבודה. בסופו של דבר הוא שילם לי 35 לשעה, הרבה יותר ממה שסוכם. לשאלתי הוא ענה שכך צריך לנהוג יהודי ביהודי - בן האבות הקדושים!

בבואי לתור אחר מאמר, צדה עיני פירוש אשר הזכיר לי את המעשה הנ"ל.

ואפרש דברי ע"פ קטע מן ההגדה:

"הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח..." , ובפירוש חופשי: זה לחם העוני אשר אכלו אבותינו בארץ מצרים, כל מי שרוצה מוזמן להצטרף...

ויש לשאול, מה הקשר בין תחילת המשפט לסופו? תכריז: אחים, אנו עושים חאפלה בואו כולם! למה מזכירים את לחם העוני? אתה מזמין אנשים לסעודת עוני? האם עם ישראל הוא עם קמצן?!

הגמרא [בבא מציעא פג.] מספרת לנו מעשה: "מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו: צא ושכור לנו פועלים, הלך ופסק להם מזונות (=סיכס שייתן להם לאכול במהלך העבודה). כשבא אצל אביו, אמר לו: בני, אפילו אם

אתה עושה סעודה כסעודת שלמה בשעת מלכותו (=אפילו אם תיתן להם סעודת מלכים ענקית) לא יצאת ידי חובתך עמהם, שהם בני אברהם יצחק ויעקב, אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם: "על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנין בלבד"! (=חובתך לסגור איתם בדיוק מה תיתן להם לאכול, כי אחרת שום סעודה לא תחשב מספקת עבור בני מלכים אלו).

רבי יוחנן מראה כאן עד כמה צריך להזהר בהתחייבויות שלנו, כשמזמנים או מעסיקים יהודי.

גם כשאנו מזמינים את העני לאכול אצלנו בליל הסדר, איננו מבטיחים לו "הרים וגבעות", אלא אומרים לו מראש "אם אתה, העני, מעוניין לבוא, תגיע על דעת שאוכלים פה לחם עוני". כך כל מה שתקבל יהיה הרבה מעבר להבטחות, שוב, "אמור מעט ועשה הרבה".

עוד נקודה בענין השאלה לעיל, על מהות הקשר ביו ההתחלה של המשפט "הא לחמא עניא" לסופו "כל דכפין ייתי ויכול".

על השאלה הזו הביאו משל מפי הגאון רבי אברהם זצ"ל: מעשה באב עשיר שהביא לשני בניו דמי כיס. אחד הודה לאביו ושמח בחלקו, והשני הזעף פנים וביקש עוד.

בין כה וכה, הגיע עני אחד ודפק על הדלת בבקשו נדבה. האב אמר לשני בניו "תנו לו צדקה". הראשון מיהר והביא לעני צדקה בפנים מאירות, לעומת זאת השני הביא לעני צדקה בפנים זועפות.

עמד שם אחד החברים של האב, התבונן במה שקורה. ואמר, אני לא מכיר את הילדים שלך, אבל ממה שאני רואה אחד תמיד שמח ואחד תמיד עצוב. גם כשקיבלו ממך את הכסף וגם כשנתנו לעני.

אמר לו האב "הפעם טעית". אם תראה את הבן השני (העצוב) מיסב בבית היין תראה שאין שמח כמותו! ההבדל בניהם הוא אחר, הראשון חכם ויודע שנתתי לו מתנת חיים. בגלל זה הוא שמח בחלקו, ולא מבקש יותר. בגלל זה גם כיבד את הבקשה שלי ונתן לעני בשמחה. לעומתו השני טיפש, הוא חושב שהכסף שנתתי לו מגיע לו מן הדין, ושאיני חייב למלא את כל מחסורו. בגלל זה כשקיבל ממני לא הודה לי, ואפילו ביקש ממני עוד, ולכן גם נתן לעני בפנים זועפות, שחושב שמשלו הוא נותן ומממונו הוא מחסר...

בגלל זה אנו אומרים "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים". פירושו, שלא היה לנו כלום משלנו, הכל של אבינו שבשמים. נתחלק בו בכיף עם עניים ורעבים, והוא ימלא את מחסורינו: "כל דכפין ייתי ויכול!", ואולי יש כאן רמז נסתר שכל מי שרעב מוזמן לבוא, ואפילו אנו שנחשבים לבעלי הבית אין אנו אלא מוזמנים כאורחים לשולחן הסדר בלילה זה. הכרה זו מועילה לענווה שלנו ומסייעת לעניים להרגיש בנוח.

לסיכום, למדנו שני יסודות עצומים וחשובים:

א. למדנו כמה שיהודי צריך להזהר בדיבורו כשמזמין או כשמעסיק יהודי אחר. שצריך להתחייב מינימום, כי אם לא מתחייבים במעט, חייב אוטומטית המון, כי כל בני ישראל - בני מלכים הם. לומדים את זה גם מאברהם אבינו שאמר מעט למלאכים, כשאירח אותם בביתו, ולבסוף, שחט לכל אחד מהם פר בן בקר שלם כדי שלא יקנאו אחד בשני, ושכל אחד מהם יקבל אותו דבר. וכל היחס החם הזה היה כשהם באו בלבוש

של עובדי אלילים ולא ידע מי הם, אז קל וחומר כשמדובר בין יהודים.
אנחנו לומדים מכאן מהי המעלה של כל יהודי.

ב. מהסיפור השני אנו למדים שכל מה שיש לנו הוא של ריבונו של עולם.
וכל מה שיש לנו, קיבלנו בחסד ממנו, וכמאמר דוד המלך עליו השלום
[דברי הימים א' כט, יד] "כִּי מִמֶּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לָךְ". כשאנו מזמינים
עני לבוא לאכול איתנו, לא משלנו הוא אוכל, אלא משל ריבונו של עולם.

יהי רצון שנזכה בעזרת השם להפנים את שתי הלימודים הללו ולקיים
אותם. ומתוך כך, נגיע לגאולה פנימית אמיתית.

פסח כשר ושמח!

"חד גדיא"

מאור עטייה

כל קהילות ישראל נהגו לומר בסוף ליל הסדר את הפיוט "חד גדיא" שלא ידוע מי חיברו.

אני מעולם לא הבנתי על מה מדבר הפיוט, מה הקשר בין פסח לבין גדי שנשך ע"י חתול?! ועוד נופלים עלינו עם זה באחד בלילה כשכולם כבר עייפים...

אי לכך בחרתי ללמוד את הנושא בתקווה שיועיל לי ולאחרים שכמותי להתחבר יותר לפיוט זה. ננסה בעזרת ה' לעמוד על מהותו ומשמעותו של פיוט זה ועל הקשרו לחג הפסח.

בפיוט זה מסופר על אדם שרכש גדי בשני זוזים ובא חתול ואכל את הגדי ואז הגיע הכלב ונשך את החתול וכך הלאה. לכאורה זהו פיוט נחמד ומשעשע, אך מקובלים אנו שחכמינו ז"ל לא יספרו לנו סתם מעשיות (סיפורי עלי בבא), ולא יכתבו סתם פיוטים בשביל להעביר לנו את הזמן, אלא בכל דבר שהם אמרו הם התכוונו לרמוז לנו על הדברים הנשגבים ביותר!!

המחבר פשוט עשה איתנו חסד וכתב את זה בצורה יפה שמשברת את האוזן! ועוד, בכך שהמחבר כתב פיוט זה בצורה כזאת של משל הוא איפשר לנו להבין ולהסיק ממנו כמה וכמה פירושים נפלאים, וננסה להסביר ולפרט חלק מהם.

הגאון מוילנא אמר על פיוט זה כמה פירושים, אביא בקצרה אחד מהם:

"חד גדיא חד גדיא דזבין אבא בתרי זוזי" - אלו הם שני גדיי עיזים שהביא יעקב אבינו ליצחק בליל פסח, ושהם נעשו אח"כ מצווה לדורות, אחד לקרבן פסח ואחד לחגיגה, ועל ידם זכה יעקב אבינו לברכות של יצחק ולבכורה של אחיו עשו הרשע. לאחר מכן יעקב מסר הברכות והבכורה ליוסף (וכך רואים שיעקב כאילו "העביר" את "הגדי" ליוסף - כעת יוסף הוא הגדי).

"ואתא שונרא" - בא החתול ואכל את הגדי - החתול הוא סמל הקנאה!!! זוהי קנאת אחי יוסף, שמכרוהו למצרים לבטל ממנו הברכות והבכורה.

"ואתא כלבא" - ובא הכלב ונשך את החתול - דבר זה מרמז על פרעה מלך מצרים, שנקרא כלב בפי חז"ל, ועינה את השבטים המקנאים בעבודה קשה, וכל זה בא להם מאת ה' כדי לתקן את חטאם.

"ואתא חוטררא" - ובא המקל והכה את הכלב - המקל זהו המטה של משה רבנו שבו נעשו כל האותות והמופתים שעשה לעם ישראל במצרים. מטה זה עבר ליהושע שהעביר אותו לבאים אחריו עד שהגיע לדוד המלך ע"ה, ובו נעשו כל הניסים והנפלאות שהיו לישראל עד חורבן בית ראשון, בו הוכה פרעה ובו הוכו כל השונאים של ישראל.

"ואתא נורא" - ובאה האש ושרפה את המקל - זוהי האש של יצר הרע שעל ידה נחרב בית המקדש הראשון בעוון עבודה זרה שהכניסו במקדש, וע"י עבודה זרה זו ביטלו את כח המטה!!!

אנו רואים מכאן את כוחו ועוצמתו של יצר הרע ושהוא בעצם האויב הגדול ביותר שלנו!!! שהרי ע"י המטה הזה הביסו ישראל את כל אויביהם החזקים ביותר אך את יצר הרע הם לא הצליחו לנצח בעזרתו... אבל אסור

להתייאש... כי כתוב במסכת קידושין: "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין". ולכן...

"ואתא מיא" - באו המים וכיבו את האש - ואין מים אלה תורה!! בעלי התורה של אנשי הכנסת הגדולה באו וביטלו את היצר הרע של העבודה זרה!!!

"ואתא תורא" - ובא השור ושתה את המים - זוהי מלכות אדום שנמשלה לשור והצירה לישראל מאוד וגזרו גזרות רעות לבטלם מן התורה (שהיא המים).

"ואתא השוחט" - ובא השוחט ושחט את השור - חכמינו אמרו שבני בניה של רחל (יוסף ובנימין) הם אלה שיבואו וילחמו בעמלק, ואנו באמת יכולים לראות את יהושע שהיה מבני בניה של רחל ונלחם בעמלק, ואת מרדכי שהיה משבט בנימין ונלחם בהמן הרשע וכו'. לעתיד לבא בעזרת ה' יגיע השוחט - משיח בן יוסף, וישמיד את עמלק לגמרי.

"ואתא מלאך המוות" - ויבוא מלאך המוות - זה מרמז לנו שעתיד משיח בן יוסף ליהרג בעוונותינו. ואסור לשכוח שיש את הכח בידינו למנוע את הרגיתו של משיח בן יוסף, ע"י תפילותינו וע"י שיפור מעשינו.

"עד שבא הקב"ה" - הקב"ה יבוא ויגאל אותנו ויושיענו תשועת עולמים
אמן כן יהי רצון!!!

אם כן אנו רואים שהגאון מוילנא מפרש את הפיוט כמהלך שהתחיל עוד מתקופת האבות ומסתיים בביאת הגואל.

לעומתו, הרב שי פירון בהגדת "למען הסדר הטוב", הביא הסבר אחר לפיוט זה, ולשיטתו המהלך מתחיל בתקופת הגלות.

היהודי החי בגלות שרוי בחוסר מנוחה: כל הזמן מחפשים להרוג אותו או לגרום לו להמיר את דתו ולא נותר לו מה לעשות אלא להתפלל לה'. עם ישראל נמשל לגדי שנרכש ע"י הקב"ה בשני זוזים (שהם שני לוחות הברית), והחיות שטורפות את הגדי הן הממלכות שבכל השנים ניסו להשמיד את עם ישראל. זה התחיל בבבלים שהגלו אותנו מארץ ישראל ואחריהם באו הפרסים ואותם החליפו היוונים שהיו לאימפריה גדולה. את מקומם תפסו הרומאים וכך הלאה. אנו רואים שלאורך כל השנים רדפו אותנו האומות ורצו להשמיד אותנו וה' הצילנו מידם והם אלה שנכחדו בסופו של דבר.

וכך גם היום, אנו מאמינים ומקווים שה' יעשה להם את מה שעשה לשונאינו ויצילנו ויעזור לנו להשמיד את עמלק. וכך יהיה עד שיבוא מלאך המוות וירצה לזרוע רק חורבן ומוות בארץ, ויהיה חושך גדול (שיכלול גם חושך באמונה). או אז יבוא הקב"ה, יגאל אותנו, ויפדה אותנו בשני זוזים...

אני לא יודע מה אתכם, אבל אני ממש התחברתי כעת לפיוט הנפלא הזה, ואני מאמין שעם כל העייפות בשעה אחת בלילה בליל הסדר, את הפיוט הזה אקרא השנה בצורה שונה (ועירנית).

בקרוב אצל כולם.

ליל הסדר - בסדר!?

טל (סנטיו) טרקין

ליל הסדר מתקרב ובא, ונשאלת שאלה, למה שמו של הלילה המיוחד הזה הוא דווקא ליל הסדר?

הייתי חושב שיקראו לו בשם יותר מפוצץ - ליל הגאולה, ליל הישועות, אולי ליל הגאולה האישית לאתיופים, למה בחרו את השם ליל הסדר? משעמם, לא!?

לאחר שעיינתי בנושא, ראיתי שחז"ל קראו לו כך משום שהם סידרו לנו את סדריו ככל חוקותיו ומשפטיו, "קדש ורחץ כרפס יחץ.... הלל נרצה!" צעד אחר צעד פסוק אחרי פסוק פרק אחרי פרק.

משל למה הדבר דומה? להקשת סיסמא על קלידי המחשב, ל"איי סי קיו", או ל"פייסבוק" וכדו' - אם הקלדת את האותיות או את המספרים בסדר הנכון - רק אז תפתח התוכנה ותוכל לגלוש במרחבי הרשת ולדבר עם אנשים מכל העולם (כמובן באינטרנט רימון בלבד, אחרת זה איסור ממש, וזה ברור לכולם אלא שמעדיפים לשכוח מזה). אם טעית אפילו באות אחת או במספר אחד, אפילו אם דילגת על רווח או על נקודה, שיבשת את הסדר הנכון ולכן לא תצליח, לצערי הרב, לבזבז את זמנך בתוכנות הנ"ל.

ועל זה אפשר להתעצבן, וכי מה היא נקודה? מדוע בגלל נקודה אחת קטנה לא תוכל להיכנס לתוכנה?

התשובה היא, שאין מה לעשות, על המסך תופיע הודעת שגיאה, התוכנה תישאר חסומה. ללא סיסמא מדויקת אתה לא "IN"!!!.

אותו הדבר בדיוק, חז"ל קבעו סדר מוגדר, ואם לא נעשה את הסדר כסדרו לא נצא ידי חובה. כמו שאומר מרן: "צריך לשתות ארבע כוסות על הסדר, ואם שתאן זה אחר זה שלא כסדר לא יצא" [שולחן ערוך סימן תע"ב סעיף ח].

אם כך בואו נבין, חז"ל רצו לרמוז לנו בשמו ובסדרו של הלילה החשוב הזה, רמז לצורת הגאולה האישית והכללית - בצורה הנכונה שלה - שכל אחד צריך לצעוד צעד אחר צעד בסדר הנכון, בכדי להגיע לישועה.

למשל, כדי להתחזק ולהתקרב לקדוש ברוך הוא, צריך לעשות סדר בחיים. להתקדם צעד צעד לאט לאט, ע"פ הסדר הנכון. אם החסרת ולא עלית במדרגות ההתקרבות אחת אחת בסדר הנכון (עיין מסילת ישרים) ורצית להתקדם מהר מידי, ישלחו לך הודעה משמים ששגית! זה יכול לבוא לידי ביטוי באכזבה, כעס, זעם או אפילו יכול להגיע עד כדי ייאוש. כמובן, זה לא אומר שלא צריך לפתוח דף חדש ולהתחיל שוב, לפי הסדר הנכון (כמו במחשב שנצטרך למחוק הכול, ולרשום את הסיסמא מחדש בסדר הנכון). כך בע"ה נצליח ונזכה להיכנס לתכניתו של בורא עולם שהיא מקור מים חיים!!!

לסיכום, הסדר נקרא כך, כדי להראות לנו ולהמחיש את סדר ההתקרבות שלנו לבורא עולם (בהתקדמות הדרגתית). לכן, לא קראו לו בשמות המפוצצים כמו: ליל הישועות, ליל הגאולות וכו', כי כדי להתקרב אליו יתברך, דברים מפוצצים הם לא תמיד הדרך הנכונה, הם יכולים להשיג לפעמים תוצאות הפוכות (להתפוצץ בפנים)!!!

יהי רצון שנזכה כולנו להתקדם ולהתקרב לבורא עולם לאט לאט, בסדר הנכון, לא להתייאש, הרי "שבע ייפול צדיק וקם!".

אם חשבתם שטעיתם ונפלתם ולא תוכלו לקום עוד - צדקתם, לא תוכלו לקום!!!...

סתאאאאם!!! - קמנו ונתעודד.

אז שיהיה לכולנו חג גאולה שמח! כמו שנגאלנו ממצרים בניסן, כך ניגאל בניסן הזה ושיבנה בית המקדש השלישי במהרה בימנו ולא נדע עוד צרות, אמן סלה ועד!

פסח שמח!

צומת מסובים לידור צ'רקובסקי

תמיד רציתי לדעת למה אנחנו מציגים את עצמנו בחג הפסח כמו עשירים כאילו לא חסר כלום ובשורה התחתונה זה לא כך?

אפשר לענות, בשביל להציג דרך חירות ולהראות שביום זה יצאנו מעבדות לחירות. חירות זה לאו דווקא חופש. חירות, זו הרגשה נפשית, שבנפש אתה מרגיש שיצאת מעבדות לחירות, שהאדם מרגיש שהוא הולך בדרכו שלו. מכך ניתן להבין, שהדרך האמיתית והפנימית של עם ישראל היא הדרך של ה' יתברך, לא דרך חיצונית כאופנה חולפת כמצרים. אפשר לראות דוגמאות רבות ליהודים בגלות שהיו נאמנים בדרכם האמיתית שלהם.

לצורך העניין נציג סיפור מעניין:

כשהגיע חג הפסח התאספו כמה חסידים לתפילת ליל החג. האווירה הייתה מרוממת למרות הפחד מפני הגרמנים העלולים לבוא ולגלות אותם. ההתלהבות בתפילה גברה לאין שיעור. אז, הרגשנו טעמה של חירות, בתוך העבדות. בייחוד עודדה אותם הפרוסת מצה שזכו לה מתנת חינוך מהשמים באורח בלתי צפוי. אחרי התפילה ישבו לשולחן ליל הסדר, הרבי אמר לפני הקהל את ההגדה, כל אחד מהמסובים קיבל חתיכה קטנה של מצה עד שפני כולם קרנו מאושר. למרות הם לא היו צריכים, הם היו במצב מרורי כל ימות השנה ההיא. המעשה החגיגי חזר ונשנה בלילה הסדר השני, ביום טוב של גלויות, התפללו ערבית וערכו את הסדר לקהל המסובים, שוב כולם קיבלו חתיכה קטנה של מצה. אין לתאר את ההרגשה הנפלאה שקיננה בליבם על שזכו לקיים מצוות מצה גם בגיא צלמוות, על אפס ועל חמתם של משעבדיהם הגרמנים. מהצריך השכן יצא אדם ונכנס לצריך שלנו ישב

ושתק וקרא ברגש, האמינו לי יהודים אלמלא ראיתי מחזה נהדר זה במו עיני, לא הייתי מאמין לשום אדם בעולם, כי אומנם יתכן הדבר שיהודים יקיימו מצוות אכילת מצה מתחת לאפם של הגרמנים ונוכח פני המוות.

עניין זה בא לידי ביטוי גם במצוות ההסיבה.

כל מטרת ההסיבה בליל הסדר, באה לסמל את הימצאותו של עם ישראל במצב של חירות עצמית, השוללת כל מצב של עבדות אמיתית עליהם. מצב זה התאפשר רק לאחר שהקב"ה רומם אותנו מעבר לסדרי העולם ומגבלותיו. כאשר הקב"ה הוציאנו ממצרים, הוא העלנו לדרגה רוחנית אין סופית, למעלה מכל המגבלות.

המשמעות בת ימינו היא, שאנו נמצאים בתוך עולם מוגבל מבחינת זמן ומקום, אולם, לאמיתו של דבר איננו כפופים למגבלות הללו. מאחר שדבר זה מנוגד לטבע העולם המנסה להעלים ולהסתיר את האלוקות בכל צעד ושעל, יש צורך שהקב"ה יחולל שינוי זה בכל רגע מחדש. כי אם חס ושלום יהיה הפסק מצד הקב"ה, והוא לא ירומם אותנו מעל מגבלות העולם, זאת אומרת, יהיה הפסק כלשהו של אותה רוממות לה זכינו כשיצאנו ממצרים. וכך נשוב, מעט, להיות מצד עצם מהותנו משועבדים לפרעה, כפופים למגבלות הטבע והעולם.

לכן, ברור לנו שיציאת מצרים היא פעולה נמשכת, אותה צריך להפעים ולפעול על פיה. כדברי הרבי מליובאוויטש שמסביר בשיחותיו, שיהודי לא שייך כלל לטבע, יהודי הוא לגמרי מעל הטבע, עד שנזכה ליעוד הסופי של ה"מעל לטבע", והוא בניין בית המקדש תכף ומיד ממש.

ר' יהודה הלוי הטיב לנסח זאת: "עבדי הזמן עבדי עבדים הם ועבד ה' הוא לבדו חופשי.

האם בני ישראל באמת רצו לחזור למצרים?

אלישיב קמחי

הפסוק המופיע בתחילת פרשת בשלח "...פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה" אינו מובן. האם בני ישראל באמת היו חוזרים למצרים?! הרי היה להם שם רע מאד. המצרים פגעו והרגו ביהודים ללא רחמים, אז מדוע לחזור? מעבר לכך, הרי המצרים כועסים מאד על היהודים על שיצאו ממצרים, במיוחד לאחר עשר המכות, שהשפילו את המצרים כהוגן. פשוט שאם היהודים יחזרו למצרים, המצריים יהרגו אותם מיד. זאת ועוד, הרי כל אלו שלא רצו לצאת ממצרים מתו כבר. על הפסוק "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצריים" מסביר רש"י שעלו חמישית. יוצא מכך, שכל מי שלא רצה לצאת, לא יצא ממצרים אלא מת במכת חושך. רק מי שרצה יצא, אז זה מחזק את השאלה למה שירצו לחזור?!

הכסף מסנוור את האדם.

לפני שבני ישראל יצאו ממצרים ראו במכת חושך את כל אוצרות מצרים וגם לקחו מביזת הים והתעשרו. בשנה האחרונה לשהותם במצרים, במהלך מכות מצרים, היהודים הרוויחו הרבה כסף מהמצרים. ראה הקב"ה את הערצת הממון שיש להם ולא רצה שיעברו דרך ארץ פלשתים, ושוב ימשכו אחרי התענוגות שהם ראו, וירצו לחזור למצרים להמשיך את "החיים הטובים".

אך עדיין תמוה, האם תאוות ממון משכיחה את כל הסבל והשעבוד שהיו לפני כן?! האם שווה לחזור ולהסתכן בשעבוד נוסף בשביל כסף?!

למרות שזה נשמע מוזר, התשובה היא כן! ניתן לשכוח 210 שנים של סבל ועוני בשביל רגע אחד של תאוות ממון.

רואים אנו, שיצר הממון כל כך חזק וכל כך משפיע על האדם, עד שבכוחו להשכיח שנים של סבל. כל זה כיוון שלא קיבלו עדיין את התורה הקדושה, שרק התורה יכולה לכוון את האדם להתעלם מתאוותיו ולהתקדם בחיים. דוגמא לכך: אם יש בעל תשובה שנמצא בתחילת דרכו, חשוב שיברח מהר מהמקומות שהיו פעם ההנאות שלו. אנו רואים שיצר הרע יכול למשוך את האדם לתאוות אפילו במקום שהוא שבע לפניו.

אי אפשר להוציא את הגלות מעם ישראל.

דרך נוספת לענות על השאלה מבוססת על דברי ה"אבן עזרא", שמסביר את התמיהה הבאה, בני ישראל יצאו בערך 3 מיליון איש ממצרים. רדפו אחריהם 1800 איש (600 רכב בחור ושלישים על כולו), אז למה בני ישראל לא נלחמו איתם? הרי הם היו מנצחים ללא כל בעיה!

אנו בעצם רואים שבנפשם היו בני ישראל עדיין עבדים, ומפני זה לא נלחמו איתם. לכן הם גם רצו לחזור למצרים, זה היה בנפשם להיות תחת המצרים. לכן אפשר לראות שעד שכל הדור שהיו במצרים מתו עם ישראל לא נכנס לארץ, כי הם היו דור של גלות ולא היו מסוגלים להלחם על ארץ ישראל.

סיכום

אפשר להבין מהתנהגותם של בני ישראל, שעל האדם מופעלים לחצים רבים, דברים רבים טובים אותו, ומקשים עליו להתקדם. עלינו להפנים את המסר הפשוט, שעל האדם לדעת שהוא מושפע מסביבתו, והיצר הרשע יכול להחזירו למקום שהיה לו בו רע רק בשביל תאוה קטנה שמחכה לו שמה (נשים, כבוד, כסף ועוד).

יעזור לנו הקב"ה שנצליח להלחם ביצר הרע ובכל הבלבולים, ושנצליח לחזור בתשובה שלמה בעזרתו יתברך!

חג שמח!!!

ברית הדמים

רון מעודד

"ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה...והיה הדם לכם לאות על הבתים ולא יהיה בכס נגף ומשחית" [שמות יא, יב-יג].

לפני מכת בכורות ה' מצווה את בני ישראל למרוח דם על המשקופים של הדלת כדי שיהווה סימן היכר אם הבית הוא של יהודי או לא. וכך, כשה' יבוא להרוג את הבכורות יראה את הדם ויפסח על הבית הזה מכיוון שהוא של יהודי.

שואל הרב בעל "נתיבות שלום": מדוע דווקא במכת בכורות הוצרכו בני ישראל לעשות אות על הבתים לדעת מי הוא יהודי? והרי בכל המכות הקודמות הבדיל הקב"ה בין עם ישראל למצרים בלי שום סימן היכר?

הנה במכת דבר נאמר "והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים", ובמכת חושך נאמר "ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים ולכל בני ישראל היה אור במושבותם". רואים מכאן שה' הבדיל בין עם ישראל למצרים במכות הקודמות ולא הוצרכו לעשות סימן היכר, אז חוזרת השאלה במשנה תוקף: מה הצורך דוקא במכת בכורות שישראל יעשו הבדלה והיכר בינם לבין המצרים?

מה גם שמכת בכורות נעשתה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, כמו שנאמר "אני ולא מלאך, אני ולא שרף", וכי הקב"ה לא יודע להבדיל מי יהודי ומי לא?! אולי בכנסת יש בעיה בהגדרת "מיהו יהודי", אבל בורא עולם לא חשוד על כך!

ועוד מובא במדרש רבה, שכאשר מצרים שמעו על מכת בכורות חלקם היו מתיראין וחלקם לא. אלו שהיו מתיראין באו לישראל ואמרו בבקשה קח בני בכורי וילון עימך הלילה כדי שה' יבוא בלילה ויראה את הדם וידע שזה בית של יהודי ויפסח על הבית הזה וכך גם בני יחיה, אך כאשר קמו בבוקר מצאו שבכורות היהודים חיים ובכורות המצרים מתים. יוצא מכאן, שלא היה תועלת בסימן למנוע הריגת אנשים ששהו בו (אם התחייבו מיתה מצד עצמם), שהרי הקב"ה נכנס גם לבית שהיה בו את אות הדם והבדיל בתוך הבית עצמו בין יהודי למצרי ונטל את חייו של המצרי.

נו, אז מה הועיל האות של הדם?

ה"נתיבות שלום" עונה על כל השאלות ששאלנו בכך שהוא מחלק את יציאת מצרים לשני שלבים:

א. עצם הגאולה משעבוד מצרים, התנתקות עם ישראל מעבדות לעם המצרי.

ב. בחירת עם ישראל לעם סגולה.

במכות הקודמות מטרתו של הקב"ה היתה להכות את מצרים ולהענישם על שיעבוד עם ישראל, וכן להראות את גדולתו של ה' בארץ מצרים, ע"י זה נוצר מצב שהמצרים הפסיקו לשעבד את עם ישראל מכיוון שהיו עסוקים ברפואת עצמם, ומפני זה לא שיעבדו את ישראל ועם ישראל נחו מעבודתם.

לעומת זאת במכת בכורות היו את שני החלקים, גם הכאת מצרים ע"י הריגת הבכורות, וגם היה את העניין של הקדשת עם ישראל ובחירתו לעם סגולה, שנאמר "ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי". באותה מכה שמטרתה הייתה להכות את המצרים ה' הקדיש את עם ישראל ונעשו לעם הנבחר, ועל זה נאמר "והיה הדם לכם לאות על הבתים", שלעניין הכאת מצרים בוודאי שה' לא הוצרך לסימן היכר וידע מי הוא יהודי ומי

מצרי, אבל לעניין היכר עם ישראל שהם העם הנבחר הוצרכו אות פנימי בשביל עצמם, כדי שידעו מי הוא יהודי אמיתי הראוי להשתייך לעם הנבחר.

ויש לבאר, מדוע הקב"ה בחר דוקא בדם הפסח ובדם המילה כאות?

אומרים בשם הגר"א, שיש שני סוגים של הסכמים. יש הסכם רגיל המוכר לכולנו, שהוא הסכם בכתובת חוזה, לחיצת יד וכדו', ויש הסכם יותר חזק שהוא כריתת ברית, המהווה קשר חזק ואמיץ מכיוון שאתה נותן משהו משלך בשביל ההסכם. במקרה שלנו היתה ברית, והיא באה לידי ביטוי ע"י מצוות המילה וקרבת פסח.

מוסיף ה"נתיבות שלום" שהקב"ה בחר דווקא בסימנים אלו כי דם הפסח מבטא את האמונה בה', כי כשאדם מקריב קרבן הוא מתקרב לה', ובמיוחד בקרבן פסח שם הפעולות כללו מסירות נפש של ישראל, כי המצרים ראו שישאל עומדים לזבח את אלוהי מצרים, ולמרות זאת לא נמנעו ישראל מלבצע את רצון ה'. ודם הברית הוא כדי להפריש את עם ישראל מהגויים ע"י הסרת הערלה, שבכך היהודי מתקדש וראוי להשתייך לעם הנבחר. ועל זה נאמר הפסוק "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך ואומר לך בדמך חיי בדמך חיי". כאשר הקב"ה עבר במכת בכורות ראה שעם ישראל מלו את עצמם, ובזכות דם זה, שהוא דם המילה, ובזכות דם הפסח שמרחו על המשקופים חס הקב"ה על ישראל ופסח על בתיהם.

לכן היה צריך דווקא את אות הדם ודווקא במכת בכורות, כי באמת הסימן הוא לא בשביל הקב"ה, שהכל גלוי וידוע לפניו! אלא בשביל עם ישראל בכדי להבדיל אותם מהגויים ולהקדישם לעם סגולה. דם הפסח ודם המילה מבטאים את האמונה והקדושה ביהודי.

יהי רצון שנזכה להיבדל משאר העמים ולהתקדש לעבודתו יתברך!

מכות מצרים, למה?

מתן טושינסקי

כל שנה אנו קוראים בהגדה: "אלו עשר המכות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים ואלו הן: דם צפרדע כינים ערוב...".

ונשאלת השאלה, אם כל מה שרצה הקב"ה לעשות זה להוציא את עם ישראל ממצרים, מדוע היה צריך את עשרת המכות? הרי יכל הקב"ה, להפיל תרדמה על המצרים, כמו שעשה במכת החשך, ולהוציא את בני ישראל ממצרים בלי שירגישו המצרים, וכן על זה הדרך.

אלא חייבים לומר שהמטרה המרכזית של המכות לא הייתה רק להוציא את ישראל ממצרים, אלא היו מטרות נוספות. אפשר לראות זאת גם מהעובדה שהמכות היו בסך הכל שבוע. למשל במכת דם, כל המים במצרים לא ניתנים לשתייה, הנילוס - המוביל הארצי של מצרים - כולו דם, והדגה בתוכו מתה. אולם, המכה נמשכת רק שבוע ומפסיקה. הרי בקלות יכל הקב"ה להמשיך את המכה עד שהמצרים ייכנעו. אבל הקב"ה בוחר להפסיק את המכה אחרי שבוע ולתת שלושה שבועות הפוגה. אז באה המכה הבאה מכת הצפרדעים, מיליוני צפרדעים בכל רחבי מצרים, בבתים וברחובות, עד שפרעה קורא למשה ואהרן ומבקש מהם לעתור אל ה', שיסיר את הצפרדעים מעל מצרים, ופרעה מבטית, שלאחר מכן אשלח את ישראל. שוב, יכלו בקלות להשאיר את הצפרדעים עד שעם ישראל יצא ורק אז להסיר אותם מעל מצרים. למה בכל זאת הסכימו לתנאים של פרעה וקודם הסירו את המכה?

וכן על זה הדרך בכל מכה ומכה שהקב"ה הביא על המצרים, הכל נראה מרוח מדי. נראה שהיה אפשר לסיים הכול הרבה יותר מהר, והרבה יותר בקלות.

זה מביא אותנו למסקנה אחת, המטרה העיקרית של מכות מצרים, מלבד הוצאת בני ישראל ממצרים, היא תשובה לשאלתו של פרעה במפגש הראשון שלו עם משה ואהרן, כשאמרו לו "כה אמר ה' אלוקי ישראל שלח את עמי", פרעה ענה להם ביהירות "מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח".

פרעה שאל מי הוא ה', וקיבל על כך תשובה. על זה אמרה התורה: "ויאמר ה' אל משה לך אל פרעה ואמרת אליו כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאור ונהפכו לדם". במכת דבר נאמר "אולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ".

לסיכום, מכות מצרים הם למעשה שיעור באמונה, שיעור מוחשי, מלווה בסדנה מעשית. שיעור למצרים ושיעור לבני ישראל גם כן. שיעור למצרים, שאמרו שלא יודעים מי הוא ה' ולא מפחדים ממנו, ושיעור לעם ישראל שיוצא עכשיו מגלות לגאולה, לראות מי הוא האלוקים המוציא אותנו ממצרים מבית עבדים, לגאולה כבני חורין.

יהי רצון שנזכה להאמין בקב"ה ולראות את השגחתו עלינו באופן מוחשי ממש.

הסיבה למצה ולאיסור חמץ

נועם הריס

הסיבה שאנו חייבים לאכול מצה בפסח, היא משום ש"שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ" (כמובא בהגדה). אם כן, משמע שיש חיוב לאכול מצה, שהיא סמל לאירוע היסטורי, אבל אם זהו הטעם החיצוני, אין לכאורה מניעה לאכול עם אותה מצה גם חמץ, אז מדוע בכל זאת נאסר לאכול חמץ אלא מצה בלבד?

חיוב אכילת המצה לא בא רק להזכיר אירוע היסטורי, אלא, גם בכדי ליצור מציאות שהמצווה תחבר אותנו אל האור האלוקי, שלא ניפול חלילה מן האור, ונחשיך את עולמנו הרוחני באטימות וקהות. על פי יסוד זה, ננסה לראות מהי המהות של אכילת המצה, ומה החומרה הגדולה שבאיסור אכילת חמץ.

תחילה צריך להבין מה ההבדל בין חמץ למצה? הרי שניהם עשויים מאותם חומרים, קמח ומים!

ההבדל היחיד, שהבצק של החמץ תפח והבצק של המצה טרם הספיק לתפוח. משום שהחמץ מכיל אוויר (הוא שיוצר את התפיחה) הוא מהווה משל לאדם גאוותן, אשר גם הוא מלא רוח גאוה. הרי אותו אדם עשוי כמו כל שאר בני האדם, רק שהוא מילא את עצמו בגאוה ו"עשה רוח". אפשר לראות דוגמאות רבות לכך בחיינו. לדוגמא, אדם מפורסם, שאין לו ערכים דתיים, ינפח את עצמו על ידי פרסום עצמי, על ידי רמיסת כבוד אחרים ורוממות עצמית. אדם שכזה נמשל לחמץ - מלא רוח, למרות שבעצם הוא כמו כולם. מצב כזה יכול להיות בכל אחד, שפעם ירגיש "חמץ" - היינו, שישלוט בו יסוד האוויר שזהו יסוד הגאוה. הגאוה תשלוט עליו, והוא

ינפח את עצמו יותר מאשר הוא באמת. אולי בשל כך לא לחינם אנו קוראים לאדם גאוותן בתואר "מנופח". לעומת זאת, יש מצב, בו ירגיש האדם כמו "מצה", נעדר יסוד האוויר, הוא מכיר בערך האמיתי של עצמו, וכך גם לסביבתו הוא מתנהג באופן נעים הרבה יותר.

גם המילים, מצה וחמץ מורכבות שתיהן מאותן האותיות, מלבד ה"הא" וה"חית". מההבדל בין האותיות אנו יכולים ללמוד כמה דברים:

א. האות ח"ת - כשמה כן היא, היא רומזת לחטא, מלשון החטאה והחמצה, שכן המתגאה מפספס ומחטיא את ייעודו האמיתי. האות ה"א - כשמה כן היא "הא לכם זרע", רק המכיר בערכו האמיתי מסוגל לתת ולהעניק לאחרים.

ב. הבדל נוסף בניהן, האות ח"ת - חז"ל אומרים שהיא סגורה משלושת צדדיה, לעומתה ה"ה"א יש לה בתוכה פתח קטן גם למעלה, לא רק למטה כמו החי"ת. להראות על כך, שהמכיר בחסרונותיו יכול לצאת מהם ולהתעלות ממצבו המוגבל.

אותו מצב נפשי המכונה "חמץ", נגרם, בין השאר, בעטיה של אכילת חמץ ממשי. המצב הנפשי המכונה בתואר "מצה" מושפע, גם הוא, מאכילת המצה. זה נובע מכך ששבעת ימי הפסח הם גם ימי חירות, לא רק לזכר יציאת מצרים, אלא גם בשבילנו, כדי להתנקות מהגאוה, כדי להתמודד עם ה"חמץ" של כל השנה.

יהי רצון שבזכות חג הפסח הזה נזכה להסיר את החמץ מבתינו, וגם את הגאוה מלבנו במשך כל השנה. אמן!!

"אין אדם שליט ברוח"

יהודה קפלן

לפני שניגע בנושא המרכזי שלנו, צריך להשליט קצת סדר בארבע הכוסות. כולנו שותים ארבע כוסות בליל הסדר, אך לא בטוח שכולנו מודעים באותה מידה לתנאי חשוב השייך לשתייתן.

כתב השולחן ערוך בהלכות פסח [סימן תעב סעיף ח]: "צריך לשתות ד' כוסות על הסדר, ואם שתאן זה אחר זה שלא כסדר, לא יצא".

וכתב המשנה ברורה כי "על הסדר" פירוש שיאמר ההגדה בינתיים. ובאשר לשתיית הכוסות בזה אחר זה ביאר במשנה ברורה, שאם אדם שפך את ארבע הכוסות לתוך כוס אחת ושתה אותם לא יצא ידי חובה, ואף אם קרא את ההגדה בין לגימה ללגימה לא יצא ידי חובה, אלא צריך לחזור ולשתות שלוש כוסות על סדר ההגדה כמו שתיקנו לנו רבותינו. ונראה שצריך לברך על הכוסות כיוון שלא יצא בראשונה.

מכאן למדים שחייבים לשתות את ארבעת הכוסות כסדר הכתוב, ונשאלת שאלה מדוע סדר הכוסות כל כך מחייב?

ניתן לתרץ שסדר הכוסות אינו רק סדר כרונולוגי אלה גם סדר רוחני שבני ישראל עברו משעבוד לגאולה. ולכן את סדר הכוסות הסמיכו חכמים לארבע לשונות גאולה. בעצם שתיית הכוסות מחזקים אנו את יסוד הגאולה.

כתוב בתורה "לְכֹן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתָם וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים

גְּדֹלִים: וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהִיִּיתִי לְכֶם לְאֱלֹקִים וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה'
אֱלֹקֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבָלוֹת מִצְרָיִם" [שמות ו, ו].

ננסה להבין את ארבע לשונות הגאולה בדרך הפשט, כרמז ליציאה מעבדות לחרות.

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים - יציאה מבית האסורים [ארץ מצרים].

והצלתי אתכם מעבודתם - שחרור מיד מצרים הרודפים אותנו.

וגאלתי אתכם - לחזק את עם ישראל, כי הם לא האמינו שיוכלו להנצל, והקב"ה הביא על המצרים מכות רבות וקשות, וגם הטביע אותם וראו ישראל את מצרים מתים על שפת הים, וכך נגאלו עם ישראל מהשעבוד הפנימי של מצרים, וזכו להיות חלק מה' יתברך.

ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים - ע"י מתן תורה.

פרשה גדולה מתרחשת במדינת ישראל על גלעד שליט החייל השבוי שנחטף לפני קרוב לשלוש שנים. גלעד חווה לא עלינו ייסורים קשים כמו אבותינו במצרים. אלא שישראל זכו מזמן לגאולה בעזרת הקב"ה, אבל גלעד כבר שלוש שנים לא ראה את הוריו חבריו ומשפחתו, ועם ישראל ממשיך הלאה כאילו שאין שם מישהו שיושב בעזה. הוא מחכה לגאולה כמו שאבותינו חיכו לה זמן רב ובסוף זכו לה.

לאחרונה נכנס צה"ל לעזה במטרה למנוע את ירי הטילים וכן כדי לנסות ולשחרר את גלעד שליט. ברוך ה' היו ניסים רבים ואירועים של סייעתא דשמיא ברורה לעין כל ועוד מספר ניסים. לאחר שהחרבנו חלקים לא

מבוטלים בעזה יצא צה"ל מעזה ואל בטוח שהפנמנו את האמונה שהקב"ה כיוון למעשה את הניסים הגלויים האלו, ככתוב "וְהֵם לֹא יִדְעוּ דֶּרֶךְ כִּי" [תהלים צה, י]. אנו לא מבינים שרק הקב"ה מכוון הכל ולא הממשלה ולא אף אחד אחר. לא בטוח שאנו מאמינים שכמו שבני ישראל יצאו ממצרים כך אפשר להוציא את גלעד מהשבייה הזאת רק בסייעתא דשמיא, ולא פוליטיקה ולא כל המשא ומתן הזה הם הערבים ימח שמים שרוצים אלפי מבוקשים תמורתו, והממשלה, כמו פרעה, רודפת אחרי זה והולכת ומשחררת למעשה את מי שעשו לישראל כל כך הרבה פיגועים. ולצערנו זה לא המקרה היחיד שמשחררים מבוקשים תמורת גופות של חיילים קדושים כמו שהיה לא מזמן.

במקום להלחם ולהבין שהקב"ה בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, הוציא אותנו ממצרים, קרע לנו את הים, נתן לנו את הארץ, אנו משחקים לידים של אויבנו, ולא מבינים שהכל מלמעלה ויש יד שמכוונת את הכל שרוצה שיבינו כי הקב"ה הוא הכל, הוא מכוון את הכל, ורומז לנו כל כך הרבה פעמים רק כדי שנתקרב אליו. אך אנחנו ממשיכים בשגרה היום-יומית. הקב"ה מחכה שנפסיק ללכת עם ראש בקיר, שנתאחד כולם, שנאמין שהכל ממנו, וכמו שבני ישראל יצאו ממצרים משעבוד לגאולה אפשר להוציא את גלעד שליט מעזה להציל אותו ולהרוג את כל הערבים שנלחמים בנו - ימח שמים ושם זכרם.

ניתן להוציא אותו מיד שוביו, להציל אותו מרודפיו ולהראות לו שכל מי שהתעלל בו במשך 3 שנים ייהרג באכזריות כמו שהם התאכזרו אליו, ואז לגאול אותו ולקחת אותו ולהחזיר אותו לארץ ישראל בעזרת ה'.

כמו שאבותינו יצאו ממצרים וזכו לגאולה כך יהי רצון שגם גלעד שליט יזכה עוד לפני פסח לצאת מעזה, וגם לו תהיה יציאת מצרים, אמן כן יהי רצון.

"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

ר' דב בן גרשון אליהו שחור ז"ל

נפטר ח' אב תשל"ח

גמל חסד עם החיים ועם המתים

הלל מרדכי ב"ר דב שחור ז"ל

נפטר כ"ה אייר תש"ן

מורה שנספה בעיצומה של דרך.

ת.נ.צ.ב.ה

"נִרְה' נְשִׁמַּת אָדָם"

לעילוי נשמת

ר' יצחק יהודה ומרת פנינה פערל לוית ז"ל
ר' חיים יקותיאל ומרת שרה מרים איצקוביץ' ז"ל
ר' צמח מנחם ומרת בלה חדוה זמברובסקי ז"ל
ר' פנחס ומרת מרים בנדר ז"ל
ר' אברהם צברי ז"ל
ר' רחמים אליהו ז"ל
מרת מרים חיה בת סוזן מלכה ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת ארי לוית ומשפחתו הי"ו

"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

רחל בת שרה ז"ל

רחמים בן סולטנה ז"ל

סלומון בן חיים מרדכי ז"ל

מלי בת סופיה ומורי ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת משפחת שרון הי"ו

"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

שלום עמרן
בן עמרם ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת משפחת עמרן הי"ו

"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

משה גרשום
בן הרב אברהם מרדכי
ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת משפחת הורביץ הי"ו

"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

האיש הכשר
מרדכי מלכה בן חוה
ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת משפחת מלכה הי"ו

"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

האח אבישי גזי ז"ל
בן סעדיה ושושנה יבדל"א
שנפל מות קדושים במלחמת
שלום הגליל

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת משפחת גזי הי"ו

"נֵר ה' נְשִׂמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

אפרים בן נתן גדסי ז"ל
לאה בת רבי משולם גדסי
האח ניסים בן אפרים גדסי ז"ל
האחות מיכל בת לאה ואפרים גדסי ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

ויבדל לחיים אילן בן מיכל ושאול
הוקדש ע"י משפחת גדסי הי"ו

"נֵר ה' נְשִׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

מרדכי בן ר' יוסף רדינסקי ז"ל
ר' יהושע יצחק בן ר' אהרן למפד
ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

הוקדש ע"י משפחת רדינסקי הי"ו

"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

אבי מורי ר' מאיר בר תמו דהן ז"ל
אימי מורתי אסתר בת סעדה ז"ל
הרב יצחק בן אברהם בוסקילה ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

הוקדש ע"י משפחת דהן הי"ו

לרפואה שלמה

מרים תחי' בת אסתר ז"ל

ללידה קלה

רחלי בת מזל תחי'

הוקדש ע"י משפחת דהאן הי"ו

**ברכת מזל טוב
חמה ולבבית**

למתניה שוורץ
וכלתו אליה רחל גנץ

וברכה לנכדנו

אלישיב קמחי

להצלחתו בלימודים והמשך
דרכו בחיים

מברכים ר' צבי ומרים כספי

"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"

לעילוי נשמת

ר' יוסף בן עזיזה ז"ל
למשפחת טובול
ר' מיכאל בן רחל ז"ל
למשפחת דרעי
מרת שמחה בת אסתר ז"ל
למשפחת דרעי

ת.נ.צ.ב.ה

לרפואה שלימה

אברהם בן חיה אסתר
יוסף בן פרלט
הסבתא מרים בת שמחה
הבת דבורה בת מרים

נדבת משפחת טובור הי"ו